

Prunt-exemplaar.

CHRONOLOGISCH REGISTER

DER VOORNAAMSTE STUKKEN EN BESCHIEDEN

OVER DE

PRIEHONDERDJARIGE WATERKWESTIE

IN DE GEMEENTE

RUINERWOLD,

van 1594—1875.

Bestaande in :

ROCHTEN EN CONTRA-ROCHTEN, ADRESSEN, ADVIEZEN, AT-
TESTATIES, MEMORIES, SENTENTIES VAN DEN HEER VAN
RUINEN, EN DEN LOFFELIJKEN ETSTOEL DER LANDSCHAP
DRENTHE, BENEVENS DE EINDBESLISSING DOOR HET
PROVINCIAAL BESTUUR VAN DRENTHE, MET MEDE
DEELING VAN DEN OORSPRONKELIJKEN TEXT DER
VOORNAAMSTE STUKKEN; MET AANTEEKENIN-
GEN EN EENIGE BIJZONDERHEDEN OVER

MEPPEL, RUINEN, enz.

DOOR

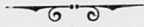
P. A. DERKS.

MEPPEL,
J. A. BOOM & ZOON.
1877.

LEG A A T

VAN WIJLEN

Prof. Mr. C. PIJNACKER
HORDIJK.

0

RO
M

M. C. Nynacker Hordijk

173. D. 13

CHRONOLOGISCH REGISTER

DER VOORNAAMSTE STUKKEN EN BESCHIEDEN

OVER DE

DRIEHONDERDJARIGE

W A T E R K W E S T I E

IN DE GEMEENTE

RUINERWOLD,

van 1594—1875.

Bestaande in:

ROCHTEN EN CONTRA-ROCHTEN, ADRESSEN, ADVIEZEN, ATTESTATIES,
MEMORIES, SENTENTIES VAN DEN HEER VAN RUINEN, EN DEN LOF-
FELIJKEN ETSTOEL DER LANDSCHAP DRENTHE, BENEVENS DE
EINDBESLISSING DOOR HET PROVINCIAAL BESTUUR VAN DREN-
THE, MET MEDEDEELING VAN DEN OORSPRONKELIJKEN TEXT
DER VOORNAAMSTE STUKKEN; MET AANTEKENINGEN EN
EENIGE BIJZONDERHEDEN OVER

MEPPEL, RUINEN, enz.

DOOR

P. A. DERK S.

VOORBERICHT.

Het is gemakkelijker van zaken en feiten in onze dagen voorvallende, iets wat in onzen tijd niet verzuimd wordt, een verhaal of gedenkboek samen te stellen, dan te treden in het grijs verleden, en onder een hoop stof, papier en perkament te ontcijferen, om aan het licht te brengen hoe het voorgeslacht geleefd, gewerkt en gestreden heeft.

De stof in dit geschrift verschilt veel van een romannetje waarin twee geliefden elkander houw en trouw tot over dood en graf zweeren, en met verachting van alle andere zaken sentimenteel naar de maan kijken. Het is geene roovergeschiedenis die nooit heeft plaats gehad, noch een reisverhaal dat tot het rijk der verdichtselen behoort; het is hier de dorre werkelijkheid die op den voorgrond geplaatst is, 't is een strijd of procedure van ongeveer drie eeuwen van ingezetenen eener zelfde gemeente met eene vasthoudendheid, geëvenaard aan onze vaders in den strijd tegen Spanje. Men zegt dat in dien strijd eenmaal weifeling heeft plaats gehad, doch van zulke weifeling is in dezen strijd niet het minste te ontdekken. Vasthoudendheid is steeds het wachtwoord van beide partijen geweest; 1874 is nog altijd even dapper als 1594 en meerdere jaren; 1875 laat nog even goed zijne klinkende specie glijden in de beurzen der advocaten als 1692. Wie zich reeds verwondert over een honderdendertigjarig proces tusschen de marktgenooten van Dalen en de stad Coevorden, zal bij de langdurige waterkwestie te Ruinerwold, niet in stomme verbazing uitroepen: Dat zijn eerst vasthouders! Op verschillende plaatsen van Drenthe waar langdurige verschillen door scheidslieden beslist zijn, heeft het meestal in den vorm van gloeiende landmeters schrikkelijk gespookt.

Tusschen Borger en Rolde zweeft de schim van den landschrijver Ellents, die een geschil tusschen beider marktgenooten op eenvoudige wijze vereffende, doch door de partij die zich daardoor verongelijkt waande uit het graf gedaagd is, om als een vurig spook langs de grenzen der markte te zweven. Als men met deze omstandigheid bekend wordt, dan vraagt men zich melancholiek af: Wie en wat zal dan later in deze gemeente zweven? Vurige spoken, als elders? Water en vuur passen niet bij elkander; 't zijn gezworen vijanden. Neen! het zullen zwarte gedaanten zijn, met blinkende wapenen, die in de donkere nachten de stouwen zullen bewaken, en anderen die stouwen en wallen zullen doorsteken. Op Peter Jochems wal zal dat zwart gespuis de nachtelijke parade maken. Die nooit geen wal bewaakt of doorgestoken heeft, mag dus blijde zijn. Zijn schim ruste in vrede.

Tot variatie zijn wij in enkele aanteekeningen wel eens voor een oogenblik van het waterthema afgestapt, wat wij hopen dat door niemand ten kwade geduid zal worden. Wij hebben den oorspronkelijken text van de medegedeelde stukken zuiver gevolgd, zonder zelfs de verbasterde latijnsche woorden te verbeteren. Om echter alle stukken, die over deze kwestie geschreven zijn, *zelf in het Register* mede te deelen, hebben wij onnoodig geacht, en daarom eene groote gaping gelaten tusschen 1807 en 1863, toen de zaak van het Waterschap of de oude waterkwestie onder anderen vorm ten tooneele is gebragt. Het is echter aan ouden van dagen genoegzaam bekend, dat tusschen die jaren, behalve de vele schrifturen daarover gewisseld, nog wel eens andere onaangenaamheden tusschen beide partijen hebben plaats gehad, daar de jeugd zich menigmaal als twee vijandige legers in slagorde heeft gesteld en handgemeen geraakte, tot schande en oneer voor beide partijen. Ook van 1863 tot 1874 was het niet mogelijk alle stukken, *zelf in het Register op te nemen*, wegens de veelheid en uitgebreidheid. De belangrijkste en diegene die de geregelde loop van de tot standkoming van het Waterschap vermelden, hebben wij geplaatst,

waaronder vooral de voordragten van Gedeputeerden aan de Staten van Drenthe, alsmede de rapporten der Commissie van Rapporteurs uit de Staten, eindigende met de wet van onteigening ten algemeenen nutte, en het Koninklijk besluit houdende aanwijzing der perceelen.

Wij hebben hier niets meer bij te voegen, ieder is bekend met den toestand, die altoos nog voortgeduurd heeft; of men dien thans als geëindigd mag beschouwen, nu de uitvoering der werken het eerste stadium is ingetreden, zal de toekomst beslissen.

Daar ieder bekend is met de zienswijze van den schrijver dezes, als een der eerste voorstanders van de verbetering door het Waterschap, zal hij zoo onpartijdig zijn als immer mogelijk is, en de stukken der laatste 12 jaren mededeelen, zonder eenige aantekening of verklaring daarbij te voegen.

Dat dit werkje voor geschiedenis en oudheidkunde slechts ééne bladzijde moge aanbrengen is onze wensch, alsmede dat het tegenwoordige en nakomende geslacht, den kleingeestigen en harts-togtelijken strijd over deze waterkwestie van lieverlede als eene groote dwaasheid moge beschouwen, dan kan de dwaasheid der vaderen den roem van het nageslacht verhoogen.

RUINERWOLD, 20 Aug. 1876.

P. A. DERKS.

INLEIDING.

Voor den lezer van dit geschrift is het noodzakelijk, dat hij eerst op de hoogte gebracht worde, dat de gemeenten Ruinen en Ruinerwold sedert eeuwen zijn gerekend als niet tot Drenthe te behooren. Het was een vrije, hooge en onafhankelijke heerlijkheid. De heer van de heerlijkheid Ruinen was een edele van de eerste klasse (fideles) en werd in de vroegste tijden door den Keizer zelf beleend. De heerlijkheid Ruinen en Ruinerwold, waarvan Picard zegt: *dat zij in oude tijden van Gothen gefondeert is* (1) en waarvan de oorsprong geheel onbekend is (2) en zich in het grijs der middeleeuwen verliest, bestond uit het grootste gedeelte der tegenwoordige gemeente Ruinerwold (een groot deel van Broekhuizen en Weerville daarvan uitgezonderd) en een groot deel der gemeente Ruinen, ten oosten van de markte van Pesse, ten zuiden van Gijsselte en ten noorden aan de markte van Ansen grenzende. Het gezegde van Picard en anderen daar latende, nemen wij aan, dat de oorsprong der heerlijkheid zijn bestaan heeft uit de negende eeuw, en de heeren van Ruinen omtrent denzelfden tijd met de heerlijkheid door den Keizer beleend zijn als de Graven van Holland. In eene acte van het jaar 1036, in den blaffer van Dikninge geboekt vindt men het eerst van Buddingwold (thans Ruinerwold) gewag gemaakt. Dit stuk houdt in: dat er verschil was ontstaan tusschen den abt en de kloosterlingen van het Convent (klooster) te Ruinen aan de eene zijde en de gebroeders Johannes en Laurentius (Milites) ter andere zijde, over het veen, broek of moeras *Buddingwold* (super palude que vocatur) genaamd, 't welk gelegen was tusschen Michelhorst en Arneslot. (3) Algemeen is het gevoelen dat die Ridders heeren van Ruinen zijn geweest.

(1) Picard, Chr. der Land. Drenthe blz. 134 en 146,

(2) Vergel. Aeker Strating, Aloud. H. 2de dl., 1ste st. . blz. 241.

(3) Wij zijn het wel met den heer Magnin (kl. in Drenthe pag. 19) eens, om aan te nemen dat *Arneslot*, de vroegere Burg *het Slot* in de Oosterboer kan zijn, maar nemen niet aan dat *Michelhorst* onder de gemeente Zweelo (Zweelo) moet gezocht worden en er verband bestaat met het *Meekelermeer* onder Wesup, maar zoeken het digter bij. Heeft men aan de eene zijde de grens onmiddellijk aan het veen grenzende *Slot*

Onze nasporingen hebben er toe geleid, dat wij tot de overtuiging zijn gekomen, dat de heerlijkheid Ruinen in de vroegste eeuwen uit grootere uitgestrektheid bestond dan de daarvan in de 17de eeuw op last van Drost en Gedeputeerden opgemaakte kaart, in het Archief van Drenthe berustende, en dan de bovenvermelde grensaanduidingen.

De heerlijkheid Ruinen, de verdere uitgestrektheid van vroegeren tijd daarlatende, bes'ond in de laatste eeuwen uit twee Scholtambten, welke Scholten door den Heer werden benoemd. Van dezen was Buddingewolt, ook Buddijckwolt en Haekeswolde genoemd de voornaamste. Dit is het tegenwoordige Ruinerwold. De Scholte van Ruinen had echter over die van Buddingewolt de superioriteit, en de laatste was meer zijn substituut of plaatsvervanger. Ook was de eerste Gerichtschrijver der Heerlijkheid.

De heerlijkheid had veertien onderleenen, waarvoor een leenkamer bestond. Het kasteel van de heeren van Ruinen was genoemd „den Oldenhof” (4) in het tegenwoordige gehucht Oldenhove, ter plaatse waar thans de landbouwer J. van Tarrie woont, wiens woning nog het oude bouwhuis van het kasteel is. Omstreeks ten jare 1820 is dit eeuwenoude kasteel gesloopt. De bosch- of wandeldreven, in zoo vele oude stukken genoemd, bestaan voor een gedeelte nog onder den naam van Marse. De Varliart, die geheel aan den heer van Ruinen

opgegeven, men zal de scheidaanduiding noordelijk ook wel naderbij gezocht hebben. Het is bekend, dat alle boschrijke hoogten „Horsten” genoemd worden, vooral in het westelijk Drenthe en het daaraangrenzende Overijssel, van daar dat de Laankhorst, IJhorst, Schiphorst, Werkhorst en meerdere plaatsen aan die gesteldheid den naam zullen ontleend hebben. Alle bouwhoogten aan de noordelijke grenzen van Ruinerwold worden „Horsten” genoemd. Ook onder de markte van Ansen zijn Horsten. Het is duidelijk dat die hoogten in vroegere dagen met bosch bezet zijn geweest. Daar nu midden in de Uffelter made eene groote hoogte ligt, die thans de *Asse* genoemd wordt, willen wij aannemen dat dit wel *Michelhorst*, *Middelhorst*, als omringd van alle andere Horsten, kan geweest zijn. Kan er geen schrijffont hebben plaats gehad, door menschen die beter bekend waren met het Latijn als met de toen nog weinig ontwikkelde Nederlandsche taal? Wij geven dit in overweging aan hen die lust hebben voor onderzoek. Uffelte bestond reeds, het huis *te Twinglo* ook, volgens dezelfde acte, ons dankt men zoude dan gezegd hebben tusschen Arneslot en het huis Twinglo of Uffelte; men wilde de grens toch noordelijk aanwijzen, want anders kon men Ruinen of het klooster daarvoor genomen hebben. Er zijn onder of in de omgeving van Ruinerwold, ook te Ruinen, meer namen van plaatsaanduidingen die verloren zijn gegaan; waar zijn *Vorenwolde*, *de Oosterhucht* en meerderen onder Ruinerwold? In alle gevalle zijn wij niet geneigd om bij het *Mokelermeer* de benaming te zoeken. Wij zouden dan nog liever aannemen, het *Mokelerveld* en *Mokelerbosch* bij Lheebroek onder Dwingelo, waarover het erfgerecht zegt dat er een kasteel bestaan heeft, waarvan dan ook wel duidelijk de overblijfselen zichtbaar zijn.

(4) Dit kasteel was in den tachtigjarigen oorlog een versterkt huis, met wallen en grachten omgeven. In 1591 werd het door Verdugo, die er zijn hoofdkwartier had, op het berigt dat Prins Maurits te Meppel was ontruimd. Zoo wel van hem als

behoorde, wordt thans Vajerd of Wajerd genoemd, en is tegenwoordig nog als uitmuntend bouwland bekend. De boerderij aan den Oldenhof behorende, werd na den dood van Hendrik van Munster voor de 11de door Wijrich van Bernsaw voor zijn minderjarigen zoon Hendrik Munster Wilhelm van Bernsaw verpacht. In 1653 en volgende jaren is dezelve verhuurd aan den Rentmeester Luininck voor de jaarlijksche som van 425 gulden (tegenwoordige munt) 50 schapen onderhouden, 16 voer turf en een vet lam, uit al hetgeen men zien kan, dat deze boerderij nog al iets beteekend heeft. Meerdere bijzonderheden van dien aard zouden wij kunnen vermelden, als ons bestek dat gedoogde; alleen willen wij nog vermelden, dat de heer van Ruinen het regt van de wind bezat, en alzoo de molens te Ruinen en Blijdensteen (Ruinerwold) verpachtte. De eerste is in 1653 en volgende jaren voor f 230.—, 6 pond suiker en 5 paar hoenders 's jaarlijks verhuurd, terwijl die te Blijdenstede in 1674 's jaarlijks opbragt f 240.—, 6 pond suiker en 5 paar hoenders. (5)

De heer van Ruinen had de hooge en lage jurisdictie. (Jus gladij, jus aggratiandij et jus dandij, salvos conductus) dat is, hij sprak regt

van Prins Maurits en Graaf Willem Lodewijk van Nassau, kreeg de heer van Ruinen de toezegging, dat hetzelfde niet weder bezet zoude worden. Niettegenstaande die belofte nam Verdugo het in Mei 1593 weder in. Graaf Willem Lodewijk wilde hetzelfde weinige dagen daarna weder op Verdugo veroveren, en was daartoe te Ruinen gekomen met twee vendelen, doch de zwaarte van het geslacht verhinderde zulks, en trok hij naar Coevorden om dat te verrassen; doch nam in de maand Augustus van dat jaar, het huis te Ruinen in, waar de bezetting 60 man sterk, op het zien van het geslacht zich gewillig overgaf. Verdugo heroverde in het laatst van October het kasteel weder, hetwelk door den luitenant Hans van Brunswijk lafhartig overgegeven werd, zoodat de vijand zelf hem bespote. De edelman Johan van Steenwijk week in 1592 op het huis te Ruinen, waar hij, op last van Prins Maurits gevangen genomen werd. Bij de overgang der Heerlijkheid aan de landschap Drenthe werd het kasteel een jagtslot voor den Drost, later, 1795, werd er eigenaar van de Overste van Prehu, daarna de heer Richard Arnold Ludoffi Nobel, die het huis bij afbraak en de landerij stuksgewijze verkocht. Meerdere bijzonderheden over dat oude kasteel zouden wij kunnen mededeelen als ons bestek dit gedoogde.

(5) Wij zullen hier nog eenige verpachtingen van den Heer van Ruinen, behalve de bovengenoemde, in 1653 en volgende jaren, vermelden, als:

- a. De voorste meijer op Oldenhove f 425.— 's jaarlijks huur.
- b. De middelste meijer in 1664 en volgende jaren f 415— vrij geld, eenige ponden suiker, hoenders, 16 voer turf, 12 schapen onderhouden en nog eenige kleine bijpachten.
- c. Het achterste erve huur f 475.— en eenige kleine bijpachten.
- d. Het erve „Het Laer” f 200.—, eenige ponden suiker, gansen, hoenders en onderhoud van 25 schapen.
- e. Het erve „op den Kamp” f 200— ende noch eenige bijpachten 's jaars.
- f. *Wulferinge erve* f 200— en eenige kleine bijpachten.
- g. *Krousen erve* f 150— en eenige kleine bijpachten.
- h. *Kinsinge erve* voor de derde garve, een vet lam, 5 paar hoenders, 3 pond suiker, 50 eijeren en 8 voer droge turf.

in het laagste en hoogste ressort, en was in de regering zijner heerlijkheid souverain of onbepaald gebieders. Hij werd in beide Scholtambten in burgerlijke zaken geadsisteerd door twaalf regters, *Allen* genoemd, in ieder Scholtambt ten getalle van twaalf, die door de ingezetenen gekozen werden, benevens een lager bank aan welks hoofd de Scholte geplaatst was, en waarvan men in appél kon komen bij den Heer en twaalf. Ook is er in vroegere tijden in ieder kluit van Ruinerwold nog een kleinere regtspraak geweest, onder den naam van *buirtuig*. De invloed der *Allen* op die regtspraak had echter weinig te beteekenen, gelijk wij uit onderscheidene stukken ontwaard hebben, daar de heer van Ruinen meestal regt sprak op het advies van regtsgeleerden, gelijk ook uit onderscheidene hier achter gevoegde sententie's den lezer duidelijk zal blijken.

De heerlijkheid had van 1428 tot 1654 zijn eigen wetboek, bekend onder den naam van: *Het landregt van Buddinge en Haaks wolde*. Na laatstgenoemd jaar is daarvoor het Drentsche landregt in de plaats gekomen, en werd van de vonnissen door den Heer en twaalf in burgerlijke zaken geveld, revisie op den Drentschen eistoel toegelaten.

Voor het boete en lijfstraffelijke bleef echter de Heer nog altijd de hoogste regter. In ieder Scholtambt was hiervoor eene gevangenis en geregt of executieplaats; in de gemeente Ruinen op de grenzen der heerlijkheid aan de Markte van Pesse, thans nog de *Galgenberg* genoemd; in Ruinerwold is het terrein nog bekend onder den naam van *Galgenakkers*, insgelijks aan de grenzen der heerlijkheid gelegen.

Het regt van jagt en visscherij behoorde uitsluitend aan den Heer

i. *het erve tot Echten* f 500.—, eenige ponden suiker, ende hoenders voor bijpacht.

j. *Het erve tot Eleveld* f 225.—, eenige hoenders, ponden suiker en onderhoud van 20 schapen.

In 1658 is de *Vette Weide*, de *Reete*, het *Elzebroek*, *Iubbersmaat* en het *Korte Maatje* verhuurd voor f 500.—, eenige ponden suiker en hoenders.

Het kraangeld bracht op f 9.—, het stedegeld f 26.12½, het hofgeld op Ruinerwold f 10.10.

Het erve tot Craelo, ook Ovinge genaamd, den 6 October 1697 aangekocht, gaf 's jaarlijks 200 Car. guldens en 6 pond botter.

Uit *Stevens in de Hucht erven* moest 's jaarlijks op Martini avond aan den *Kuize Ruinen* precies betaalt worden drie en een halve goltgelden, bij gebreke hiervan verdubbelde dezelve som elken dag.

Uit *Paddings erven toe Pesse* moest 's jaarlijks betaalt worden: EENEN DUIT, die prijs op Kersdagh onder 'd eerste Predikatie aan den Heere van Ruinen, of aan desselfs stoel moest overhandigd worden, *op verlies van het erve*.

Wij meenen hier te moeten eindigen; om alles te vermelden wat revenuen en opkomsten aan de heerlijkheid Ruinen behoorde, hiervoor is thans ons bestek te klein. Wij zullen dit later uitvoeriger doen.

Alle bovenstaande opgaven waarbij het jaartal niet is uitgedrukt, zijn van 1653.

en zeer streng werd dat regt gehandhaafd; zelfs nog toen de heerlijkheid door koop aan de landschap Drenthe was overgegaan, vaardigde de Drost, A. C. Grave van Heiden tot Laarwout, Representeerend Heer der heerlijkheid, den 5 Augs. 1770 een order uit aan de karspellieën van Ruinerwold, — *dat een iegelijk van zijn honden tot de jacht bekwaam, sonder eenig tijdverswim sich sal moeten ontdoen*, en toen in het jaar 1774, *eenige personen van de kant van Cocange met honden en ander jachtgereedschappen in de vrije heerlijkheid Ruinen zijn ingevallen* beloofde de Drost eene premie van tien gouden Ducaten aan ieder die deze stropers of het hoofd en aanvoerder derzelve aan zijn Hooggeboren zoude bekend maken, kunnende zich daartoe aanmelden bij den gerichtschrijver Mr. Erkenswijk te Ruinen en verzekerd kon wezen dat zijn naam geheim zou blijven, terwijl men onbekende personen dadelijk in arrest zoude nemen. In belastingzaken had ieder der vier kluften van het Scholtambt Ruinerwold, als Oosteinde, Ruwe Kluft, Kale Kluft en Haekswold zijn eigen beheer, als vier afzonderlijke staten. Aan het hoofd van iedere Kluft stonden twee volmagten, er was een boerboek en kist met papieren, de administratie der Kluft betreffende. De boer vergaderde in een boerhuis. De generale midelen werden door de volmagten gebragt in handen van den schatbeurder, die door de gezamenlijke Kluften benoemd werd.

Zeer weinig ingezetenen van Ruinen en Ruinerwold zijn met de vroegere heerlijkheid bekend; er is ook in beide gemeenten niets, dat hun daaraan herinnert en toch is het bestaan der heerlijkheid op metaal gegrift; in het dorp Ruinen op de kleine klok in den toren hangende staat: *Ik hang in de Kerckloren van de heerlijkheid en Carspel Ruinen. Niet om de wet maar het Eangelium te bazuinen. Amsterdam Anno 1737 Me fesit Ciprianus Janz.* Zoodat er niet op staat, wat het volksgerucht sedert onheugelijke jaren waant, als zoude er op te lezen zijn: *Ik ben een held, ik moet hangen in het Havelter veid*, veroorzaakt door dat men eens met die van Havelte van klokken zoude ruilen, echter door de drassigheid van het wegje tusschen Ansen en Rheebruggen, zoude ieder der partijen met haar eigen klok weêr huiswaarts gekeerd zijn, doch omdat eenmaal de ruil wettig had plaats gehad, grifte men op de Ruinerklok het bovenstaande en op die van Havelte: *Ik ben een bazuine, ik moet hangen te Ruine*, 't geen echter ook geheel onjuist is. Ook op de groote klok staat het vermelde rijmpje niet; daar staat op: Jezus † Maria † Johannes † Gerhardus de wou me fesit Anno domini M° CCCC° XXIII°. De kelder in de pastorie te Ruinen is een der oudste overblijfselen van het klooster te Ruinen, terwijl

de verwoeste praalgraven van de oude heeren van Ruinen op het vroegere koor, thans buiten de kerk, bij nader onderzoek veel voor de oudheidkunde zou opleveren en waarop meer te ontcijferen zou zijn, dan op den ouden traditioneele lindeboom op den Brink bij de kerk staande, die meer dan een halve eeuw zijn status quo gehandhaafd heeft.

Onder de heeren die met de souvereiniteit over de heerlijkheid Ruinen bekleed zijn geweest, is ons van uit het geslacht van Munster (ook wel Münster) het meest bekend. Een uit dit geslacht was tevens Drost van Drenthe, het was Roelof of Rudolph van Munster, die door zijne rooverijen en brandschattingen in Overijssel, Groningen en Drenthe zich berucht gemaakt heeft, en, om zijne heerlijkheid tegen Overijssel en Friesland te dekken, het vermaarde kasteel de *Kinkhorst* te Meppel stichtte. Het was een Berend van Muns'er die met zijne vrouw Johanna van Ruinen, aan de ingezetenen het bovenvermelde wetboek gaf, en de oude *costuimen* in geschrift deed brengen. Een Hendrik van Muns'er, de oude, en zijn zoon Hendrik van Munster, de jongere of de 11e, die zich vermaard gemaakt hebben door hun verzet tegen Ridderschap en eigenerfden der landschap Drenthe, beweerde dat hunne *vrije heerlijkheid* geheel op zich zelve stond, en met Drenthe in geen deele iets te maken had, als zijnde niet op Drentsch grondgebied gelegen. Beiden hebben ook door daden getoond, de hervorming hoogst vijandig te zijn, en dezelve in hunne heerlijkheid zoo veel mogelijk tegen te werken. Ook was, vooral de eerstgenoemde, geheel Spaanschgezind in den oorlog onzer vaders tegen Spanje, en was hij de bijzondere vriend van Alva en zijn beroemden veldheer Verdugo. Binnen de muren van het kasteel *den Oldenhof* heeft de beul der Nederlanders zijn nachtverblijf gehouden. Op het geslacht van Munster volgde de Bernsaw's waarvan Wilhelm van Bernsaw, ook genoemd Hendrik Munster Wilhelm van Bernsaw, tevens ook Drost van Drenthe is geweest, tot eindelijk met zijn overlijden het bestuur der heerlijkheid in dat van Hoensbroek overging, hetwelk de heerlijkheid met schulden bezwaarde waartoe de afwezigheid der eigenaars veel medegewerkt zal hebben, wat tengevolge had, dat de laatste Heer uit dat geslacht in 1766 de vrije heerlijkheid in koop overdroeg aan Coert Winkel en Jan Petrus Leffer's, beiden te Hoogeveen, en Jan van de Wetering, te de Wijk, van wie zij in 1768 op de landschap Drenthe is overgegaan. De Drost van Drenthe was voor de landschap nu representerend Heer der heerlijkheid Ruinen en Ruinerwold tot 1795, toen de eeuwenoude heerlijkheid, gelijk zoo vele andere grijsje inrigtin-

gen en staatsinstellingen voor den geest der revolutie moest wijken en alzoo ophield te bestaan.

Daar de heerlijkheid Ruinen een keizerlijk leen was, gaven de schenkingen van Keizer Hendrik III in 1040 aan de St. Maartenskerk te Utrecht, aanleiding dat de tijdelijke Bisschop van Utrecht tot leenheer der heerlijkheid verheven werd. Berend van Munster, Knappe was de laatste die in 1513 door den tijdelijken Bisschop van Utrecht beleend is. Hendrik van Munster I is door Keizer Karel V den 10 Junij 1545 te Vollenhove beleend, en daarin door Koning Filips II den 6 April 1556 bevestigd. Na het einde der Bisschoppelijke Regering, onder de Republiek der Vereenigde Nederlanden, zijn de Heeren van Ruinen door de Provincie Overijssel beleend, uit welk leenregister wij eenige beleeningen zullen mededeelen.

Wij meenen alsnu vooreerst genoeg van de heerlijkheid medegedeeld te hebben, om den lezer van de verschillende stukken over de waterkwestie eenigzins op de hoogte te brengen en zullen, in een later uit te geven werkje, eene algemeene en uitvoerige geschiedenis der oude heerlijkheid geven, benevens van de meeste gemeenten van het westelijk Drenthe, tot nog toe altijd door oudheidkundigen en geschiedschrijvers te veel veronachtzaamd, waartoe wij den wensch uiten, dat bezitters van oude stukken, zoowel als openbare archieven ons daarbij ten dienste zullen staan, schoon een onderzoek van twee jaar de ervaring heeft opgeleverd, dat de klagt, die *Winsemius* in zijne Chronijk van Vriesland uitte, als hij zegt: *Niettemin hadden wij veel meer hulpe verwacht, gesterckt sijnde met voorschrijnge ende brieven van Credentie der E. E. Mog. H. Gedeputeerde Staten van Vriesland in dato den 28 April 1618. Dan de ijdele besloommernissen en het gemeene ontrou neffens ons Vaderlant, heeft vele saeken te rugghe gehouden, alsoo dat vele onwillighe menschen liever hebben willen hare stucken den verganc kelheid laten toekomen, dan de selve laten gebruicken tot Eere van hare geboorteplaatse, en de overlange verstorven voorouderen ook nog de onze kan zijn.* Wij brengen, even als hij in zijne voorrede hulde bragt aan Gedeputeerde Staten van Vriesland, lof en dank aan de meer dan vrijgevege hulp en toegenegenheid in ons onderzoek, aan den HoogEd. Gestrengen Heer, den Commissaris des Konings in deze Provincie, en aan het Ed. Gr. Achtbaar Collegie van Gedeputeerde Staten in dit gewest, alsmede aan den heer Archivarius der Provincie, en hopen dat hun voorbeeld bij gemeente-, arm- en kerkbesturen, alsmede bij particulieren navolging moge vinden.

1. Contract tusschen eenige ingezetenen der Kale buurschap over
waterafvoer beneden Klaas Jans Hilberts land. 1594
2. Copije van een sententie van den Heer van Ruinen, tusschen de
ooster- en westergeerfden van Klaas Jans Hilbertsland, houdende hand- 1598
having van bovenvermeld Contract bij No. 1 vermeld. 31 Dec.
3. Attestatie over de doorsteking van Kls. J. Hilberts walle. 8 Maart.
1607
4. Adres aan den Heer van Ruinen, over de verhooging van Wolter
Roelofs stege. 1620
5. Sententie over de waterkwestie (bijna onleesbaar en versleten.) 1631
6. Copie van de willekeur dat er stouwen rondom 't Wolt zullen
gelegd worden. 1641
26 April.
7. Extract uit het ordelboek van het gerichte van Ruinerwolt, in- 1645
houdende eene sententie van den Heer van Ruinen tusschen de ooster- 29 April.
en westergeerfden van Klaas Jans Hilbertsland.
8. Sen'tentie over het doorsteken van Wolter Roelofs walle. 1645
9. Sententie over het doorsteken van Jan Klaas walle. 1645
10. Copie-Actum op het gehoudene landrecht op 't Wolt voor die 1651
WelEdele en Gestrenge heer Hendrik Munster Wilhelm van Bernsaw. 17 Junij.
11. Sententie van den heer van Ruinen. 1651
17 Julij.
12. Copie van eene Sententie over het onderhoud van de sloot 1661
langs Meeuwes Jans walle. 21 Mei
13. Copia Copiae van eene sententie van den heer van Ruinen, 1664
waarbij de sententie van 1651 op nieuw bekrachtigd, en het onder- 12 Oct.
houd van schouw geregeld wordt, met bepaling dat iedere partij van
het schutje een sleutel zal hebben.
14. Request van de Kale buurschap aan den heer van Ruinen, 1683
inhoudende, dat die van Oosteinde en Ruwe buurschap een adres aan 4 Sept.
Zijne Excell. gezonden hadden, en daarin eene impertinente en opge-
raapte vuile actie opgeworpen hadden, uitgevonden om de ordres tot
schouwing der wegen en stouwen, die tot groot ongerijf der reisende
luiden, ongemaakt blijven liggen, buiten effect te doen blijven enz.
Dat de Oostersche geerfden haar water sedert ondenkelijke jaren door
de leisloot aflopende, hebben gelost ten Oosten Jan Vaersmaat in het
Havelter diep, zich beroepende op de Sententie van 1651, waarbij wel
de opruiming van de leijding en walle op Kl. J. Hilberts land is be-
volen, maar geensints *het Stuckien leisloot*, waarover questie is, als-
mede dat de willekeur van 1641 in haar voordeel moet verklaard worden.
15. Rekening voor besoignes in de Waterkwestie op Ruinerwold van 1692
den advocaat *Bernhard Kiers* voor de Kale buurschap. 10 Julij.

- 1692 16. Request van de resp. eigengeerfden van Ooster en Westergeerf-
18 Julij. dens van Klaas Jans Hilberts land, zich beroepende op de Sententie van
1631 tegen de Ruwe buurschap en Oosteinde.
- 1692 17. Attestatie van de Scholte en twee getuigen, dat zij eenige per-
23 Julij. sonen gehoord hebben over de doorsteking van Peter Jochems wallen.
- 1692 18. Volmacht van de Westersche geerfden van Peter Jochems tot
5 Aug. Jacob Willems, aan Warner Roelofs, Claas Coops, Claas Willems,
Roelof Karsies, Peter Arents, Roelof Peters Boverhof, Coop Karsies,
en Jan Geerts, om in rechten op te treden tegen Jan Jans Smit, Otte
Jan Arents, en hare adhaerenten, wegens het doorsteken der stouwe
of walle op Peter Jochems land, met volkome schadeloosstelling in alle
deelen (opgemaakt voor den Scholte *H. W. Olffen*.)
- 1692 19. Sententie van de vrouw Gravinne van Ruinen.
6 Aug.
- 1692 20. Citatie van Peter Jochems, Jacob Willems c. s. door wiens
23 Aug. land de leiding gaat, aan Jan Smit, Otte Jan Arents c. s. op een te
houden rocht op den 27 Aug. 1692 haar recht van stouwing te be-
wijzen, met uitnoodiging aan de gedaagden om de geallieerde wille-
keur van 1641 te vertoonen.
- 1692 21. Rochtbrief in zake Claas Coops c. s. aanleggers en Jan Smit
27 Aug. cons. als verweerders, over het recht van stouwing van eerstgenoemden.
(hierin onderscheidene akten aangehaald, geteekend door de Advocaten
Bernh. Kiers en R. Oosting.)
- 1692 22. Verdediging of Contraposition van Jan Smit c. s. en die van
27 Aug. 't Oosteinde en Ruwe buurschap tegen Peter Jochems c. s. of Wes-
terschen met getuigenverhoor. (40 blz.)
- 1692 23. Request van Jan Arents, Jan Smit C. s., klagende over de
17 Sept. verhooginge van Peter Jochems Walle, dat daardoor niet alleen haar
groenlanden, maar ook haar bouwlanden onder water loopen, uithoofde
hare ordinaire waterleiding door de overstromende vloed niet meer
bruikbaar is; dat om een glimp aan deze verhooging te geven, men
beweert dat dit noodig is voor het private gebruik van Peter Jochems,
om met de wagen te mennen en vee te drijven enz.
- 1692 24. Request der Westerschen als Peter Jochems en c. s. over het
19 Sept. doorsteken der walle enz.
- 1692 25. Insinuatie van Claas Coops c. s. aan Jan Arents en Jan Smit
24 Sept. en c. s. dat zij bij haar replijc in possessorio summarissimo zich zul-
len bedienen van twee sententien van den loffelijken ets oel der land-
schap Drenthe enz. ten einde zij daarop behoorlijk konden repliceren.
- 1692 26. Verklaring van Hendrik Gortemaker voor den Scholte H. W.
26 Sept. Olffen en twee erf'buren, Bartelt Gosems en Hilbert Klaas Brouwer, op
Citatie van Claas Coops, dat hij Peter Jochems wal in daghuur ge-
maakt heeft, echter de ga'en niet zoo hoog heeft opgehaald als het
andere; hij heeft alleen voor Peter Jochems de gaten gemaakt.

27. Antwoord of insinuatie van Claas Coops c. s. aan Jan Smit c. s. op haar den 17 Sept. 1692 ingediend request aan den heer van Ruinen, over de verhooginge van Peter Jochems stouwe. 1692
3 Oct.
28. Request van Claas Coops c. s. aan den heer van Ruinen, verzoekende P. Jochems wal te mogen verkoogen enz. 1692
5 Oct.
29. Rocht, ingesteld door Jan Smit, Jan Arents c. s. tegen Claas Coops en cons. over Peter Jochems stouwe (getuigenverhoor.) 1693
24 Feb.
30. Klachte van Claas Coops, Peter Jochems en cons. aan den heer van Ruinen, dat nadat Peter Jochems wal weder eenigsints was gerepareerd, Jan Smit, Otte Jan Arents en haere adharentea zich hebben onderstaen bij nacht slapende tijd, niet alleen de gerepareerde gaten; maar zelfs de vaste Stouwe op verscheidene plaatsen, dezelve zoodanig te ruineeren, dat dezelve ten eenemaal onbekwaam is enz. 1693
14 Oct.
31. Request van Claas Coops c. s. zich beklagende, dat Jan Smit, Otte Jans Arents c. s. verplicht waren binnen zes weken antwoord te geven, maar een geheel jaar hebben gesuimd enz. 1693
25 Oct.
32. Copie van de Commissoriale acte in zake tusschen de Rouwe en Kale buurschap, opgedragen aan de Scholten van Ruinen en Ruinerwold, den advocaat C. van Alten, Rutger de Graaf en Frens Luitgers, om de questieuse stouwe op nieuw in oogenschouw te nemen, en te trachten de partijen in der minne te vereenigen, dat niet geschied is. (Deze bezigtiging heeft den 4 Nov. 1693 plaats gehad. Van de Kale buurschap waren daarbij tegenwoordig Claas Coops en Warner Roelofs, van de Ruwe Klufte en het Oosteinde Jan Jans Smid en Jan Cleis.) 1693
25 Oct.
- 33a. Copie van het advies der Commissie door den heer van Ruinen benoemd, om de questieuse stouwe en waterleiding in oogenschouw te nemen, bestaande uit de beide Scholten van Ruinen en Ruinerwold, R. de Graaf, Frens Luitjes en den advocaat C. van Alten. 1693
4 Nov.
- 33b. Copie van de Sententie van de Vrouw van Ruinen op het advies der Commissie (15 Sept. 1694 is dit vonnis gegeven.) 1693
4 Nov.
34. Antwoord van die van de Rouwe buurschap tegen die van de Kale buurschap over Peter Jochems wal en leiding (wegens gerequieerden geteekend S. van Selbach, J. U. D. en Johan Winters Adv. in 1694 gecoll. door C. van Alten, bedragende 40 bladzijden.) 1693
5 Dec.
35. Contrapositien overgegeven door Claas Coops c. s. tegen Jan Arents c. s. aan het gerichte van Ruinerwold, op het rocht door de laatsten ingesteld over de verhooging van Peter Jochems walle. 1693
24 Dec.
36. Attestatie van den pander Jan Klaes (in absentie van den Scholte) en twee getuigen, dat in P. Jochems wal twee gaten waren, een van 8 en een van 2 treden. 1695
27 Sept.
37. Klagte van Peter Jochems over het doorsteken der walle. 1695
zonder dat.
38. Verklaringe voor den Scholte van Harm Jacobs, dat hij Peter Jochems stouwe niet doorgestoken heeft; desgelijks verklaren Pouweq 1695
1 Oct.

Jans; de zoon van Jan Otten, en Snoek Jans uit de Ruwe buurschap. Pouwel Jans zegt: *dat zoo iemand dat gezien heeft, hij dit maar moet bewijzen.*

- 1696 39. Request van de Kale buurschap, dat tegen de sententie van ge-
17 Jan. committeerden van den 4 Nov. 1693, geapprobeerd door den heer van Ruinen den 15 Sept. 1694, de ingezetenen van Oosteinde en Ruwe Kluft *de Peter Jochems Stouwe evenwel doorsteken bij nacht slapende tijd en wanneer daarna gevraagd wordt zij den ignorant spelen en spotten*; Apostille van den heer van Ruinen daarnevens.
- 1696 40. Request van Peter Jochems c. s. over het doorgraven der
17 Jan. walle. Antwoord van den heer van Ruinen met verzoek *de namen der schulldigen over te schrijven* (geteekend te Keulen.)
- 1696 41. Verzoek van de Kale Buurschap, dat de binnenleiding ten min-
23 Julij. sten eenmaal des jaars moge geschoond worden. Het verzoek wordt toegestaan, en de gerichtschrijver Bernhard Kiers, neffens den Scholte van Ruinerwold en gesworens gelast om den volgenden Zondag in den Bleekhof hiervan bekendmaking te doen, voort na de eerste Predikatie. (get. Frans, graaf van Schellard.)
- 1721 42. Request van Geert Klaas aan W. A. van Hoensbroek, Heer
27 Junij. van Ruinen, dat zes personen uit de Rouwe boerschap, *acht gaten in zijn stege (Peter Jochems wal) gegraven hebben*. Hierop beschikt, dat partij hierop ten spoedigsten zou berichten, op poene van 100 goudguldens (get. op het Slot Hagen bij Gelder.)
- 1739 43. Verklaring van den Scholte Mathias Henricus Olffen, dat hij op
14 Maart. verzoek van de Kale buurschap *de Zijlen* heeft bezigtigd van Geert Klaas wed. land tot Roelof Jans Remmelts land, en zijne bevinding hiervan met zijne twee getuigen Hendrik Wolters en Hermen Jans.
- 1739 44. Verklaring van den Scholte M. H. Olffen en zijne twee Koer-
24 Maart. noten, dat hij op het verzoek van de Rouwe buurschap en Oosteinde den wal van Geert Klaas wed. besigtigd heeft enz.
- 1739 45. Besigtiging van den Scholte met Jan Roelofs en Albert Wil-
6 April. lems van Hendrik Pieters wal, (*Peter Jochems wal*) dat zij daarin bevonden een gat van 85 voeten lang, en een van 25 voeten waar de aarde en bossen in de sloot geworpen was enz., dat zij de leiding met ene *rije* gemeten hebben, die boven K. J. Hilberts land wijd was 3 voet en beneden 7 voet.
- 1739 46. Attestatie van Jan Klaas, Pieter Hendriks en Warner Roelofs,
6 April. dat zij op den 4 Maart 1739 een gat in Peter Jochems wal hebben bevonden, en zij oostwaarts op de stouw van Jan Snoek eenige menschen hebben hooren praten, en daar hebben bevonden Jacob Jacobs, Wolter Koops, Willem Hilberts Steenberg, Jan Bartels en den knecht van Jan Jans, *edoch meerderen hebben gezien, maar door de duisternis onkenbaar waren, en dat die personen met enig geweer en gereedschap voorsien waren.*
- 1739 47. Attestatie van Koert Seeijnen en Jan Egberts, dat zij op het
6 April. aanzeggen van huis tot huis tusschen 7 en 8 ure 's avonds naar P. Jochems wal zijn gegaan, op het gerucht dat de Oosteindigers dien wal

wilden doorsteken, daarin een gat bevonden hebben en op Jan Jans land bevonden hebben elf man, die gespot hebben met den wal en hunne personen en bekend hebben *den wal bij zonne te hebben doorgestoken*. Zijnde allen met gereedschap voorzien, als: *Jacob Jacobs met een polstok, Seine Jacobs, Warner Klaas en Jan Harms Knecht met een greepe, Jan Alberts Pot met een sloothake, Willem Hilberts met een vorke, Jan Jans Knecht en Wolter Koops met gereedschap, Jan Pouwels met een vorke, Jonge Jan Bartels met een peeke en Harm Hendriks met een stok.*

48. Attestatie van Pieter Henders, dat op den 4 Maart een gat in Peter Jochems wal gestoken is en hij daar ontdekt heeft de knechten van Jan Harms Hopman en Jan Jans van 't Oosteinde en meerderen die door de duisternis voor hem onkenbaar waren. 1739
6 April.

49. Request van de Cale boerschap aan Rudolph Otto van der Clooster van Rheebruggen, verwalter Heer van Ruinen en Ruinerwold, inhoudende, dat Jacob Jacobs, Seine Jacobs, Warner Claas, de knecht van Jan Harms Hopman, Jan Alberts Pol, Willem Hilberts, de knecht van Jan Jans, Wolder Coops, Jan Pouwels en Jonge Jan Bartels, zich niet ontzien hebben op den 4 Maart 1839, tusschen 7 en 8 ure, den wal door te steken, enz. 1739
10 April.

50. Verklaringe van den Scholte M. H. Olffen en twee koernoten, Jan Kornelijs en Jan Roelofs, over de hoogte, en de reparatie van Peter Jochems walle. 1739
27 April.

51. Verklaringe van den Scholte en Jan Cornelijs en Jan Roelofs, over het inloopen der zijlen in de Rouwe buurschap enz. 1739
27 April.

52. Attestatie van Peter Henders, dat op Maandag morgen den 27 April 1739, Bartelt Jans, Pouwel Hendriks, Wijcher Bartels, Pouwel Egberts, Jan Snoeksknegt, Jan Coops en Karst Jans, op verscheidene plaatsen doorgestoken hebben den wal van Geert Klaas wed. en Peter Jochems wal *en dezelve personen hem nog hebben uitgedaagd*. 1739
27 April.

53. Request van het Oosteinde en Ruwe buurschap, verzoekende aan R. O. van den Clooster om te verbieden, dat die van de Kale buurschap Pieter Jochems walle verhoogden, als waardoor hare landerijen onder water gezet worden (quo facto voor Contra Rem. geteckend J. Kijmmel.) 1739
19 April.

54. Request van de Kale boerschap aan R. O. v. d. Clooster tot Rheebruggen, over het doorsteken der Peter Jochems walle, zich beroepende op de sententie van 1631, als dat de Oosterschen geen de minste recht op de binnenleiding hebben. 1739
29 April.

55. Insinuatie van den Scholte, uit last van Oosteinde en Ruwe buurschap, aan die van de Kale buurschap, copie eischende van alle stukken en bescheiden, als in den jare 1721 wegens Peter Jochems stouw en Geert Klaas stege aan den Marquis W. A. van Hoensbroek door laatstgenoemden is gepresenteerd. 1739
5 Mei.

56. Insinuatie van die van het Oosteinde, aan die van de Kale buurschap, dat zij door het jongste appointment op hun request zich 1739
8 Mei.

ten hoogste bezwaard gevoelen, en appelleeren aan het eerstkomstige landrecht of lollink welke zijn Exc. de Marquis van Hoensbroek op Ruinerwold zal houden. Dit appel is door den Scholte beteekend aan de huisvrouw van Kornelis Karsten, Karst Roelofs, Klaas Koops, Hendrik Kleis, Warner Roelofs en Hendrik Peters en dezelve hebben daaruit copie versogt.

1739 57. Besigtiging van den Scholte Matthias Henricus Olffen en twee
8 Mei. koernoten van Ruinen, Lucas Egberts en Geert Koerts Brouwer, over Peter Jochems wal, de stouw en zijlen en den geheelen waterstand aan de noordzijde der gemeente.

1739 58. Volmacht van de Kale buurschap aan Hendrik Peters, Claas
12 Mei. Coops, Karst Roelofs, Hendrik Klaas Kleis en Jacob Jacobs, benevens de advocaten A. H. Toppijnga en H. Galama, om waar te nemen al zulke zaken als reeds lispident is tusschen Constituanten en die van Oosteinde en de Ruwe boerschap, wegens vergraven van eene Peter Jochems walle enz.

1739 59. Protest van 12 ingezetenen, welke begoedert zijn op 't Oost-
13 Mei. einde en Ruwe buurschap, dat zij niet willen hare aanpart betalen in de kosten over het pleiten van Peter Jochems stouwe, als zijnde een temeraire en geheele onregte actie.

(Dit Protest is door den Scholte aan de volmagten van de Ruwe Kluft en Oosteinde geinsinueerd; 't zijn echter allen personen die in de Kale buurschap woonachtig waren, doch in de andere kluft landerijen bezaten.)

1739 60. Request van Oosteinde en Ruwe boerschap aan R. O. v. d.
20 Mei. Clooster, inhoudende dat bij het aanstaande rocht op Ruinerwold geen bekwame koernoten zijn te verkrijgen, als zijnde de meeste ingezetenen zelf geïnteresseerd bij de zaake, en ook sommigen al te na besipt. Dit verzoek wordt toegestaan en de Scholte daartoe geauthoriseerd.

1739 61. Volmacht van die van het Oosteinde en Ruwe buurschap aan
21 Mei. Wolter Koops, Jan Smit, Willem Steenberg en Jacob Jacobs, benevens de Hr. Schults en advocaat A. Dannenberg en de advocaat J. Kijmmell, om voor hen waar te nemen zodanige zaake als reeds in cas van appel is hangende tusschen de Constituanten en de Kale buurschap over eene wal op Peter Jochems land, door de Kale buurschap verhoogd enz.

1739 62. Rocht ingesteld door het Oosteinde en de Ruwe buurschap over
13 Junij. P. Jochems walle en waterleiding tegen de Kale buurschap; als koernoten waren daarbij tegenwoordig Roelof Jans op Ruinerwold en Geert Soetj's tot Ruinen. (35 blz.)

63. Insinuatie van getuigen door de Kale buurschap (35 bladzijden) aan die van Oosteinde en Ruwe buurschap, voor het op den 1 Augustus ten huize van den Scholte Mathias Henricus Olffen bij klimmende zonne te houden contrarocht om daar so in exceptivis als ten principale afteueren, zoodanige belegde kondschappen aangaande de waterleiding op Ruinerwold, waarover die van Oosteinde en de Kale buurschap scheelachtig zijn.

64. Request van de Kale buurschap aan R. O. van den Clooster, verwalter Heer van Ruinen en Ruinerwold, verzoekende dat op het aanstaande contra-rocht geene koernoten uit Ruinerwold mogen genomen worden, als zijnde allen grondeigenaren, verwant of gein'eresseerd bij de saeke. De Scholte wordt geauthoriseerd dezelve uit de markte van Ruinen te mogen nemen. 1739 27 Julij.
65. Contra-rocht, ingesteld door Claas Coop c. s. voor de Kale boerschap tegen die van Oosteinde en de R. buurschap (opgemaakt door de advocaten A. H. Toppinga en H. Galama) over Peter Jochems wal en leijdinge (40 blz.) 1739 1 Aug.
66. Citatie van appel door die van Oosteinde en Ruwe buurschap aan de Kale buurschap over Peter Jochems wal, op de lottink die den 28 Augustus 1739 ten huize van den Scholte Olffen staat gehouden te worden. 1739 20 Aug.
67. Actum op het landrecht gehouden tot Ruinerwold over de watterkwestie in de gemeente, met verwijzing naar den loffelijken etstoel der landschap Drenthe. 1739 26 Aug.
68. Attestatie of besigtiging der Peter Jochems Stouwe, waarin weder twee gaten door kwaadaardige menschen gegraven waren. 1739 10 Oct.
69. Request van de Kale buurschap aan R. O. Baron van den Clooster, over het doorsteken der walle door die van 't Oosteinde en Ruwe buurschap, niettegenstaande apostille van zijn Hooggeb. dat zij zich zullen onthouden *van alle turbe of feilijkheden hangende de procedure, op eene poene van hondert goltguldens en reparatie der verbrokene walle. Dat zij ook het water weër door hare zijlen naar binnen laten loopen om de landen in de Kale buurschap des te meer onder water te doen loopen, gelijk zij zich zelfs laten verluiden.* Den Scholte wordt gelast een streng onderzoek te doen, ten einde de schuldigen op te sporen, opdat zij na bevinding van saken gestraft kunnen worden. 1739 16 Oct.
70. Verslag van de informatiën door den Scholte op last van den heer v. d. Ooster, genomen over het doorsteken der walle aan de huizen der vermoedelijke daders, doch zonder gevolg. 1739 25 Oct.
71. Attestatie van den Scholte en twee koernoten, Albert Willems en Jan Roelofs, op verzoek van de Kale buurschap over de zijlen en stouwen. 1740 29 Maart.
72. Insinuatie van appel van eene uitsprake van gecommiteerden aan den Drost en 24 etten op den eerstkomstige lottink tot Assen (Zij zijn geraden dit salvo honore te doen.) 1740 23 Junij.
73. Appel van de Kale buurschap tegen eene uitspraak van den 15 Junij 1740. 1740 23 Junij.
74. Insinuatie van eene uitsprake, door den Scholte Olffen, aan de Kale buurschap op last van den advocaat Kijmmell, om 12 of 1 ure, en 's namiddags om 6 ure, uit last van de Kale buurschap, aan Oosteinde en R. Buurschap. 1740 23 Junij.

- 1740 75. Attestatie van Egbert Klaas en Jacob Klaas, dat op 23 Junij
29 Junij. op order van de jonge Scholte door Oosteinde en R. B., de Kale B.
van huis tot huis is aangezegd om te komen ten huize van Cornelis
Carsten en dat zij aangezegd hebben zoo als de geswooren altijd ge-
woon zijn.
- 1740 76. Actum op den lottink, gehouden te Assen, waarbij de uit-
28 Junij. sprake van den 24 Nov. 1739, door Drost en 24 etten geconfirmeerd
wordt (get.) L. Beeldsnijder.)
- 1740 77. Attestatie van Jan Koops en Jan Roelofs over het recht van
16 Junij. verhooging der wallen.
- 1740 78. Insinuatie aan de volmagten van de Ruwe buurschap over de
30 Junij. kosten der procedure over Peter Jochems walle. (get. H. W. Olffen,
schulte.)
- 1752 79. Attestatie van Herm Jans, over het onderhoud van Meeuwes
16 Sept. Jans walle. (get. H. W. Olffen, schulte.)
- 1752 80. Verklaringe van Roelof Jacobs over het gezamenlijk onderhoud
16 Sept. der Meeuwes Jans wal, door Meeuwes Jans en de Kluft Oosteinde.
- 1752 81. Attestatie van Remmelt Jans over het accoord tusschen Meeu-
20 Sept. wes Jans en de Kluft Oosteinde, over de walle op eerstgenoemens land.
- 1752 82. Attestatie voor den Scholte van Meppel, door Hendrik Jans
21 Sept. te Meppel en Luchien Jans, huisvrouw van Roelof Geerts van den
Tweel, over oneenigheden over Meeuwes Jans walle tusschen de laatste
en de Kluft Oosteinde.
- 1752 83. Attestatie over Meeuwes Jans Walle, door Jan Roelofs en
21 Sept. Roelof Jans, voor den Scholte H. W. Olffen.
- 1752 84. Attestatie van Willem Jans Groenewolt, over Meeuwes Jans
22 Sept. walle.
- 1752 85. Request van de gesamenlijke Kluft Oosteinde, aan de Graaf
26 Sept. van Limburg Stierum, over de sloot tegenover Meeuwes Jans walle,
en de marginale beschikking daarop.

**Nu volgen eenige onvolledige, zonder jaar of
datum, benevens enkele niet regtstreeks op
de zaak betrekking hebbende stukken.**

- 86. Memorie in saeken van de Kaele buurschap contra die van
het Oosteinde, over het appel van een apointment van den heer v. d.
Clooster van Rhebruggen, waarin aangehaalt worden de sententies van
1651, 1664, 1692, 1693, 1696, 1721. 1739 en de willekeur van
1641, waarin men tracht te beweren, dat de Peter Jochems wal in
1651 er al was gelegen. (vier blz. zonder jaar en datum, onvolledig.)

87. Copie van eene sententie van Margaretha Geertruid Maria van Bernsaw, Vrouwe Gravinne van Ruinen, over P. Jochems wal en leiding (onvolledig.) 1692 6 Aug.
88. Replick voor de Kale buurschap tegen Oosteinde c. s. geteckend door H. Galama (onvolledig.) 1739 28 April.
89. Kaartje van het terrein der waterkwestie; boven staat: *Sant stouw, Peter Jochems wal, bij Peter Jochems hek, bij Jan Arents hutte, achter de ackers.* Aan den beneden kant staat: *18 landen hebben haar leiding tot aan Claas Jans Hilberts landt en de rest hebben 7 voeten.* Denkelijk opgemaakt in het midden der 17 eeuw, omdat er op staat aan de buitenzijde Claas Coops en cons.
90. Attestatie, geschreven met de hand van den Scholte M. H. Olffen, over de besigtiging der vergraven Pet. Joch. wal (onvolledig.)
91. Attestatie van Roelof Jans over het vergraven van P. Jochems walle, (zonder jaar of datum.)
92. Verklaring van alle ingezetenen onder de binnenleiding, *dat die leiding altijd zijn bijzonder recht heeft gehad om bijzonder schouwen van die schoit en bijzondere geswoorens soo dat deze binnenleiding nooit of nimmermeer is gestelt geweest onder die ordinaire carspels schouw van A en Leistoet en dat deze binnenleidinge bestaat in omtrent 40 op- en neergaande landen groot en klein, zooals ze gelegen zijn en het schuttijn op Klaas Jans Hilbertsland omtrent in het midden* (zonder jaar of datum.)
93. Libel aan zijn Exc. den Heer Graaf van Schellard, Here toe Ruinen in den naem en wegens Peter Jochems, Jacob Willems en hare adherenten tegen Jan Smit c. s. bestaande uit 45 artikels zoover het strekt. (onvolledig en zonder jaar of datum.)
94. Conclusio voor de Kaele buurschap, het recht van afdamming op rechtsgeleerde gronden verdedigende, met citatiën (onvolledig.)
95. Argumenten door beide partijen aangeveerd, met citaten uit het Romeinsche recht (zonder jaar of datum.)
96. Fragment uit een rochtbrief of getuigenverhoor.
97. Attestatie van den Scholte M. H. Olffen, Koop Geerts en Jan Roelofs, over de verhooginge van P. Jochems walle (onvolledig.) 1739 4 April.
98. Rechtsgeleerde betoogen over de waterkwestie op Ruinerwold, meest in het Latijn (onvolledig.)
99. Eenige losse aantekeningen over de waterkwestie door een advocaat gesteld.
100. Memorie over de waterkwestie waarin gezegd wordt: *dat de nieuwgelegde Smilder vaert is verlegt, tegen Albert Hendriks lant, liggende inwoegen dat die nu inschiet op de landen van Claes Coops en Albert Hendriks, liggende tusschen Peter Jochems en Klaas Jans Hilberts landen.*

- 1711 101. Request van het carspel Ruinerwold aan Roelof van Echten
19 Jan. tot Echten, *benevens de andere carspels en particuliere geïnteresseerden, over de nieuwe doorgraving (het Mallegat) ten noorden van Meppel.*
- 1771 102. Actum van het landrecht op Ruinerwold tusschen Arent
12 Oct. Hoekman van Dijkhuizen en Jan Jans, over waterlossing etc.
- 1772 103. Willekeur over de verwijding der Wold-Aa.
6 April.
- 1775 104. Willekeur over de stouwen en zijlen, geteekend door de
24 April. carpels-volmachten en den Scholte C. Kniphorst.
- 1803 105. Benoeming van volmachten door de ingezetenen van Ruiner-
24 Jan. wold voor de schouwing van wegen, waterlossingen en stouwen op een
salaris van vijftien gulden 's jaars, uit hoofde met verloop van het jaar
1802 het plaatselijk bestuur is bedankt.
- 1807 106. Lijst van quaad bevonden panden in waterlossingen enz.
5 Junij.
- 1863 107. (1) Adres van 118 grondeigenaren der gemeente Ruinerwold,
10 Febr. aan het bestuur dier gemeente om verbetering van waterlossing (als bij-
lage van No 108 opgezonden aan Ged. Staten van Drenthe.)
- 1863 108. (2) Adres van 12 grondeigenaren aan H.H. Gedeputeerde Sta-
26 Febr. ten van Drenthe, verzoekende de oprichting van een Waterschap.
- 1863 109. Procesverbaal van de verklaringen der grondeigenaren voor
20 April. Burgemeester en Wethouders van Ruinerwold, over het oprichten
Waterschap.
- 1865 110. Voordragt van Gedeputeerde Staten tot het oprichten van een
7 Junij. Waterschap in de gemeente Ruinerwold aan de Prov. Staten.
- 1865 111. Verslag van de Commissie van Rapporteurs op de voordracht
11 Julij. van Ged. Staten van den 7 Junij 1865.
- 1865 112. Missive van Ged. Staten aan de Staten, houdende voorstel
2 Nov. tot het oprichten van een Waterschap in de gemeente Ruinerwold.
- 1865 113. Verslag van de Commissie van Rapporteurs op de voordragt
9 Nov. van Ged. Staten van den 2 Nov. 1865.
- 1865 114. Nota van den Heer Mr. L. Oldenhuis Gratama.
9 Nov.
- 1866 115. Voordragt van Gedeputeerde Staten, betreffende het Water-
2 Julij. schap Ruinerwold.

(1) Medegedeeld in de Brochure P. A. Derks; Meppel bij H. J. Gelderman
1870, blz. 4, 5 en 6.

(2) Insgelijks in de Brochure P. A. Derks blz. 7 medegedeeld.

116. Verslag van de Commissie van Rapporteurs op de voordragt van G. S. van den 2 Julij 1866. 1866
5 Julij.
117. Missive aan de Staten van Gedeputeerde Staten van 10 October 1866, No. 4. 1866
10 Oct.
118. Rapport der gecommiteerden, de H.H. Sluis en Alingh, over het Waterschap Ruinerwold, nadat zij het terrein in oogenschouw hadden genomen. 1866
4 Sept.
119. Verslag van de Commissie van Rapporteurs over de zaak van het Waterschap Ruinerwold. 1866
8 Nov.
120. Missive van Ged. Staten aan de Staten over het Waterschap Ruinerwold. 1867
30 April.
121. Rapport van den Hoofdingenieur van den Waterstaat over het Waterschap Ruinerwold. 1867
14 Maart.
122. Rapport van den Hoofdingenieur van den Waterstaat over het Waterschap Ruinerwold. 1867
6 April.
123. Verslag der Commissie van Rapporteurs over het opgericht Waterschap te Ruinerwold. 1867
124. Adres van eenige grondeigenaren aan Z. E. den Minister van Binnenlandsche Zaken, tegen het vastgestelde Waterschap. 1868
2 Jan.
125. Missive van Gedeputeerde Staten aan de Staten over het Waterschap Ruinerwold. 1868
1 Julij.
- 125a. Inventaris der stukken door het voorloopig bestuur van het Waterschap, overgeleverd aan het definitief bestuur. 1868
20 Nov.
126. Publicatie van het bestuur van het Waterschap, den ingelanden bevelende om tegen den 1 December 1870 hunne panden in den Noorderdwarsstouw in goeden schouwware staat te brengen. 1870
15 Oct.
127. Het Waterschap Ruinerwold, verdedigd en toegelicht door P. A. Derks, bij H. J. Gelderman te Meppel (36 bladzijden.) 1871
20 Julij.
128. Missive van H.H. Ged. Staten, aan de Prov. Staten van Drenthe over het Waterschap Ruinerwold. 1871
24 Oct.
129. Open brief van J. E. ten Oever aan de Provinciale Staten van Drenthe, ter wederlegging der brochure van P. A. Derks. 1871
130. Plan of zakelijke beschrijving der werken, aan te leggen door het Waterschap, ter bekoming der wet van onteigening ten algemeenen nutte. 1873
27 Sept.

- 1874 131. Adres aan de Tweede Kamer van eenige tegenstanders, in-
Januarij. gelanden, verzoekende opheffing van het Waterschap.
- 1874 132. Adres aan de Tweede Kamer der Staten Generaal, door P. A.
Derks en vijf andere grondeigenaren.
- 1875 133. Wet tot onteigening van eigendommen ten behoeve van den
4 April. aanleg en de verbetering van waterleidingen, stuwdijken en bruggen
in het Waterschap Ruinerwold (Staatsblad No. 34.)
- 1875 134. Koninklijk besluit tot aanwijzing der perceelen, welke inge-
21 Aug. volge de wet van den 4 April onteigend moeten worden enz. (Stbl.
No. 38) om de gronden in gemeld waterschap tegen overstroming
te beveiligen.

No. 1. Anno 1641 den 26 April hebben wij ondergeschreven, als van de ingezetenen bij boervergaderinge verkozen uit het geheele carspel van 't Wolt tot gecommiteerden, met name Warner Roelofs, Jan Lefferts, Wolter Vrens, Jan Jans, Peter Stellink, Peter Klaas, Wolter Roelofs, Jan Klaes, Pie'er Klaes, Klaes Jans, Lambert Jans, Peter Andries, Jan Berends en Albert Andries verklaren door dezen, dat er onder ons en met goetvinden van de WelEdele gestrenghe de heer van Ruinen een wilkeur (1) beraamt is, dat er een stouwe rontom 't Wolt zal gemaakt worden om de buitenwater uit het scholtambt van 't *Wolt* te keeren, en dat op 't land van Reinder Meeuwes (2) ook een stouwe zal gemaakt worden om het ooster water te keeren, en de stouwe op zijn land verweigert volgens de voet van de wilkeur, zeggende liever te willen hebben, dat er een wal op een ander land gemaakt wordt als de last of moeilijkheid op zijn land te hebben, op de wijze zo wij genoemde na boervergaderinge en met kennis van de WelEdele gestrenghe de heer van Ruinen met Reiner Meeuwes na vele tegenstand overgekomen, dat er op zijn lant een walle soude gemaakt worden ende gehoogt van de Noorder dwarsstouwe tot aan de Ruiner landen, op volgende wijze en in sulken voege dat de Kluft van 't oosteinde gesamenlijk hebben aangenomen te helpen maken, zand van 't Ruinerveld daarop te mennen en is nader van 't geheele carspel geordonneert, dat deze genoemde Reinder Meeuwes wal van de Noorder dwarsstouwe tot aan de Ruiner landen eens vooral van de schouw en lasten zal vrij wezen, voor hem en sijne nasaten of den eigenaars des lands nu en na desen, en so het mogte gebeuren dat er in de winter of bij hoog water gaten in mogten komen dat die met holt of bossen zoude gestouwt worden, een ieder van het sijne en dan ter gelegene tijd wederom op te maken uit de nevensgaande sloot, of den eigenaar des lants versoekende of het uit zijn lant niet moge gemaakt worden anders de heer van Ruinen neffens de ingezetenen kunnen verzogt worden om zant te bekomen en dat er op te mennen, zoo dat die van 't oosteinde altoos Reinder Meeuwes of sijne nasaten of den eigenaars des lants de be-

(1) Wilkeur is eene verordening of wet, door de inwoners zelf gemaakt, welke gelijk staat met eene plaatselijke verordening onder onze tegenwoordige wetgeving, ook *boervillekeur*, *wilker* etc. genoemd. In de gemeente of het Scholtambt Ruinerwold werden de willekeuren door de volmachten der vier buurtschappen of Kluften gemaakt, en door den Heer van Ruinen bekrachtigd.

(2) Dit is het oostelijk erve aan de grenzen der gemeente Ruinen, waarvan tegenwoordig eigenaar is J. G. Santing Fz.

hulpsame hant sullen bieden tot het maken, en tot het onderhouden van de wal, en tegen aanvallen onderstand sullen doen op allerhande wijze, en is nader van de ingesetenen beraemt dat de geene die buiten de Kluft van 't oosteinde wonen van het maken van de wal vrij zullen wezen haar regt en de wal aan die van 't oosteinde overlaten, dat bij boervergadering voorgelezen is en geresolveert is met kennis en goetvinden van zijn WelEdele Gestrenghe de heer van Ruinen, sulks be-
tuigen wij genoemden met onze onderteekeninge.

Oorconde onzer handen: (Was geteekend.)

KLAAS JANS.	PETER KLAES.
ANDRIES JANS.	WARNER ROELOFS.
WOLTER ROELOFS.	JAN KLAES.
PIETER STELLINK.	LAMBERT JANS.

VENERIS a MERIDE.

No. 2. (1) Gehoort sijnde in den rechtstoel voor den heere van Ruinen en vr. de Pantweeringe en purge bij die naeste landen an de Oesteregge Wolter Rolefts Wal geseten, en darop in Ao. 1633 den 19 Septembris gevolgte buirtuigh opt anbrengen van die Kale buirschap, van dat Wolter Rolefts stege in de Pinkstervloodt deurgesteken was op verscheiden plaetsen, omme sick daer van met eede te ontschuldigen en dar in rechte bij deselve beclagdens nijet bijgebracht is, haere ondschuldige volgens den buirtuigh wettelikken gedaen thebben, wijsen de heere van Ruinen en vr. (2) dat die beclagdens den buirtuigh op

(1) Deze drie nommers zijn extracten uit een Ordelboek van het gehoudere landrecht op Blijdenstein in 1645 ten huize van Hendrik Warners; bevattende over de dertig vonnissen zoo burgerlijke als strafzaken, beslaande twee en twintig bladzijden, geteekend aan het slot door W. Olfens, die denkelijk gerechtschrijver der heerlijkheid Ruinen geweest is en dezelfde is die Picard b'z. 271 als Scholte van Ruinen noemt, die eerst gehuwd was met Judith Lensen en in 1683 hertrouwd met Catharina Sickingh, Scholtinne weduwe tot Havelte.

(2) Vr. beteekent *Vrouw* Hendrik van Munster de II of jongere was in 1634 zonder wettige mannelijke nakomelingen overleden; zijne oudste dochter Margaretha van Munster was dus de erfdochter of opvolgster haars vaders in de heerlijkheid, en was gehuwd met Wijrich van Bernsaw, Drossard toe Bislich enz. Zij was dus alleen de Souvereine van de heerlijkheid Ruinen, maar werd door haar man geadsisteerd, doch bij zijne afwezigheid regeerde zij zelfstandig, gelijk uit verschillende uitspra-

te Gosprake alhier den 19 Septembris 1633 nijet volgedaen hebben ordonneren deselve te samen ende elck besonder den selven binnen dreij weken alsinnes voltedoen, en sick met eede ofte geloofwaardigh bewies darvan te ondschuldigen, bij gebreeke en ondstaen van sulx, condemnuerende beclagdens deses in de breucke naer landrechte daertoe staende, mitsgaders het ordelgelt en gerichtlike costen tot reale executie ten jure.

No. 3. Gehoort sijnde ende examineert de buirtuigh bij die vand Kale buurschap ingebracht, inholdende dat Jan Claes wal bij nachte deurgesteken was, weshalven bij Vsr. buurtuigh van dato 1644 den 4 Septembris de beclagdens en naesten ingesetenen van Jan Claes landt opgelegd was naer lantrecht sick daervan te ondschuldigen ofte ver-

ken en bescheiden blijkbaar is. Dat de sententien No. 2 en 3 door den *Heer van Ruinen en Vrouw* en No. 4 door den Heer en twaalf geveld zijn, heeft zijne verklaring gelijk wij reeds vermeld hebben hierin, dat in boete en lijfstrafelijke zaken, de Heer *alleen* de hoogste en eenigste regter was, terwijl hij in civiele zaken door de twaalf geadsisteerd werd. Het oude wetboek of landregt van Buddinge en Haekswolde was thans nog in zijn volle kracht. In deze jaren waren atten: voor *Oosteinde* Lefert Jans, Rolef Egberts, Roelof Reiners. Voor de *Ruwe Buurschap*. Geert Talen, Wolter Karsijens, Egbert Werners. Voor *Kale Buurschap*: Claas Suggers, Jacob Wolters, Peter Geers, en voor *Haekswold*: Jau Snoek, Rabbe Hendriks en Geert Bartels. Deze 12 waren in 1645 atten.

Wijrich van Bernsaw is te Zwolle beleend volgens Overijssels leenregister, als volgt: „Behleent Wijrich van Bernsaw van Herdenberch tot Bellinckhave, Drossart tot Bislich etc. in naeme en de ten behoefve van zijn Ed. schoen Hendrik Munster Wilhelm van Bernsauw nae doode sijns beste vaders Henrick van Munster heere tot Rhunen, de heerlijkheid en gerichte tot Rhunen. Presentibus, Berent van Meisum en de Rutger van Haersolte Rentm. van Lingen Aktum binnen Swol den 3 Feb. 1636.” Na den dood van zijn schoonvader, Hendrik van Munster de II, is door deze Wijrich van Bernsaw over diens nagelaten goederen een langdurig proces gevoerd tegen zijne drie zwagers, waarin door Heeren Gedeputeerde Staten van Overijssel den 19 December 1665, nadat in 1645 door vier rechtsgeleerden uit 's Gravenhage daarover alreeds een schriftelijk advies was overgelegd, uitspraak gedaan is, waarbij tevens is aangewezen wat onder de heerlijkheid Ruinen als leen- en alodiaal (vrij erfgoed onleenroerig) goed moet verstaan worden. Als leenroerig is aangemerkt volgens die sententie:

10. die hooge en de leege jurisdictie tot Rhunen, over den gerichte tot Rhunen, Buddinckwolde, Haekswolde en de Bullinge. (Het Bullingerslag een groot gedeelte der gemeente Staphorst.)
20. Het huis ten Oldenhove zoo als het in zijn grachten licht, zonder nochtans eenige verstoringen daarvan te sullen doen enz.

vallen sin in der heeren breucke, wijsen de heere van Ruijnen en Vr. en verklaren, dat de beclagdens oplegten buirtuigh nijet volgedaen hebben, ordonnerende dezelve te samen ofte elck eene bijzonder denselven binnen dreij weken alsnoch voltdoen, en sick met eede ofte geloofweerdigh bewijs daarvan te ontschuldigen, bij gebreeke en ondstaen van sulx condemneren de beclagdens deses in de breucke naer lantrechte daertoe staende, mitsgaders tot betalinge vant ordelgelt en gerichtlike kosten tot reale executie ten jure.

No. 4. Tusschen de Oesterschen der waterleijdinge anleggeren ter eenres en de Westersten van Claes Janz Hilberts landt van derselver waterleijding geseten, sustineerende de anleggers dat hun bij sententie van 18 October 1637 over de possessie derselver waterleijding schriftlike

-
- 30. den variart in 't geheel met deszelfs waerstallen in de Ruinsche gemeen'e als met derselver recht en gerechtigheid.
 - 40. Mitsgaders de samende hoeij en groenlanden daartoe gehoorende off daerbij wordende gebruikct en de bij en omtrent den huize Oldenhof gelegen, als de overgelechte caerte is worden gespecificeert.
 - 50. den geheelen bosch bij en omtrent het gemelde huis den Oldenhoff met de seven morgens, schietende aan de Ruiner essche, als ook met het elsbroeck, Perick, den Maten en den Roevegaerden alles conform dicte replijken van Bernsaw tegen den heer Droste van Raesfelt overgelechte Caerte.
 - 60. manschappen en het Hofgelt.
 - 70. de boterpacht, alsoo die gelegen is binnen en beneden op Buddinckwolde en de Bullinge voor zoo vele die aangestammet is.
 - 80. die tienden groff en de smal te Rhunin en de te Deveren.
 - 90. die gruite te Rhunen met sijn toebehooren.
 - 100. de helfte van Wulverinck en de helfte van Olde Lansinck.
 - 110. mitsgaders seven hoeven landts met hoei en toebehooren, gelegen in den carspel van Suitwolde voor soe vele de noch in den sterhuise bevinden. Wordende voor aangecofte ofte voor nieuws bij den heere van Rhunen Zal: geacquireerde lheen en gereekent soo voor gelbaere verklaert of te met de waerde van dien te remedieeren.
 - 10. De gerechte helfte van 't erve Wulpherinck.
 - 20. De gerechte helfte van kruisen of te Oldelansinck met deszelfs Oestermacte in 't geheel.
 - 30. Arent op ten Campe goet in 't geheel.
 - 40. de thienden tho Ghees en Pesse.
 - 50. de botterpacht op Buddinckwolt voor een half vat en de 18 r.
 - 60. het erve toe Evel inde Drenthe.

Voor alodiale goederen averst worden bij H. Ed. M. verstaan en erkent:

proceedert hebbende, de possessie van dien is ofgekent, den aanleggeren hunne actie ten petitoir reserverende, coucluderende en versoekende uit crachte van derselver sententie ten petitoir angenommen tworren. Verclaren de heere van Ruijnen en twaelfte onvermindert derselver sententie en ordonneren parthien, binnen een Maendt meer publicatie deses tegelijke deductie met applleerde stucken en bewies so zij pro of contra ten petitoir dienende vermeen en bij te brengen in handen van de Scholts van 't Wolt intebrengen waarvan partijen hinc in de copije en visie hebbende, binnen gelijke maendt dar anvolgende peremtoir sullen hebben te rescriberen, sal sulx gedaen ten overstaen van partijen geslooten en met advies van rechtsgeleerden vorder ten petitoir geschieden wat recht is.

-
10. de beide molens toe Rhuinen en toe Bleidenstein op 't Wolt.
 20. Schonegangersweer ten Tweel.
 30. de turksche blaauwen heupsteen en het guldenpocaal to Munster gemaakt.
 40. de Nessinck kamp of te Nessinck.
 50. het goed Kinsinge
 60. de Rheede mette Rhoedmate.
 70. de Thinse en de het stedegelt.
 80. het Alinger bouwlant en de groen en weilanden van het Laer ofte Laercamp met den daartoe gehoorende hof en de Koolhof, de waere averst in 't Rhunervelt en de veene van Grietenaars erve daarbij gelecht en gebruikt wordende, is hier van oudst der Varliarts landerijen en waerstallen voor Lheen verklaart.

Wij gelooven dat veel verzwegen is, gelijk dat in de dagen van Hendrik van Munster meer heeft plaats gehad, en door diens invloed ook op kerkelijk gebied vele pachten en inkomsten der kerken en pastoriën van Ruinen en Ruinerwold zijn verdonkerd, en dit is ook met de inkomsten en eigendommen der heerlijkheid het geval geweest, en dat de bezitters der heerlijkheid op het einde der zeventiende eeuw niet verarmd waren, blijkt uit den aankoop der vaste goederen, toen ten tijde door hen gedaan. De opkomsten bedroegen toen nog ongeveer tien duizend gulden, boven de revenuën der twee vicariën, leenen, en de andere regalta, benevens de waarde der bosschen, die op 30,000 Hollandsch getaxeerd zijn. Wij zullen bij eene geschiedenis der heerlijkheid hierop breeder terug komen. (Zie verder over leenprocedures etc. Overijssels landregt Titul 24 en 25 2de deel.)

Actum op het gehoudene Landrecht op 't Wold. Anno 1651, den 17 Junij.

In saeken Stridich ende ongedecideerd voor die WelEdele geboren ende Gestrenge Henrick Munster, Wilhelm van Bernsauw here van Ruijnen (1) tusschen die Oostersche geerfdens aen Claes Jan Hilbers landt deducenten en de requiranten ter Eenre, ende die Westersche geerfdens van voorschr. Claes Jan Hilbers landt contra deducenten ende

(1) Ook wel genoemd Wilhelm van Bernsauw, was de zoon van Wijchrig van Bernsauw en Margaretha van Munster. In 1651 voor het eerst belecend volgens het Overijsselsch leenregister van dit jaar, luidende als volgt: *Beleent Hendrik Munster Wilhelm van Bernsauw nae doede van sijn beste vader wijlen Hendrik Munster in sijn leven here tot Rhuinen, de heertijckheit en de gerichte thoe Ruinen. Presentibus als Lheenmannen Herman Roelinck Griffier in Overijssel en Johan ten Velde Rentmeester van Winshem, actum binnen Deventer den 26 Julij 1651.* Picard zegt in zijn cronijck des landschap Drenthe blz. 146 dat ten jare 102 door den Keizer Trajanus vijftien voorname Roomsche geslachten of familien geordineert en geauthoriseert werden om van Rome naar Ceulen te vertrekken tot een Roomsche colonie en aldaar alle Hooghduelijke privilegien te genieten. Onder deze vijftien voorname geslachten, die zich wijd en zijd in de omliggende landen verspreid hebben, noemt hij de heeren van Bernsauw, van welke bovengenoemde een descendent of afstammeling zoude zijn. 't geen wij voor zijne rekening laten. Hij werd den 15 October 1665 tot Drost van Drenthe gekozen met algemeene stemmen. Van den 10 Jan. 1673 tot den 26 Augustus 1675 moest hij het Drostambt aan Rabenhaut, die door de Staten-Generaal benoemd was, inruimen, doch na diens dood daarin hersteld zijnde, bleef hij die betrekking tot aan zijn dood den 12 Januarij 1681 bekleeden. Hij was alzoo de tweede Heer van Ruinen en uit het geslacht van Munster, die tot de hooge betrekking verheven werd, doch zijne nagedachtenis is zoowel in de Provincie Drenthe als in het bestuur van de heerlijkheid Ruinen, roemrijker dan die van zijn voorzaat Roelof of Rodolph van Munster, die anderhalve eeuw vroeger leefde. Hij was zacht van inborst en rechtvaardig in zijn bestuur en meer tot vrede en rust geneigd dan zijne voorouders geweest waren. Als een staaltje dat men hem voor zacht en vredelievend beschouwde, kunnen wij mededeelen een antwoord van den Scholte Gerard Struick en de boer van Havelte, daar toen ter tijde eene hevige kwestie was over het hooi halen van de Hesselder Made bestond. De ingezetenen van Ruinerwold, die zich over deze zaak tot hem wendden, met verzoek te bevorderen, dat er hangende het proces geen geweldigheden van Havelter zijde zoude gepleegd worden, daar men hun soms de paarden voor de wagen weggenomen en op Nijentap gebragt had, (dit was wel meermalen gedaan door den olden Scholte Jan Struick van Steenberg) ten antwoord ontving: *dat geweld met geweld zou gekeerd worden*, dat op zijn billijk en vredelievend schrijven ten eenenmale ongepast was. Hevig was echter de strijd die hij in 1656 met

gerequireerden ter andere zijden. Sustinerende die voorsch. Requiranten dat zij uijt cracht van secker contract van den jare 1594 daer op gevolghde uijtsprake van den jare 1598 ende meede uijt crachte van verscheiden mandaten van den Here van Ruijnen hoogloffelijke gedachtenis ter memorie voorts oeck natura loci gerechtiget sullen weesen tot secker waterlossinge breder inde voorsch. uijtsprake ten libelle van Requiranten sub C geexpressiert, gebruikende tot naedere justificatie van sulcks diverse bescheiden, redenen ende motieven, ende concluderende volgens ten fine contra de ducenten ofte gerequireerden, bij definitive sententie sulden worden gecondemniert die voor no: waterlossinge, volgens die meer genoemde uitsprake aen Claes Jan Hilbers landt gemaakt, weeder op te ruijnen ende voorts te gedogen, dat der Requiranten water daer deur gelosset moge worden, met eijsch van costen allegerende ter contrarijen de voorsch. contract van den jaere 1594

de ingezetenen van Buddinge en Haekswolde over de invoering van het Drentsche landrecht moest voeren. Bij overeenkomst van 21 Feb. en 31 Oct. tusschen hem en Ridderschap en eigenerfden van Drenthe, was bepaald, dat het oude landrecht van Buddinge en Haekswolde door het Drentsche in de heerlijkheid zou vervangen worden. De ingezetenen van Ruinen namen hiermede dadelijk genoegen, maar niet alzoo de ingezetenen van Buddinge en Haekswolde (of Ruinerwold.) Nadat zij eerst de goedwilligen gedwongen hadden om mede in verzet te komen, werd er des nachts met geweer sterke wacht gehouden, om niet door den Heer van Ruinen overvallen te worden, en wendden zij zich tot hunne Hoogmogenden de Staten-Generaal der vereenigde Nederlanden. Dit belette echter niet dat de Heer van Ruijnen een der hoofdelhamels, Jan Jacobs genoemd, den 24 Sept. 1656 door den Scholte en vier gerechtsdienaars geboeid naar de gevangenis op het huis te Ruinen tracht te brengen, doch door een volslagen oproer of verzet van Ruinerwoldschen hierin verhinderd werd, want meer dan honderd Woldboeren rukten genoemden persoon nabij het erve „het Laer”, zoover waren de gerechtsdienaars en Scholte met den gevangene reeds gekomen, weder uit handen van het gerechte, en voerden hem in triomf, hoewel nog geboeid, naar Ruinerwold terug. De heer van Ruinen riep de hulp in van Drost en Gedeputeerden, die weder door hun agent Persijn in den Haag de rechten van den Heer van Ruinen en der Landschap Drenthe bij Hun Hoog. Mog. bepleitte. Intusschen verzocht men aan den Stadhouder Willem Frederik gewapende macht *zoo te voet als te paard* uit het garnizoen van Coevorden, om de ingezetenen van Buddinge en Haekswold weder *tot schuldige gehoorzaamheid te brengen*. De Stadhouder vermaande echter Drost en Gedeputeerden bij missive van den 1 Oct. 1656 om vooral eerst alles met zachte middelen te beproeven, doch als dit niet hielp, dat alsdan de gevraagde orders aan den Commandant van Coevorden zouden gegeven worden.

In de vergadering van Hunne Hoog. Mog. waar de klagte van de

sonder toedoen ende consent van die principale intressenten was opgericht, mitsdien nul met d' uitspraeke daer op gevolght dat oock meede die mandaten van de here van Ruijnen allene waren provisioneel, ende nae rechten alle landen gepresumeert van servituten vrij te zijn, en dat sulcks oock bereids bij sententie ten possessorio tusschen partijen verstaen was, met nog andere redenen meer, concluderende uijt cragt van die selve, dat requiran'ten haer gesustinieerde van de

ingezetenen van Buddinge en Haekswolde in het laatst van September 1656 ter tafel kwam, schijnt men op het adres, door de vele andere gewichtige zaken die ook toen juist op het tapijt waren, niet veel aandacht verleend te hebben, doch de Raadpensionaris de Wit verzekerde den agent Persijn, dat het presentereen van het request strijdig was met het privilegium *de non evocando* en hij als zoodanig ook aan Hunne Hoog. Mog. geadviseerd had. De heer Wichel uit Friesland, die de vergadering presideerde, concludeerde echter dat het request zoude gesteld worden in handen van den heer van Ruinen om daarop te rescriberen en middeler tijd de gedetineerde personen te relaxeeren, welke conclusie den anderen dag op de Rescriptie gezien zijnde, wat betreft de relaxatie, geschrapt is, om geen prejuditie aan den landschap op te leggen. Bij missive van den 26 Sept. aan hunne Hoog. Mog. de Staten-Generaal betoogden Drost en Gedeputeerden, dat door hunne Hoog. Mog. sententie van 3 Jan. 1654 verklaart was: *„dat de heerlijkheid Ruijnen mit ten gevolge en aanclève van dijen een gedeelte der landschap Drenthe is en daaronder in politie, justitie, lasten en in allen deelen desselvs landschaps Regeeringe te resorteeeren, sijnde bij deselve sententie de resolutie van 20 Aug. 1618 en den 4 Sept. 1628 mede geconfirmeert, waarbij is verstaan, dat alle questien en disputen tusschen den heer van Ruijnen en de ingezetenen ter eersten instantie zullen gebracht worden voor den gerechte van Ruijnen, ten ware eenigen van sulke nature waren (gelijk in cas subject) dat zij ter eersten instantie, voor de Landschap mogten komen.* Dus, betoogden Drost en Gedeputeerden verder, *wilden de ingezetenen van Buddinge en Haekswolde dezen ongeacht haar die judicature van wettige overheid onttrekken tot maintien van deze landschaps recht en privilegie de non evocando (t welk tot nog toe inviolabiter is geobserveert) en moesten dus tot schuldige gehoorzaamheid worden gebracht.* De ingezetenen van Buddinge en Haekswolde voerden aan, dat in de sententie van hare Hoog. Mog. van 3 Jan. 1654 *eenige duisterheid werd gevonden ten opzichte van hun eigen en bijzonder landrecht, door hunne lantsheeren en door hun voor meer dan 200 jaren aangenomen en besworen, en dus niet te weten of de intentie (bedoeling) van Hoog. Mog. was om gemelde landrecht in deze sententie te abrogeeren (af te schaffen) zoo dat nog zij, nog haar lantsheeren daar voortaan meer aan gebonden waren.* Dat zij zich dus tot hunne Hoog. Mog. moelen wenden om verclaringe van voorschreven saeke als de eenige competeerende rechters. *Dat het landrecht van Drenthe in vele deelen voor hun bezwaarlijker was, en van hun eigen landrecht verschillende.* Na vele waarschuwingen en drei-

voorsch. waterlossinge moge worden ontsegt ende die selve gecondemneert tot restitutie van kosten.

Gesien ende geexamineert die respective deductien , bij partijen simultanee ingedient , voorts der requiranten rescrip'tie ofte korte memorie, mitsgaders der gerequireerden contra deductie mette respective verificatien van dien , inconformiteit van den inventaris daer over opgericht en geteijkent. Ende op alles met rijpe deliberatie gelettet waer op in dese gelegendheid van saeken diende ende behoorde gelettet te worden. De here van Ruijnen ende Twaalven (2) doende recht met advijs van

gemenen van Drost en Gedeputeerden alsmede van den heer van Ruinen, is deze kwestie eindelijk te Dwingelo bijgelegd. Deze conferentie had plaats den 6 Oct. 1626 in tegenwoordigheid van Drost en Gedeputeerden, welke de heer van Ruinen en de Volmachten van de vier Kluften van Ruinerwold daar gedagvaard hadden , nadat de laatsten de verzekering hadden ontvangen , *dat se onbekommert en onbespijrt van iemand vrijen toeganck en geleyde hadden van en naar de plaatse hunner residentie.* De volmachten van Ruinerwold waren Geert Talen, Egbert Werners, Wolter Roelofs en Roelof Hilberts. De slo'som der conferentie was voor Ruinerwold: aanneming van het Drentsche landrecht, 100 rijksdaalders en 3 last haver aan den heer van Ruinen, de sloten en ijzeren bouten weer teruggeven en eenige bepalingen van minderen aard.

Onder de vele Edelen , die met Hertog Albrecht van Beijeren met een leger van honderd tachtig duizend man en vier honderd zeilen in 1396 in de Kuinre landden, komt ook een Edelman met den naam van Bernsaw voor.

(2) Schoon wij geene geschiedenis van de rechtspleging in de heerlijkheid Ruinen en Ruinerwold willen geven, zullen wij als eene bijdrage tot dit onderwerp, twee ordelen van gewezen vonnissen mededeelen, zoo als ze in een ordelboek van 1645 zijn geboekt

10. In saken van Claes Jacobs, borger tot Steenwijck anlegger ter eenre en Beerte Vrerix met haer Eheman Jan Claes anderdeels, sustinerende den anlegger, dat in gevolge in rechte exhiberende deductie en specificatie mitsgaders annexerende bewies, de verwerdersche gehouden solde sin, pro quota mede te betalen sodaene breucken so bij clagers en derselvers moder en broeders is begaen, en die verwerdersche, met het slaen van een tandt uitte mondt. Versouckende de beclagde ten fine vorts. dar tho bij sententie condemneert 't worren cum expensis, wartegens de beclaegdens excipijerden den anlegger voir dese instantie nijet ontfanckelick te sin, vermits deselve als in den Wolde nijet geërf't en gegodet sinde, eerst gehouden was borge te stellen proletium expensis, en vorts de sake eerst voor die laeger banck te beginnen, en een inganck van rechte te maken, wijzen de heer van Ruijnen en Vr. de verwerdersche in haer exceptie well gefundeert, mogende de anlegger sin actie nae manire van landrechte voor de laege banck, tegens verwerders, indien hij vermeent hem

rechtsgeleerden, verklaren dat dese saeke voor als noch niet en is in staet om daer inne definitive te kunnen sententieren, ordonneren over sulcks, dat op seker gelegen dagh en tijt, bij de Heer van Ruijnen te praefigeren bejide partijen te samen sullen coomen, om ten overstaen van sijn WelEd. Gest. de quaestieuse plaetse in meerder ogeneschijn te nemen, ende wel en perfectelijck te overleggen, off die van de Oostersche sijden, wesende requiranten alhier een andere bequame ende genoegsame waterlossinge hebben ofte deur meerder opruiminghe sollen connen hebben soo jae, sollen gerequireerden van der reqranten eijsch ende conclusie sijn en blijven geabsolviert so neen ende reqranten met haer hebbende waterlossinge niet genoegsaem en de nae behoore connen weesen geaccommodeert, ende nog tans die gelibellierde wa-

eenige geschapen te sin, institueren, en ten naesten lantrechte daarmede vermogen compareren, sall op verder instantie als dan geschieden wat recht is, de costen ad finem litis reserverende.

20.

MARTIS MANE, 29 April.

Tusschen Barbara Foppins, wedewe van wijlen Lambert Evers, lantspander eischersche ten cenre en Lefiert Jans en Coop Carsijens verweerders ter andere zijde, questieus ouer sekere obligatie in Dato Philippij et Jacobij 1584 van 125 carl. gld. capitacl mette achterwesende renthe van dien naer hondert vijf gelijcke gulds. te reekenen, sustinerende de anleggersche, uit crachte van deselve obligatie de verwerers schuldigh te sin een quota ofte vierde pacht van dien an clagersche voltiedoen en te betalen met eisch van costen, daertegens verwerers allegerden, dat de anleggersche haer verwerers eerst alhier in rechte betrokken hebbende, daernaec bij arreste deselve voceert voor den Etstoel van heren Drost en 24 etten der landtschapp Drenthe alsulx nijet en vermogte alhier wederomme deselven in rechte te betrecken, ten sij bij dien eischersche an verwerers eerst restitutie van costen desweges geschiet en dienvolgens de sake eerst bij nieuwe instantie alhier angevangen sij, alsmede in dat die eischersche nijet op verwerers maer op derselver onderpandt volgens obligatie hadde te spreken, dat oock die clagersche nijet en conde gehoort worden sonder momber, en voor en aleer cautie voor vordere opspraeke gestelt sij, en vollen commene last van der clagerschen kinders mombers bijgebracht sij verzoeckende absolutie met eisch van costen; wijsende de heere van Runen en Tw. voer recht, dat alvorens die clagersche sall hebben te genieten het effect van dese sententie, gehouden sult sin an verwerers te restitueren de costen overt arrest en proceduren alhier en elders gedaen, tot moderatie van dezen gerichte, en dat dien volgens die clagersche sall mogen executeren, en deselve executie te warcke stellen, volgens haren eisch en in gevolge de exhiberende obligatie, opte goederen bij wijlen Aleijdt en Hermen Peters naergelaten, waartoe 't Gerichte de behulpelike handt sall doen, mi's sick naer rechte qualificeerende en borge voor vordere opspraecke stellende, de costen omme reden compenserende.

terlossinge an Claes Jan Hilberslant sonder considerabele schaede van gereqreerden can geschieden in sulken cas sullen gereqreerden schuldigh en geholden wesen die voors. waterlossinge aen Claes Jan hilberslant te moeten gedoogen, daer toe sie in sulken gevalle oock gecondemniert worden mits dezen, ende die oncosten tot uijtdracht der saeken gere-serviert.

Redenen van 't gewijsde sijn onderanderen dese: Dat'e requiranten niet en sijn gefundiert totte gelibellierde waeterlossinge uijt crachte van 't contract van den jaere 1594 de wijle niet en is gebleken, dat het selve con ract gecelebreert ende ingegaen is bij die samptelijke inter-ressenten van die Westersche sijde an Claes Jan Hilberslandt, sijnde ter contrarien veel meer beweesen mette getuigenissen van Wolter Andriessen ende Werner Engelbertsen bij die contradictie van gereqreerden sub Lit. L. dat enige van de principaelste geerfdens aldaer niet bij, aen ofte over het voors. contract geweest sijn, ende daeromme het selve oock niet en hebben onderteijkent, daer nochtans een bekende regel in rechte is, *quodid, quod omnes tangit, ab omnibus etiam approbari debeat* welke notanter in *Servitutibus*'s plaetse heeft, textu in terminis *„In concedendo jure”* lex 8 Dig. *De Aqua en Aqua Pluviae Arcendæ*. Sulcks datte uijtspraeke daer op Ao. 1598 gevolcht, oock niet crachtig can sijn, cum *antecedenti destructo et subverso consequens intercideret necesse sit, et facto negato, omnes ejus qualitates negatæ dicantur — non enim enim nullæ sunt qualitates*. Aangaende de mandaten van de here van Ruijnen blijkt genoegsaem, uit die selve en uijtte gevolchde oculare inspectien, dat die selve niet absoluut, maer allene provisioneel geweest sijn, ende daeromme die selve ook geen eigentlijk fundament genomen hebben op voorsch. contract van den jaere 1594 ende daer op gevolchde uijtsprake van den jare 1598, maer principalick op het vermogen van die here van Ruijnen, als sijnde de hoogheijd selfs van dese heerlickheid Ruijnen, ende daeronder ressorterende landen, daer van terstont breder gesproken sal worden.

Het argument de *natura loci*, is in desen niet applicabel, vermits der requiranten wateren sich niet en dechargeren van selven over die landen en gronden van gereqreerden, maer bij gereqreerden wort getracht, die selve daer henen door canalen ende andere opgravingen te leijden ende par artifice doen lopen, 't welk laeste een formele servituit is daer van alle landen vrij sijn ten sij gedoceert wierde die landen soodanige servituit wettelijk geimponieert te weesen, 't welk *varius modis* na rechte kan geschieden, ende mede onderanderen *communi interressentium consensu*, qui hic deficit als voerschreven, alsoock mede

invito altero interessentium auctoritate publicâ, so wanneer sulks die dienst ende 't beste van 't land doet ervorderen textu l. 2 § 3 et l. 25 D. de Aqua et Aquæ Pluvie arcendæ. Tot iens enim potestas principi est privatorum subditorum que juribus derogare utilitatis publicæ causa, quotiens aliter prospici utilitato ipsi nequit.

Redenen waeromme in desen ook gekent ende gedecideert is, dat gereqreerde de gelibellierde waterlossinge moeten ende behoren te gedoogen so wanneer 't selve sonder considerabele schade geschieden can, ende reqranten geen ander bequame waterleijdinge ofte waterlossinge en hebben. Actum ut supra.

Coll : concord :
H. J. CAMERRLINGH,
Scholtes.
1739. 11—13.

Mij present
(was geteekent)
W. OLFENS.

**Actum Oldenhavē, den 17 Julij 1651, Coram
sin Gestr. die Here tot Ruijnen.**

No. 6. Ingevolge sententie op te jongsten Lantrecht, den 17 Junij op het Wolt gehouden ende gepronunthieert tusschen die Oestersche geerfdens van Claes Jan Hilberts lant (1) ten eener, en die Westersche geerfdens ende gezeten van 't selfde Claes Jans Hilberts lant, anderdeels, bij sin hoogedelen gestr. die Here tot Ruijnen, in oogenschien genomen ende besien sijnde, die questieuse waerleidinge. Is bij sin gestr. welgestr. goetgevonden en verstaen in die voorschr. questieuse waterleidinge, bij provisie ende tot nader ordere van dien uijt te spreken en te ordonneren dat parthijen de voorschr. waterleidinge beginnende op Peter Klaes lant ten westert, sullen gehouden sin op te ruimen ende optemaken, tot aan Klaas Jans Hilberts lant ofte wel dreij voet wijet ende dijep naar vereisch van 't warck, alwaar een vast schut sall ingezettet ende gemaakt worden waarmede het water van 'd oostersten der leijdinge sall gestuttet ende opgehouden worden tot dreij dagen, ook minder en langer naar gelegenheit van veele oft weinigh water, en sulx geschiet zijnde, sal het Oosterwater, alsdan geruijnt en geleidet worden door die leidinge hen westert, tot opte westersijt van Jan Vaers maedt (2) alwaar oock een bequaam schut off grote zijell sall geleijdt en gebracht worden in die buijrstouwe, omme hetselve water daardoor te leiden in de leislout, waartoe die an de westersijde van Claes Jans Hilberts landt geseten en geerfdens op te westerzijde van Jan Vaers maedt an Wijcher int Seeckhuises (3) landt toe, mits dezen gelastet ende ordonneert worden, haere leijdinge opteruimen en wijdt te maken seven voeten, en an beiden zijden van de leidinge van bequaame kadijken, in sulcken voegen, dat die genningen

(1) Klaas Jans Hilberts land is de tegenwoordig zoogenoemde *Keuterhoek*; hier is een wal of stouwe geweest om het oosterwater te keeren, tot zoo ver ging toen nog maar de zoogenaamde *binnenleiding*.

(2) De zoogenoemde Sieckhuislanden, liggende thans tusschen de leislout en oude vaart; in het jaar 1647 allen behoorende aan den heer Borchart Struuck, Jan Vaersnaedt hier ondergerekend, was 3 hectaren groot.

(3) Wijcher in 't Seeckhuis woonde waar later nog een huisje s'ond bekēnd als Sieckhuisje; hij was de mejer van den heer Albert Boschart Struuck, die hier vele landerijen bezat.

(4) alwaar die leijdinge voor desen westert gecindigt bijlances die buijrstouwe een rode van de gemeene buijrstouwe off, hen westert tot den vorsch. destineerde zijell die waterlossing sullen moeten gedogen, ende oock opmaken, dit alles binnen veertien dagen, vorder wordt deur desen allen den geningen, so an de wester egge van Jan Vaers maedt, off in Haexwolt landt hebben leggen mits desen belastet, binnen gelijke veertien dagen, elck sin leislodt op te ruimen ende te verdiepen, oock alle houdt, buischen en beletselen vant water, tselve ophoudende daer uijt te brengen, op poene van tijen goudgulden an sin Gestr. ende een vordelsvat bijers an de swooren (5) off te schouwers te verbeuren, vorder wordt oock allen en eenen iegelijken onder deze leiding gesetenen well ernsttck belastet ende bevolen deze waterleidinge nijette misbruiken off indirecte middelen op poene van vijftigh goltgl. den contraventeurs te verbeuren, so dick en menigmaal desen sall contramineert worden, en vorders oock gestraft te worden naar merites van saken.

Actum ut supra:

Mij present:
W. OLFFENS.

COPIA (1) Ordonnantie.

No. 7. In Cause vosumptionis de ingezetenen van 't Oostende ende reste van Ruinerwolt de dato den 21 Majj 1661.

Also tusschen Meeuwes Jans clager ter eenre en de ingezetenen van

(4) Die geenen.

(5) Ons is nog niet bepaald gebleken, of die swooren de *volmagten van de Kluften waren*, en of dat zij door *het geheele Carspel* daartoe benoemd zijn. In de gemeente Ruinerwold is ons hiervan nog niets naders gebleken. In het scholtambt Ruinen, oock onder de heerlijkheid begrepen, is dit op nieuw geregeld den 11 Sept. 1692, waar bepaald is: *dat uit ieder der vijf loten de geswoorens zouden gekozen worden op Michielis dach op en afgaande*, en acht zullen geven *op alle wegen, stegen, dijken, dammen, waterlossingen enz. doch met communicatie van het gerigte ter plaatse 't welk er bij moet zijn*, zij moesten *jaerlijks twee maal schouwen* en verder *zoo vaak als noodig was*. Van de breucken of boeten zou het gerichte een derde genieten, en de swoorens twee derde. Als emolumenten zouden de swoorens nog daarboven genieten van ieder korf bijen *een stuiver*, waarvan de collecte zal geschieden daags na Bartholomeus dach, doch die *levende bijen* moesten aan de Marktgenooten in eigendom toebehooren, vreemde bijen mochten niet in het scholtambt geplaatst worden. Dit Reglement is den 1 Oct. 1692 door den Heer van Ruinen geapprobeerd en gerectificeerd.

't Oosteinde op Ruinerwolt over die walle soo op gemelde Meeuwes Jans lant voor oosterwater niet over te loopen is liggende wederom de noue quaestie gereesen en daer op deen Jtera binelijk van S. Hoogh. Edele geb. Gestrenge Heere toe Ruijnen neffens oere Interkenten van Ruijnen en Ruinerwolt de oculaire inspectie geresolveert, soo is naer rijpe deliberatie van seen welgemelde S. Hoogh. Edele Gestrenge heeft goetgevonden en verstaen ende ordonnerende in crachte dezecs dat de sloot die lants Meeuwes Jans lant is heenengaande gelijk Veirts meede leisloote tende de Wolt A gaande, eens voor al door gemeene hulpe van alle interessenten van 't Wolt tot twalf voeten breed sullen uijt gegraven en opgemaakt, sulx arrest geperfedeedt zijnde dieselve sloote daer van eens iegelijken selfs tegen sijn eigen lant int paetculier dien volgens ook die sloote tegen Meeuwes Jans lant gelijk voor dezen geschiet is voor hem selven hare costen sullen onderhouden worden, sullende ook ten dien fine Derck Remmelts sijne brugge soo breed maken dat voortaan daar over geene clagten konnen gemoveert worden, blijvende niettemin de van onze Heer voorvader gearresterde Wilker en daar op door ons de dato den 5 Feb. 1661 gevolgte sententie aangaande Meeuwes Jans Walle in sijn volle cracht en waarde en sal over voorsloten alsmede over de walle van nu voortaan tweemaal des jaers eens om Pinksteren ende eens omtrent Santganck door de swooren van Ruinerwolt schou gehouden worden ende dan suimachtigen volgens lantrechte (1) gestraft worden, sullende voorts meede

(1) In deze jaren was het landrecht van Buddinge en Haekswolde door het Drentsche landrecht vervangen, doch omdat verschillende sententien en breucken, onder de werking van dat wetboek uitgesproken zijn, zullen wij met een enkel woord over de zaak spreken. Het landrecht van Buddinge en Haekswolde is in 1428 door Berend van Munster Knappe en zijne vrouw Johanna van Ruinen gegeven, is van dit jaar tot 1654 van kracht gebleven, en is toen, gelijk wij boven reeds gezegd hebben, bij overeenkomst tusschen den toenmaligen Heer van Ruinen en de Staten des landschaps Drenthe, door het Drentsche landrecht vervangen. De heer van Ruinen bleef echter in strafzaken de hoogste regter, doch in burgerlijke zaken werd het beroep op den Drentschen Etstoel toegestaan, mits aan hem den sportelpenning, zijnde eene som van 70 gulden, betalende door de appellerende partij, wanneer de Etstoel de vonnissen door hem en de 12 etten van Ruinen en Ruinerwold in eersten instantie gewezen bevestigde.

Het oorspronkelijke is geschreven op eenige pergamenten vellen, welke de heer F. A. Ebbinghe Wubben, Notaris te Staphorst, in zijn tijd vermoedde dat nog wel aanwezig zullen zijn. Het is in 1652 te Steenwijk bij Jan Wieringe gedrukt in 4o formaat met 84 genom-

de ingesetenen van 't Wolt ingevolge hare presentatie het uijt gegraven lant van Meeuwes Jans uijt daer neffens gaende sloot met de minste schade ter bekwamer tijt wederom met soijen beleggen. Ordonneerende ook mede wijlen door verscheiden crombten soo hijer en daer in de Wolt A bevonden worden de wateren opgestouwet ende de landen daardoor geinneudeert worden dat over sulx de Wolt A tot voordeel van 't gemeene beste daar sulx nodigts voor 't gemeene lant van dien van Ruijnen en Ruinerwolt sal gericht worden naer dien gestalte dat van 't geauthoriseerde en verlorene de eene de andere sal schuldigh sijn vergoedinge te doen.

Actum uit supra:

Ter ordonnantie:

(was get.) HEN. KEMPEN, Secr.

Sousset subs.

Coll. accord, voor zoo ver leesbaar is,

M. W. OLFFEN, Schults.

1745.

merde artikelen, naar de authentieke copie door den Notaris Lucas Jarges in 1620 naar het oorspronkelijke vervaardigd. Het oorspronkelijk stuk werd aan genoemden Notaris door Hendrik van Munster, Heer van Ruinen tot dat doel verstrekt. Uit deze copia vervaardigde de heer Z. ter Stege, Secretaris der stad Steenwijk, een copia copiae, die nog wel in het archief der stad Steenwijk voorhanden zal zijn. Ook zijn er nog copien in het Prov. archief van Drenthe van aanwezig, en door den Heer J. S. Magnin in zijn Geschiedkundig overzicht der besturen in Drenthe, is dit landrecht als bijlage door den druk gemeen gemaakt, van het gedrukte te Steenwijk zullen de exemplaren wel zeldzaam zijn.

COPIA COPIÆ.

No. 8. Also ingevolge van zeeker sententie, in dato den 11 Julij 1651 afgegeven; van S. Hoog Edel geboorne Gestr. den Here toe Ruinen is geordonneert dat op Claas Jans Hilbertslant op Ruinerwolt een vast schuttien gesettet, en daarmede het Oosterwater soude gestuttet worden, ter fine die westerlanden haar water daardoor des te gevoeglijker cond quit geraken, ende dan over de opmakinge ende onderhoudinge van dien tusschen die oesterschen ende westersche geerfden boven 't voorschr. schuttien liggende questie en verschil is swevende. So ist dat S. Hoogh, Ed. Geb. Gestr.. welgemelt verstaat ende verclaart dat die voornoemde sententie in volle cracht en weerden moet blijven en dat diens volgens alle oestersche geerfden die rechten van

't voorschreven schuttien naer proportie van hare land en communicatie sullen hebben te dragen, mits dat elke portie daar van een sleutel zal mogen hebben ten fine de opening ende die sluitinge van jaar tot jaar ofte naer parthien goet vinden alternative te regardeeren (1) ordonneerende mede de Schultes van 't Wolt deesen eerstelijk ten effecte te stellen, en de volgens voorige afgegevene mandamenten neffens der geïntresseerden geerfde hierover de jaarlijksche schouwe te doen. Actum Oldenhave den 12 October 1664.

Ex mandato generosi Duc in Ruinen.

HENR. KEMPKEN, Secr.

Coll. Concord.

H. J. CAMERLINGH,

Scholtes.

1739. 11. 13.

(1) De tweestrijd of moeilijkheid in aanmerking te nemen.

*Aan zijne Excellentie Frans Casper des Heil. Rooms.
Rijksgrave van Schellart, vrijheer tot Muggenhuysen,
Ruijnen, Bellinckhaven en Grimpten; sijne Keijzerl.
Maj. Camerheer en sijne Vorstel. Doorl. toe pals
nauburg over-Camerheer, Veltmaarschalk, Colonel
en Gouverneur van Dusseldorp etc.*

No. 9. Door insinuatie van den 3 September 1683 die van de kale boerschap ende eenige uijt de Ruigge Kluft op Ruinderwolt, ter handen gekoomen sijnde het sub A in copia anexe request uijt naeme van die rouwe bourschap 't ooster ende an Z. Exell. gepresenteert ende appointement daer op van U. Exells. order tot antwoord dit der Eischeren verzoek te wezen een inpertinente en opgeraapte vuile actie daer toe alleen opgesocht en uijtgevonden om U Exells. salulaire ordres van de nodige schouwingen der wegen en stouwen die tot voreparable schade der ingesetenen en tot groot ongerijf der reisende luijden ongemaect blijven liggen, buijten effect te houdeu om U Excellentie zulcks te doen apprehendeeren, souden de contraremonstr. sonder sigh ten principaal in te laten alleen ad informandum voor ontegensprekelijk waer, dat die van de rouwe buurschap ende 't oost ende al voor ondenkelijke jaren hare water de Leisloot aflopende hebben gelost in

't havelter diep (1) ten oosten van Jan Vaers maet, dat daarentegen de westersche geerfden van Claes Jans Hilberts lant hebben gehadt een bijzondere waterlossinghe daer door haer water hebben afgeleidt in de Leislout ten westen van gezeide janvaers maet, dat in de jare 1651 questie is ontstaan sijnde tusschen de oostersche en westersche geerfden

(1) Thans de Oude Vaart geheeten, vroeger ook *het wijde diep*, *Havelter A*, *Olde A*, *Smilliger vaart* en ook *Oude Smilliger vaart* genoemd. Op verschillende plaatsen is deze rivier van loop veranderd om eene meer rechte richting aan te nemen, zoowel voor het belang der scheepvaart, als om waterafvoer te verkrijgen. Het zoogenaamde Oude Diepje, thans nog door de Hesselter Made, vroeger ook gedeeltelijk door de thans gescheidene Meente kronkelende, zal zeker zijne oorspronkelijke bedding geweest zijn en zich niet door Meppel, maar meer noordelijk in de oude Wennepe zijne ontlasting gevonden hebben. Men heeft bij de verveening van Hesseler vennen (Nijveen) de vaart van Nijentap tot Meppel daartoe gegraven, omdat de oorspronkelijke loop daartoe ongeschikt was. Het erferucht zegt, dat juist daarom op dat gedeelte geene, of slechte stuwen zijn, omdat de Meppelers het zand dat uit de gegravene vaart gekomen is, hebben weggehaald tot ophooging in Meppel. De overblijfselen van de vroegere wijken zijn ten getale van vijf of zes nog duidelijk op te sporen; zij loopen in eene rechte richting van de vaart op Nijveen door de Made. Voor bijna vijf eeuwen was zij reeds een bevaarbare stroom, dienende om de Sint Peters roggepachten, die aan den spijker te Uffelte in natura opgebracht moesten worden, naar Utrecht of ergens anders ter markt te brengen. Deze spijker of bergplaats stond aan voormelde rivier tegenover het tegenwoordige dorp Uffelte. Het is in onze dagen een voorrecht wanneer een dorp aan het vaarwater is gelegen, en ook de tegenwoordige bewoners van Uffelte ondervinden dit in onze dagen; niet alzoó hnnne voorvaderen, die met leede oogen zullen gezien hebben dat het vaarwater diende om een groot deel der met zorg en zweet bewerkte opbrengsten hunner landen naar de geestelijke heeren van Sint Peter te verzenden. Meer dan *drie honderd mudden rogge* werden jaarlijks aan genoemden spijker afgeleverd, *alle jaer nae alre godes hillighe dach*, 't geen voor zulk een klein gehucht een groot bezwaar kan genoemd worden. Of de oude vaart door de heeren van Sint Peter verder naar boven als Uffelte tot tegenover het kasteel Batinge bevaarbaar is gemaakt ('t geen wij liefst aannemen) of dit door eene compagnie is geschied is niet recht bekend. In eene akte, afgegeven door het capittel van St. Pieter van 1438 op Sinte Victorijsdach, is blijkbaar dat er uit meer plaatsen van Drenthe roggepacht aan den spijker te Uffelte moest geleverd worden, wij meenen daaruit te lezen Lhee of Leglo, doch het woord is onduidelijk en de laatste letters zijn bijna niet leesbaar. De vaart is later in het bezit gekomen van eene familie Verlet en na deze in handen van het Friesche geslacht Lijclama à Nieholt. Door dezen is bij contract van den 23 April 1767 de vaart aan de Landschap Drenthe verkocht *met zijn wallen en verlaten en al 't regt van reve-*

van Klaas Jans Hilberts landt, of namelijk de oosterste geerfdens hare wateren door die bijzondere lossinge vermogten af te leijden waarop bij zijn Gestr. wijlen de Heer van Ruijnen is verstaen, en verclaert soo als uijt de sententie sub B staedt te vernemen sonder dat doen ter tijdt de of ooojt te vooren enige questie over deze dam in specie is gemo-

nues zoo van lastgelden als anders, wat aan en van de vaart appendeert niets voordeelijks of schadelijks uitgezonderd voor de som van f 30,000."

De Provincie meende de Oude Vaart noodig te hebben, om de nieuwe in 1769 gegravene vaart van water te kunnen voorzien. Sedert deze in het bezit der vaart is geweest dagteekenen de klachten over overstroming van het water uit de vaart en den slechten toestand der wallen of stouwen op dezelve. In geene stukken van vroegere dagteekening zijn ons eenige klachten dienaangaande voorgekomen. Men spreekt in bovengenoemd stuk nog van lossen op het Havelter diep, doch dit lossen zal wel niet veel beteekend hebben. De slechte lossing op dezelve deed voor de Kale buurschap de zoogenaamde binnenleiding geboren worden, waartoe de aanleiding was dat ongeveer midden tegen deze buurschap een schut in de vaart, Landschapsschut genaamd, stond en zodoende heeft men bewerkstelligt, dat men met eene leiding binnen door eerst in Jan Vaers gat en daarna in de Haekswoldiger Leislout (ook Woltslout genoemd) geraakte.

Het schijnt dat de Provincie, om meer water op de nieuwe vaart te brengen, de oude vaart hooger opstuwde dan de vroegere eigenaren; zelfs midden in den zomer veroorzaakte het digtzetten van het schut dat het water over de stouwen naar binnen liep en de hooilanden ruïneerde; was men van Ruinerwoldsche zijde op zijn hoede geweest om stuwen en zijlen digt te houden, dan was de zaak dragelijker geweest, doch om contrôle op stuwen en zijlen te houden, is in de gemeente Ruinerwold altijd een groot bezwaar geweest, van daar dan altijd meer klachten aan hogere autoriteiten. In het begin dezer eeuw klaagden Harm Alberts en Jan Meeuwes te Ruinerwold over de nadeelige werking van dit keerschut in de oude vaart, hetwelk strekte om de nieuwe vaart van meer water te voorzien, op de stouwen hunner landerijen aan dien stroom. Het landschapsbestuur besloot daarop den 29 December 1806 om de stouwen te verbeteren en terug te zetten ten koste van den lande, zonder eenwel de adressanten toekomstig van hunne verplichtingen tot onderhoud te ontheffen. Of deze ophooging heeft plaats gehad betwijfelen wij, van terugzetting is echter niets gekomen, waar nu de stouw nog ligt heeft hij bijna vier eeuwen gelegen, zooals uit een contract van 1594 kan opgemaakt worden.

In het Koninklijk besluit van 17 Dec 1819 No. 1 wordt o. a. ook de oude vaart vermeld als een der werken die door het Rijk aan de Provincie in beheer en onderhoud wordt overgedragen. Herhaaldelijk waren de klachten over overstroming van het water uit de oude vaart zoowel over het Landschapsschut als de bevoeiing der Kolkmaten en Siekhuislonden door de eigenaren, strekkende om ook anderen onder water

veert geworden, bij aldien oock die dam geremoveert hadde moeten worden zonder voorsc. questien tusschen oostersche en westersche geerfilens van Claes Jans Hilberts landt te vergeefs zijn geweest en ook decisie verleent en order beraemt: aangesien die dam of veel liever de Leislout aldaer opgegraven wordende. Contraremonstr. de minste

te zetten. Wel gaf de toenmalige Gouverneur der Provincie deswegen aanschrijvingen aan het gemeentebestuur van Ruinerwold, om laatsgenoemde bevoeiing in het algemeen belang te beperken, doch onder het bestuur waren privaet belanghebbenden om de zaak op den ouden voet te houden, iets dat in die dagen bij de bestuursleden van deze gemeente niet zeldzaam was om het eigen boven het algemeen belang te bevorderen. De klagten over de oude vaart en het schut werden met gunstiger gevolg bekroond, want bij Koninkl. besluit van den 25 Maart 1819 werd de verbetering der oude vaart op 's Rijks kosten bevolen. Die verbetering is den 5 Mei 1819 uitbesteed aan W. A van der Sluis voor f 14,900 en is in het volgende jaar uitgevoerd; toen eerst schijnt er eene ophooging van s'ouwen plaats gehad te hebben, doch die verbetering had niet de uitwerking die er mede beoogd werd, want de klachten bleven bestaan. Het gemeentebestuur van Ruinerwold sprong bij adres van Oktober 1833 voor de klagers in de bres, en wel bepaaldelijk *over den slechten toestand van het schut en benadeeling der stouwen daardoor*, iets wat met een vervallen schut niet te rijmen is. Het Provinciaal bestuur gaf toen eindelijk aan den Hoofdingenieur last *het bedoeld schut te verkoopen onder voorwaarde het binnen een bepaalden tijd weg te ruimen en de stouwe te gelijker tijd in behoortlijken staat te herstellen*. Omdat men maar f 6 kon bedingen werd het niet gegund, maar besloten het nog eens weder te probeeren en inmiddels de schuif uit het schut genomen om het waer doortogt te verschaffen. Dat toen ter tijd eene kade aan de zijde der Ruinerwoldsche landen moest gelegd worden zooals de conditien dit voorschreven was niet noodig, daar die kade, gelijk wij boven vermeldden, sedert eenen bestond. De waterstaat heeft eindelijk het geheele schut er uitgebroken, en de overblijfselen hebben als eene nagedachtenis langen tijd bij de Boschkampbrug, onder Havelte, gelegen, daar ze eindelijk verdwenen zijn.

Herhaaldelijk is ook in de laatste jaren bij het Provinciaal bestuur aangedrongen op eene verbetering der oude vaart, zonder te bedenken dat eene radicale verbetering ten dienste van waterlossing, de natuurlijke bevoeiing der landen benadeelen zal, en men dan tot kostbare kunstwerken (schutten) de toevlucht zal moeten nemen. De klage over den slechten toestand der vaart heeft ten allen tijde met de waterkwestie op Ruinerwold in naauw verband gestaan, en zelden of nooit is op die verbetering, alsmede van het Mallegat over Meppel, aangedrongen als de Ruinerwoldsche waterkwestie in rust was. Nog van Ruinerwoldsche nog van Havelter zijde heeft men belang om de oude vaart als waterlossing te gebruiken, men kan haar als waterlossing ontgaan, doch als bronader voor bevoeiing niet missen. Wordt

druppel water door haere particuliere waterloop niet souden kunnen aflossen, behalven dat die van de Rouwe buijrschap en 't oostende daer bij 't geringste voordeel souden kunnen hebben, dit dan aldus ad informandum ter neder gestelt zijnde kunnen contraremonstr. geern gedoo- gen dat de stouwen, dijcken en wegen worden onderhouden en daer

zij soms door hoogen waters'and te lastig, men verhooge de stouwen. Door de k'agers genoopt, is op sommige punten door het Provinciaal bestuur de verbetering bewerkstelligd, en terwijl wij dit schrijven is zoowel de *oude* als *nieuwe vaart* weder aan het Rijk overgegaan. Daar de oude vaart met zijne uitmonding in Meppel *„Het Mul- legat”* genaamd ten allen tijde met de waterkwestie op Rui- nerwold heeft zamengehangen, meenen wij van het laatsie ook eenige korte bijzonderheden te moeten mededeelen. Bijna alle ge- meenten van het westelijk Drenthe voerden haar water af langs het Meppeler diep, ter plaatse waar nu de Meppeler sluis staat. Want eerst den 19 Febr. 1627 gaven Ridderschap en eigenerfden der land- schap Drenthe aan Roelof van Echten, volmachten van Meppel en veen- luden verlof, om een Verlaat te doen stellen in het diep beneden Meppel. Den 27 Mei 1629 is tusschen de heer van Echten, de twaalve van Meppel en de geïnteresseerde gemeenten nader geaccordeert, waar- van de hoofdbepalingen zijn *a. dat de twaalve en gemeente van Meppel de schutterije zullen timmeren*; waarvan zij van elke geladen praame geld sullen heffen. *b. dat het sluisgeld bij openbaere uitmijninge van jaer tot jaer ten overstaen van de gezamenlijke geïnteresseerden zal verpacht worden*, tot dat de kosten van 't schut met behoorlijke interest voor Meppel vergoed zijn; *c. dat Meppel het schut zal onderhouden*, en alle hinder en schade door die van buiten daardoor te lijden, op Meppel te kunnen verhalen; *d. dat de heer van Echten die van Ha- velte, Meppel en die van 't Veene elk een gerecht part tot bouwng van het schut zullen voorschieten*; *e. dat het schut door de geïnteres- seerden soo vaak als het goedgevonden wordt mogen schouwen en visiteren en de foulten die bevonden worden de twaalve aanwijzen, de sulx promp- telijk en te remedieren sullen gehouden zijn, en in cas van nalatigheid so int eene als int andere sullen de heeren Drost en Gedeputeerden ter instantie van de geïnteresseerden hierover mogen doen executie so als het behoort, ten welken einde ten naesten landsdage expresse last van Ridderschap en eigenerfden sal worden geprocureert.* Hieruit kan men zien welke krachtige bepalingen gemaakt zijn, dat door de opstuwing van het water door de Meppelersluis, de boven Meppel gelegen landen niet onder water zouden loopen of bezwaard worden.

Dat dit schut veel twist en krakeel verwekt heeft is niet te verwon- deren, van daar dat de bepalingen ten dien opzichte verscherpt zijn. In de verpachtingsbrief van den 7 Febr. 1666, waarin de sluis verpacht is aan Luirin Jansen Stigt voor 768 car. gulden komt dan ook voor: *1o. dat hij niet hooger zal schutten als ordinaris peil, en er voor zorgen dat wanneer de landen nat zijn en de noet sulx eischt, de sluis promptelijk open te houden, en de orders van de Scholte en twaalve*

over oock de schouwe, maer geensints dat het stuck van de Leisloodt waer over questie worden opgeruimt, presenterende contraremonstr. sich daer over te goeden rechte en ter gewoonlijker procedure, waarbij sullen aantonen dat bij 't opgerichte wilkeur de sin en meninge van de samentlike ingezetenen van 't Wolt geensints is geweest dat dit deel

daerop sal moeten gehoorzamen; 2o. van Saturdaghs avont tot Woensdaghs morgens zes ure sal de sluis altijd worden opengehouden, en dacrop passen dat ze niet eerder toegedaen worde. Om kort te gaan, de moeilijkheid, om het belang van de scheepvaart en die der boven Meppel gelegen landen gelijktijdig te behartigen en de vele twisten en kraakelen daarover gaven aanleiding, dat de gemeenten boven Meppel ten noorden van het stadje in het jaar 1687 eene geheel nieuwe waterlossing of doorgraving bewerkstelligd hebben. De kosten van doorgraving en voortdurend onderhoud waren geheel ten laste van de geïnteresseerde gemeenten, zonder dat Meppel daartoe iets heeft bijgedragen, zelfs de particuliere gronden daartoe benodigd, zijn door die gemeenten onteigend. Het voortdurend onderhoud der bruggen en doorgraving is publiek uitbested, en is daarvan onderhoudpligtige geworden Claas Coops, voor het carspel Ruinerwold, voor twee derde, en de heer van den Clooster op 't Slot voor een derde voor de gezamenlijke som van veertien honderd car. guldens, waartoe de vier kluften van Ruinerwold betaald hebben 498 car. guldens. Den 6 Junij van het volgende jaar 1688 is op de Lotting te Assen eene Ordre en Reglement vastgesteld waarna de schutwagter over het schut, staande in de deurgravinge bij of omtrent Meppel hem sal hebben te reguleren in 't openen en sluiten van 't voormelde schut en wat daaraan verders mogte dependeren, met de hoofdzakelijke bepalingen: 1o. dat zijn salaris zou zijn twintig gulden, hem onpartijdig sou gedragen in 't openen en sluiten van het schut en zijn bevelen zou ontvangen van dengenen die Drost en 24 etten daartoe aanwezen; 2o. om zorge te dragen dat het water in de vaarten bleef ten angestelde provisionele peilshoogte van drie voet en drie duim Groninger mate, sonder ten iemands reguarde hetselve buiten noodzaak te doen doorschieten; 3o. bij toeloeijng van water boven peilshoogte gehouden te sijn, het schut te openen en 't water te laten loopen tot het weder op peilshoogte gevallen is met de slotbepalingen, dat nog dreigementen van schippers, belanghebbenden of ingezetenen van Meppel den sluiswachter mogten beletten sijn pligt te doen, en op sijn gepresteerden eed verplicht was om van alle feitelijkheden en dreigementen te dien opzigte antebrenghen, welke gestraft sullen worden met eene boete van vijftig goudguldens; wordende de Drost tevens geauthoriseerd, om in geval de schutwagter sijn pligt niet deed dezen te ontslaan en een andere te stellen.

Reeds in het begin der volgende eeuw werden de belanghebbende gemeenten in deze nieuwe waterlossing bemoeijlijkt om het water behoorlijk te kunnen afvoeren, onder anderen bewijst dat een request van den 19 Jan. 1711 aan Roelof van Echten tot Echten, waarbij het Carspel Ruinderwold benevens de andere Carspels en particuliere gein-

van de leijslodt, tot irreparable schade van contraremonsten, dat die van de rouwe bourschap en 't oostende sullen worden geordonneert bij aldien haar hier over enige actie vermenen geschapen te zijn deselve na manier van Landrechte te sullen moeten institueeren, ende contraremonsten daar tegen hare defensien voorbehouden.

teresseerdens zich beklagen, dat in de nieuwe doorgraving (Mallegat) ten noorden van Meppel, des herfst en winters, zoo veel schepen liggen geboeid en ongeboeid hunne landen onderloopen, daar door de felle stroom de grond instort, en daardoor kolken en ondiepten gevormd worden, hetgeen te bedroevendst is, omdat zij met veel kosten die door de aangrenzende landen hebben gekocht en onderhouden en ook de brugge als een zware last moeten onderhouden om hunne landen van het overloflige water te ontlasteren, verzoekende eindelijk dat ieder schipper die daarin vervolgens mochte komen te liggen beboet moge worden met eene goltguldens. Dit verzoek is toegestaan, en bij kerkesprake van den 1 Febr. 1711 te Meppel gepubliceerd, doch dat de vrije in en deurvaart kon blijven bestaan.

Desniettegenstaande bleef dit Mallegat een twistappel tusschen de omliggende gemeenten en Meppel.

Niet zelden werd de sluiswachter omgekocht om het water te laten schieten in het be'ang der landen of hoog op te houden in het belang der schippers. Om het water hoog te krijgen werden er soms eigenmagtig planken opgezet, en aan de andere zijde willekeurig de deuren losgebroken om het laag te krijgen, dit werd door den schutwachter oogluikend toegelaten. Zoo kon men toen even als nog in onzen tijd, moeilijk een eerlijk man vinden op het geringe salaris van twintig gulden, om eene betrekking getrouw te vervullen waaraan zoo veel voor- en nadeel aan de eene of andere zijde was hangende. Op al de menigvuldige klachten, vooral van de zijde der eigenaars van landen en carspels buiten Meppel, daar het schijnt dat men meestendeels de belangen van Meppel en de schipperij voorstond, vaardigde de Drost A. C. Baron van Heiden den 5 Aug. 1752 aan den schutmeester Egbert Claas Brouwer en het Carspel Meppel eene aanschrijving uit om de *ordre en reglement van 6 Junij 1688 zonder eenige oogluiking stipt toe te passen* en de overtreders te vervolgen, bedreigende den schutmeester met cassatie zoo hij vervolgens zijn plicht niet deed door hem met eede bezwooren, De doorvaart der schipperij door het Mallegat was niet onbelangrijk, de reden hiervoor zijn, dat bij het veenebrugje in 1672 door de soldaten van den bisschop van Munster eene steenen redoute gebouwd was, die zij bij hun vertrek lieten springen, waardoor ook het brugje in ontredderden toes'and geraakte. De eigenaren of onderhoudpligtigen, zijnde de erfgenamen van Muirlinge en Blankenstein, hebben dit brugje hersteld en bij resolutie van Ridderschap en eigengeerfen van den 7 Maart 1682 is hun toegestaan, *dat voor ieder doorvarende Smilder praam met turf, hoei of holt geladen betaalt zou worden twee stuivers*. Om deze twee stuivers te ontkomen nam men de vaart door het Mallegat waar de doorvaart vrij was, waaraan dus

(Als marginale beschikking stond als volgt:

Post hic advers sal in den tijd van drij dagen a dato insinuationis haer naeder debat hebben in te brengen, andersints ordonnerende die selve haere sake nae maniere van landtrechte te sullen moe-

vele der onaaangenaamheden hierboven vermeld te wijten zijn. De klachten over het hoog opschutten en te veel water laten loopen door den schutmeester van het Mallegatschutje heeft voortgeduurd tot dat de Drentsche Kanaalmaatschappij in het belang der waterlossing voor het gehucht Oosterboer, waartoe zij zich bij contract verbonden had, het schutje uit het Mallegat nam en om het water binnen Meppel en het benedenste pand der Hoogeveensche vaart op peil te kunnen houden, in den ouden waterloop, tusschen de Veenebrug en den oostkant van het Mallegat een nieuw schut te plaatsen. Schoon de Maatschappij door bovengenoemd contract gedrongen was, om het Mallegatschutje op te ruimen, wilde zij zich behoorlijk van hare verplichtingen kwijten, was de gemeente Ruinerwold echter zoo vrijgevig en betaalde de somma van f 2000 aan de voornoemde Maatschappij uit, zoodat deze gemeente, wat het financieele betreft, nog eens weder om zich zoo eens uit te drukken eene nieuwe doorgraving heeft bekostigd. Sedert heeft het Mallegat eene geregelde doorstrooming, en nooit is over den slechten toestand van hetzelfde geklaagd, als om de verbetering van waterafvoer in de gemeente Ruinerwold tegen te werken. De leus was altijd *eerst het Mallegat verbeteren* en daar men wist dat die opruiming niet gemakkelijk of spoedig was te verkrijgen, zou zoo de andere zaak daardoor op de lange baan geschoven worden, toen voor eenige jaren weder op de klachten over den slechten toestand van hetzelfde, door Ged. Staten eene begrooting van kosten voor verbetering werd opgemaakt bedragende slechts f 500, bood Ruinerwold f 200 aan, doch Havelte en Meppel weigerden *iets* te geven. De verbetering van het Mallegat door het Waterschap Ruinerwold, in het Reglement daarop bepaald, is slechts voorwaardelijk: *wanneer dit in het belang van het Waterschap gevorderd wordt*. Dit belang zal zich wel laten wachten, omdat onder de voorwaardelijke werken toch ook is opgenomen een molen, en de plaatsing van deze, het andere overtoellig zal maken. Men ziet dus dat de waterafvoer door Meppel ruim twee eeuwen aanleiding heeft gegeven tot twist en krakeel, dezelve is nog niet geëindigd. Voor een tweetal jaren is in het belang van den waterafvoer door een lid der Provinciale Staten weder aan het Provinciaal bestuur een voorstel gedaan tot verbetering van het meermaal genoemde Mallegat, terwijl daartegen, door het bestuur der gemeente Meppel pogingen worden aangewend om voor de gezondheidstoestand van Meppel weder een schutje in hetzelfde te verkrijgen, of beide voorstellen tot uitvoering gebracht, tot het wederzijdsch beoogde doel kunnen leiden, zonder benadeeling van iemands belang of recht, geven wij ter beoordeeling aan bevoegder handen over.

ten institueeren, ten einde alsdan daerover decisie te verwachten.

Actum op den huize Oldenhavē, den 4 Sept. 1683.

FRANS GRAEF VON SCHELLARDS, Heer tot Ruinen.

(En daaronder:)

Anno 1683, den 6 Sept. is dit invoegen voorsch. aan Lugger Claes geinsinueert ende versocht Copia uit dezen. Actum Ruinderwolt ut supra.

Uijt het relaes van de pander Peter Pouwels.

H. W. OLFFEN, (2)

Schultes.

1683.

(2) Zijn vader was Matthias of Matthijs Henrick Olffen en was gehuwd met Jacobgen Teunis; zijn grootvader Wilbrandus Olffen is de eerste Scholte uit dit geslacht, dien wij op het jaar 1621 als Schulte van Buddinge en Haekswolde vermeld vinden. Volgens den Groninger studenten-Almanak van 1855 was hij in 1642 te Groningen als student ingeschreven. In het tweede vervolg der naamlijst van de studenten, sedert de oprichting der Hoogeschool te Groningen leest men: *Matthias Henricus Olffen* — studiejaar 1642 — studievak: Phil. (of dit philosophie of philologie beteekent, blijkt niet.)

Als plaats van herkomst wordt opgegeven: Buddingwolda-Rhenanus, in eene noot staat: absens inscriptus rogatie D, Robers, dat is: afwezig doch ingeschreven op verzoek van D. Robers.

Op deze Matthias Henricus volgde een Henrick Willem Olffen en op dezen weder een Matthias en zoo omgekeerd tot 1770, toen de laatste Hendrik Willem als de laatste Scholte uit dit geslacht te Ruinerwold overleed; deze laatste was gehuwd met Diegje Bloemers. Hun beider kleinzoon Hendrik Willem Olffen is voor eenige jaren als Med. Doctor te Steenwijk overleden, nalatende slecht's eene dochter, Aaltje Willemina, gehuwd geweest aan nu wijlen Mr. J. J. Cornelissen, in leven lid van Gedeputeerde Staten der provincie Overijssel.

Volgens de overlevering is deze familie uit Duitschland afkomstig, gelijk meer voorname familiën in Drenthe, en was de eerste die hier te lande kwam bij eene voorname familie litterator en Gouverneur geweest, waaraan hij getrouwd is. Ook in de gemeente Ruinen hebben leden van dit geslacht het Scholtambt en de betrekking van Gerechtschrijver der heerlijkheid bekleed.

Meer bijzonderheden over dit geslacht, dat in de heerlijkheid zulke gewichtige posten bekleed heeft, zouden wij kunnen vermelden als ons bestek dit gedoogde, alleen moeten wij nog vermelden, dat bij het doorzien van alle stukken over de waerkerwestie te Ruinerwold de Olffens onpartijdig zijn gebleven, en de opnemingen van waterhoogte, doorsteken van stouwen enz. dan op last der eene en dan voor de andere partij altijd, ook vergeleken met de Attestatien van andere personen, overeenkomstig de waarheid hebben geconstateerd. Op de naamlijst der leden van de vernietigde exercitie genootschappen en so-

Claes Coops en consorten, als geintresseerdens an Peter Jochems wal, doen mits dezen aen Jan Arents en Jan Smit en die gene die tusschen haer beiden wonen mitsdezen insinueren dat sij van voornehmens sijn bij haer replijc in possessorio summarissimo ten Regte mede te appliceeren twee sententien van den Loffel. Etstoel der Lantschap Drenthe, 'd eerste in dato den 14 Oct. 1690 en 'd ander van den 19 Junij 1691 tusschen Heerschap Canter in glte en Jacob Ottens en consorten gepronuncieert mitgedaders noch twee sententien voor 't Collegie van Haer Ed. Moog. 'd Heeren Drost en Gedeep. Staten der Lantschap Drenthe gepronuncieert, tusschen 'd Hr. Jan Sloot tot twee Nijenhuisen en de Hr. Ritm. Gerh. Struuck 'd eerste in dato den 16 Dec. 1680 en de 2de den 29 April 1681 hier in Copia Authentica en Originali annex (1) ten einde geinsinueerdens bij haer antwoord op insinuanten Request den 20 dezer aan Jan Arents geinsinueert daarop konden verdacht sijn, om nae gedane antwoord van Geinsinueerdens, insinuanten daer op behoorlijk mogen kunnen repliceren, en wordt de Scholtes van Ruinerwolt versocht dezen volgens voorsch. appointementen aan Otten Jan Arents voor hem en sijne adharenten te insinueren.

Den 24 September 1692 desen invoegen voorschreven an Jan Arents geinsinueert. Actum Ruinerwolt ut supra.

H. W. OLFFENS,

Scholtes.

1692.

citeiten aanwijzende de personen die nalatig zijn gebleven het Declaratoir van Ridderschap en eigenerfden van 20 Dec. 1787 te teekenen, en alzoo onbekwaam worden verklaard tot het waarnemen van politieke en kerkelijke bedieningen, komen onder Meppel voor de namen van Theodorus Olffen en H. W. Olffen, zoodat dezen toen in Meppel woonden. Jan Peters Lefferts te Hoogeveen die mede-kooper was van de heerlijkheid Ruinen en Ruinerwold, handelde voor zijne moeder Jacoba Elisabeth Olffen, wed. Lucas Lefferts, zoodat ook zij van bovenvermelde familie zal zijn geweest.

(1) Meermalen heeft men sententien van den loffelijken etstoel der landschap Drenthe aangevoerd om het recht van stouwing of waterkeering te kunnen bewijzen. Het mag wel zonderling genoemd worden, dat men *in deze jaren* zieh ook beroepen heeft op twee sententien van Drost en 24 etten, als een van den jare 1695 tusschen de marktgenooten van Altinge en Clateringe en de marktgenooten van Swichteler, en een ander van den 16 November 1696 tusschen de marktgenooten van Swichteler en de marktgenooten van Altinge en Clateringe, het laatste in cas van Revisie; en dat men bijna twee

*An haar Excell, de Hoogh. Welgeboren Vrouw en
Gravinne van Schellart Baronesse de Ruinen en
Muggenhausen Vrouwe van Bellinkhave Haffen.*

No. 11. Vertonen sigh voor uw Excell. in alle onderdanigheidt de respect. eigenerfden van Ooster en Westersche geerfden van Claas Jan Hilberslandt op 't Woldt, hoedanigt tusschen Rmst. voor lange jaren questie is geweest wegens de waterschuttinge, welke questie deur sententie van den jare 1651 is afgedaan, en gedecideert dat op Claas Jan Hilberslandt een vast schuttien geset souw worden, ten einde om daar door het Oosterwater tot gemakkelijker ontlastinge der westerlanden te stutten, soo is 't dat die van de rouwe boerschap noch dese soo langh begroeide sententie noch de daar op nadere afgegevene ordinatoire van den jare 1664 beide hijr annex ontsiende sigh hebben derven ondernemen om dese waterleidinge mede te prætenderen, en sich de selve toe te eigenen met effectijf gebruik, ja met eigenherige deursteking van de wal, tegens uitdrukkelijke woorden van de gemelde sententie waarbij sodanige contraventeurs in vijftigh goltguldens worden gecondemniert. Daar nochtans openlijk ende bekend is, dat sij beklagde nooit andere waterlossinge als buiten na de Wolt Aa, en boven na de leijlsloot hebben gehadt, ook dat sij en alle andere bij voors. sententie daarvan notoirlijk worden uitgesloten als slaande naar præciselijk op die Oostersche en Westersche voorgeroert; soo is 't dat sij Rmst. tot voorkominge van hare schade en tot maintien van justitie Uw HooghG. Excell. ootmoediglijk suppliceeren de rouwe buerschap en alle andere bij nader acte pœnaal ernstlijk te verbieden sigh van sodanige foulies en feitelijkheden te moeten onthouden, en de sententie van anno 1651

eenwen later over *dezelve questie, dezelve laatstgenoemde sententien* nog eens weder tot staving van dat vermeende recht heeft aangewend. In een adres aan Ged. Staten van Drenthe van 2 Januarij 1868, waarvan de redactie was opgedragen aan den heer F. A. Ebbinge Wubben, Notaris te Staphorst, hebben de tegenstanders van het Waterschap nog eens weder aangehaald bovengenoemde sen'tiën, benevens vele anderen van den Heer van Ruinen, om het *bijzonder recht* van leidinge en waterkeering (Peter Jochems, thans Roelof Gelmers walle) te bewijzen, en dat te mogen behouden, doch de oude sententien en appointementen van den Heer van Ruinen moesten wijken voor de algemeene wet'en en reglementen onzer tegenwoordige staatsinstellingen, en de oude Peter Jochems wal met zijne binnenleiding, kwam toen als de andere landen en stuwen van Ruinerwold onder de bepalingen van het Reglement op het Waterschap Ruinerwold, en zal daaronder verblijven.

bij uw Excell. Heer Vader afgegeven in allen deelen te respectceeren , en sigh van dit schuttien en waterlossinge te abstinieren al'es voorbeholdens Uw HooghG. Excell. breuke (1) wegens de eigenherige deursteking bij nachtslapenden tijd gedaan in conformite bijleggende sententie geincurreert.

(Als marginale beschikking stond als volgt:)

Deze zij gestelt in handen van beklaagsdens , om hierop in de tijd van vijf dagen , na insinuatie , te dienen van berigst ten fine van dispositie. Actum op den huise Ruijnen den 18 Julij 1692.

M. G. M. v. BERNSAUW , Gravin van Schellardt (2)

(1) De breuken of boeten moesten meest aan den Heer van Ruinen betaald worden. (*Ook die atten moegen eenige breucken uitspreken* , volgens Landr. van B. en H.) Volgens een extract uit het origineele boek , vroeger op den huize Oldenhave berustende , vermeldende de revenues der goederen in de vrijheerlijkheid Ruinen en Ruinerwold worden deze breuken uit de beide schol'ampten berekend of getaxeerd op twee honderd guldens. Het finantieel belang van den heer van Ruinen was dus wel , dat er wallen doorgestoken , en de daders ontdekt en met breucke gestraft konden worden. De adressanten geven dan ook in verschillende stukken te kennen , dat zij niet de minste inbreuke wiilen maken op deze boete , schoon de woorden : *Alles behalve UHExcell. breucke onverkort* , op ons den indruk maken om het belang van hun zelve zoo doende te bevorderen , en den heer voor hunne zaak te winnen. Niet altijd hebben de ingezetenen van Budding en Haekswolde zoo voor het finantieel belang van hun heer gezorgd , maar wel eens jaren lang strijd of proces gevoerd over huis en hofdiensten enz. waartoe zij zich gewend hebben tot de Staten-Generaal der Vereenigde Nederlanden , doch door welke ook nooit eene eindbeslissing schijnt genomen te zijn , daar in den jare 1768 Coert Winkler en c. s. aan Femmigje Eleveld , Weduwe Jan Pouwels , behalve achttien ponden boterpacht , ook het jaarlijksche hofgeld verkoopt , op conditie dat het vrij van leen zal wezen. Deze koop moet echter aangemerkt worden als een afkoop , daar uit de acte blijkt dat genoemde Femmigje Eleveld zoowel het hofgeld als de boterpacht zelf verschuldigd was.

(2) Margaretha Geertruida Maria van Bernsaw , was de dochter en opvolgster in de heerlijkheid Ruinen van haar vader Hendrik Munster Wilhelm van Bernsaw , was gehuwd met Frans Casper Adriaan Graaf van Schellart enz. Vele akten door de Scholten van Ruinerwold opgemaakt , hebben dan ook aan het hoofd na vermelding van den naam des Schultes , de woorden : *van wegen de vrouwe Gravinne van Schellard scholte tot Buddijnck en Haekswolde*.

COPIA.

*Aan zijn Excellentie Frans Casper, des Heiligen Roomschen Rijks, Grave van Schellart, Here toe Ruinen, (1) Bel-
linckhaven, Grinten, etc. etc. Roomsche Keizerlijke Ma-
jesteits Camerheer, Geheime Hofskrijgsraat, Generaal en
Extraordinaris Gezante, Zijn Churfurstlijke Durchluchtig-
heit van Palts geheime raadt en overste Hofmeester Gou-
verneur der stadt Ceulen etc. etc.*

No. 12. Om zijne Excellentie op nevensgaande copieele requeste Sub A, uit name van Jan Arents en Jan Smits, mitsgaders derzelver adhaerenten, tusschen haar beiden wonende, ingevolge U Excellentie ordinaatoir, in dato den 19 Sept. 1692. geinsinueert den 20 ejusdem, onderdanigst te berichten poseeren remonstranten facte te zijn, wat voegen sij in haare ordinaire waterleiding, verhindert wordende, nu onlangs in deze gepasseerde maendt Julio 1692 (als wanneer het Godt Almachtig belijft heeft een extraordinaire watervloedt neder te storten) mede tot haar groot leedwezen hebben bevonden, dat op de stege van Peter Jochems, door opgemelde Peter Jochems, Jacob Willems en

(1) Dat de heeren van Ruinen ook het gehucht Weerwille als alodial goed in eigendom bezaten, bewijst onderstaande acte van 1291 die wij daarom hier laten volgen:

Universis Christi fidelibus tam posteris quam praesentibus praesentis paginae titulum visuris vel auditoris Johannes domicellus de Rune una cum Domina Emegarda, uxore ejus et Bartholomeo ejus filio, nec non Laurentio Godringa et uxore ejus Elisabeth, salutem, et rei subscriptae cognoscere veritatem in causa quae in tempore agnita, et similiter cum tempore labantur dicta, solent testium et scriptis memoriae commendari ad tetram oblivionis caliginem destruendam. Notum facimus universis, quod haereditas, quam nos vendidimus civibus dictis de Weerwille, debet esse quinque mansiones, cujus longitudo durabit vel extendetur ad mediam fossam monachorum ex una parte et ad aequalitatem haereditatis civium de Cokange ex altera parte; praeterea statuimus, quod fossa, quae transit inter cives de Buddingewoldt et praedictos cives de Weerwille, quodcunque maculosa vel lutosa reperitur, duae partes de jam dictis civibus de Buddingewoldt et tertia pars de saepe dictis hominibus de Weerwille renovari debet et purgari, quodcunque fuerit optimum. Si quis vero statutis nostris (quod absit!) praesumerit obviare, decem marcarum poenam se noverit incurrisse, dummodo per legitimos testes seu idoneos poterit comprobari. Insuper si saepe dicti cives de Buddingewoldt hominibus de Weerwille molestias, damna, laesiones actu temerario (quod absit!) praesumerint inferre, emenda duplici posse satisfacere competenter. Et ut haec rata similiter et inviolata a nobis et successoribus nostris dignoscantur permanere, ego Johannes de Rune praesens scriptum impressione sigilli mei dignum duxi roborari.

adharenten, door het opsetten van een stouwe, boven maten is gearbeidt en verhoogt, invoegen remonstranten voor haar oogen moeten hebben gesien, dat niet alleen daardoor haar groenland maar selfs hare bouwlanden wierden geinnundeerd, ten ware hetzelfde bij haar remonstranten (als daartoe ten uitersten geforceerd) waare eenig-sints voorzien, waarover dan voor haar Exeellentie sijnde geplaide-jeert is verstaan, gelijk in nevensgaande copieele requeste staat, geexprimeert quorsum relatio. Remonstranten hadden dan gehoopt, dat partijen, pendente lite, zich zouden hebben onthouden, om aan dese, soogenaamde questieuse stouwe de novo arbeiden en wederom verhoginge te doen, doch de Remonstranten bevonden hebbende dat haare partijen, selfs in hare gesichte, sich hebben ondersaan, daaraan te laten arbeiden, hebben geoordeelt van haaren plicht te sijn, dezelve daarin eenige interruptie te doen opdat zij niet haere partijen, in haar gewaande possessie muchten stijven — Contra-remonstranten parthien in dezen, om dit gepleegt fait een glimp te geven, durven in haar overgegeven request voorgeven, dat Peter Jochems tot sijn eigen gebruik deszelfs stege of stouwe door een daghuider hadde laten maken, en dat hem daarinne wederom interruptie waar gedaan. Uit nevensgaande Gerichts acte sub B zal dan sijne Excellentie het onwaare voorgeven van partijen kunnen zien dewijl daaruit constateert,

Data in Runa anno Domini MCC nonagesimo primo in translatione. S. Martini.

Bovenstaande acte is in 1619 uit het latijn overgezet door Patroclus Romeling en Bartholdus Pauli, predikanten te Ruinen en Ruinerwold, daartoe door Hendrik van Munster op den huize Oldenhove geroepen. Uit dit stuk is te zien dat het gehucht Weerwille reeds op het einde der dertiende eeuw bestond uit vijf boerenerven en tot dezen tyd aan de heeren van Ruinen in eigendom behoorde en toen verkocht is. Uit een willekeur van 1669 is blijkbaar dat dit gehucht toen bestond uit tien erven of eigenaren, deze willekeur bepaalt dat er *een ackort geschiet is van die ghemijnte van Werwille dat niemant mach plugen puien die palen ken buijten, als bij een halve tonne bijers; dat niemant mach weijden meer als sijn scheer ghen half of gheen voordelen of men sal hem datelijck antasten op een half vat biers ende die heeren breucke die daer op staat; uit het karkant (heideland) of argens geen plugen te hallen als binnen die pallen enz.* Tot aan de helft der vorige eeuw bestond dit gehucht ten oosten uit gescheiden erven tot aan de plaats waar de zoogenaamde mandenstege begint, vervolgens westelijk op uit ongescheiden gronden. *plaggenveld* genoemd tot even aan de westelijke zijde van de tegenwoordige Pastorie der Chr. Ger. gemeente. De daarachter gelegen landen tot aan de landhoeve *de Weide* was de ongescheidene Weerwillinger meente. Toen het plaggenveld in de rigting der erven gescheiden was, ontstond hieruit in 1769 een proces

dat hij aan de stouwe en niet aan de stege gearbeid heeft. En dat het onmogelijk is over die zoogenaamde stouwe te kunnen vaaren, cesseert daar door genoegzaam het gewaande oogmerk van opgemelde Peter Jochems. Wat nu het voorgeven van contra-remonstranten aangaat, als off sij voor dertigh en meerder jaren van deze stouwe in possessie souden zijn geweest sulx zal bij Remonstranten, te zijner tijd genoegzaam werden gedebatteert dat nu Peter Jochems stege onbruikbaar is gemaakt, sulx moet hij sijn adharenten, soo dezelve bij nachte en dage vergraven hebben, en niet Remonstranten imputeeren.

Alwaarom der Remonstranten onderdanick versoeck is, dat Uw Excellentie, onder standt gripende poene, de beklaggens in desen wille gelieven 't ordonneren, haar van het wederom verhoogen van die stouwe te moeten onthouden, ter tijdt, en soo lange, hijr over naarder provisie verleent oft, bij definitieve sententie sij gedisponeert.

Quo facto C.

(boven in margine stond geappointeerd)

Parthien advers sal hijr op in den tijdt van acht dagen, naar insinuatie

daar de erven aan de zijde der Woltlanden niet door het Veentje (tegenwoordig het trekgat) het daarachter gelegen Plaggeveld en Meente over hun eigen opstrek konden bereiken, en daartoe de meer zuidelijken berg of andere erven trachten te gebruiken. Bij het rocht daarover gehouden door de Scholte W. Hiddingh en de Koernoten Coop Arents van Schoonvelde, en Jacob Otten te ter Linthorst, is het vermakelijk de door hen gestelde vraag of de *hooge berg van Jan Jochems eene dorre zandige heuvel is, ombekeek om tot zaai- of groenland aan te maken*, door de verschillende getuigen te hooren beantwoorden. De landmeter Lucas ten Wolde, die ook de Weerwillinger meente had helpen verscheiden, meende dat als er geen moeite of arbeid aan gespaard werd er nog wel goed bouwland van te maken was; anderen dachten er anders over en zoo voorts, weinig denkende, dat genoemde Jan Jochems berg drie vierde eeuw later tot eene andere bestemming zoude dienen en het gezang der vroomen schare daar door een kerkgewelf zou klinken in het lied: *„God zelf heeft dezen berg begcert”* (Psalm 68 vs 8.) Een samenloop van omstandigheden en de vervolgingen der afgescheidenen in de eerste helft dezer eeuw, deed genoemde gezindte tot uitoefening harer eeredienst de wijk nemen naar het eenzame en woeste Weerwillinger Plaggenveld, en op den berg midden in hetzelfde gelegen staat thans de kerk, school en pastorie, met de daaraan verbonden begraafplaats, der Chr. Ger. gemeente van Ruinerwold en Koekange. Gaf eene melancholieke gedachte van Lodewijk den Veertiende aanleiding dat op eene dorre zandplaat de stad Versailles verrees, zoo deed eene verkeerde toepassing van de artikels 291—294 van het wetboek van strafregt bovengenoemde gebouwen verrijzen, waar anders nooit aan gedacht zou zijn, en waarvoor geschikter plaatsen zouden aangewezen kunnen worden.

naarder berichten, ten fine van dispositie. Actum op den huize Ruinen, den 17 September 1692.

(onder stond)

FRANS GRAEF VAN SCHELLART, Heer toe Ruinen.

(Voor acte van insinuatie stond)

Dezen invoegen voorschr. geinsinueert aan Claes Coops, dewelke hij uit copie versocht en genooten heeft. Actum Ruinerwold, den 3 October 1692.

(Geteekend)

H. W. OLFFEN,
Schults.
1692.

Coll. accord:

M. W. OLFFEN,
Schultes.
1692.

COPIA.

Actum op den huise Oldenhove den 25 October 1693 op 't request van Warner Jacobs en Consorten.

No. 13. In opsichte van de sententie van den 6 Augustus 1692 hier annex bij mijn vrouw gemalinne afgegeven, die wij bij desen in allen delen approberen en confirmeren, in de welke om dese questieuse stouwe in ogenschijn te nemen gecommitteert waren de Schults Hinric Olfen met de Gerichtschrijver Bernard Sassenraad, en Henric Bouscholte (1) en sulx op rapport, na 't welk over 't possessorium summarissimum ad interim soude werden verclaert, verklaren deswegens nochmaals in con-

(1) Van de vele voorname familiën die vroeger te Ruinen woonachtig waren, is er slechts een enkele, waarvan nog gedachtenis is overgebleven. Van het geslacht der Bouscholten is nog het huis, hoewel verkleind en vertimmerd, aanwezig, staande aan de zuidzijde in de westerstrale te Ruinen en nog het Bouschulte huis genoemd, ook is er nog een deel bouwland, Bouschulte kamp genoemd. De zoon van deze Hendrik Bouscholte, de later bekende Joan Bouschulte huwde eerst met Gezina Prins uit Dwingelo, en later met Margaretha Houwink uit Meppel, welke laatste nog een der voornaamste geslachten in Meppel is. Het adelijk geslacht Polman en de laatste woonplaats van hetzelfde op het huis Nijenhove kan thans nog aangeduid worden door een stuk land *de Suffershof* genoemd, zijnde ten oosten van Ruinen ge-

formite sententie van den 6 Augustus 1692, en het jongste appointement van den 14 October onse welmeininge te sijn, dat dese Peter Jochems stege ofte stouwe, sodanig sal werden opgemaakt, dat geen van beide partijen hierbij præjudicie off voordeel kan hebben, 't welk opdat tot accommodatie, en verhoedinge van wedersijdse incommoditeit soo wel tot mensen met den wagen, als in 't gaan, gelijk bij andere wegen en stegen gebruikelijk magh geschieden, soo wordt op nieuws de Schulte voornoemt geauthoriseert, en in plus der overledenen hem geadjungeert de advk. van Alten, de Schults van Ruinen, R. de Graaf en Frens Luitjes, ten einde om dese stouwe op nieuws in ogenschijn te nemen, en dan over de hoogte van deze stouwe de disponeeren, wat recht is op mijn approbatie, insgelijks worden deselve gecommiteert, om een tentamen concordia te doen, en parthijen dien aangaande te denuntieren. En gemerkt onse inclinatie nerges meerder en iveriger toe strekt, als om onse goede onderdanen in harmonie en eenigheid te brengen, soo worden wederzijdse parthien serieuselijk vermaant alle sortabe voorslagen te willen amplecteren.

(Onderstond,)

FRANS GRAAFF SCHELLART,

Heer tot Ruinen.

Coll. accord. quod attestor,

H. W. OLFFEN,

Schults.

COPIA.

Ingevolge dese commissoriale acte soo worden de respectieve parthien gedenuntieert tegens toekomende Saturdagh, sijnde den 4 Novemb. des voormiddags om te compareren ten huise van de Schults Henric Olfen

legen, waar in de eerste helft der vorige eeuw de gezusters Antonette en Wilhelmina Polmans woonden, die, zoo wij meenen, de laatsten van dit geslacht waren en van daar den naam ontleenden. Het kasteel Nijenhove behoorde in vroeger tijden tot de leenroerige goederen der heerlijkheid Ruinen, en was met eene laan of sierlijke allé, loopende in rechte richting, met den Oldenhof verbonden, zoo dat dan ook in den tachtigjarigen oorlog bij belegering of bezetting van den Oldenhof de heer van Ruinen naar Nijenhove week. Ook dit laatste kasteel was door grachten omringd, waarvan de overblijfselen nog zichtbaar sijn.

Een der vijf loten in het veen te Ruinen, thans genoemd Geusinger lot. noemde men vroeger Juffers Polmans lot.

(1) van Ruinderwoldt in desen mede gecommitteert, om alsdan dese questieuse stouwe in ogenschijn te gaan nemen, en dese commissie te exerceeren volgens teneur van desen.

(Hier onder was)

Per order van zijn Excell.

CORN. VAN ALTEN.

H. OLFEN.

R. DE GRAEFF.

1693.

FRENS LUITGENS.

H. W. OLFEN.

Coll. accord. quod attestor.

H. W. OLFEN.

(in Margine stond als volgt:)

Den 3 November 1693 desen aan Claes Coops, Warner Roelofs, Jan Jans Smidt, en Jan Cleis geinsinueert actum ut Supra.

H. W. OLFEN, Schults 1693.

Coll. accord. quod attestor,

H. W. OLFEN,

Schults.

(1) Schoon deze behuizinge voor eenige jaren voor een gedeelte vertimmerd en thans aan de voorzijde in eene bakkerij en smederij veranderd is, draagt het geheele gebouw, inwendig bezigtigd, blijk dat het tot andere bestemming heeft gediend, dan alleen tot een particulier woonhuis van gewone ingezetenen van Ruinerwold. Dit gebouw, een groot vierkant, bestond en bestaat nog uit vele vertrekken en een bovenkamertje en wordt nog de *Arke* genoemd. Niet alleen was het de woning der Scholtessen, maar ook het rechthuis en de gevangenis of bewaring tot 1770, toen na het overlijden van den eigenaar, de Scholte H. W. Olfen, het rechthuis naar de herberg van Hilbert Brouwer verplaatst is, waar het gebleven is, tot eene nieuwe orde van rechtspleging ingevoerd en de Goorsprake enz. vervallen verklaard waren. Voor ongeveer 40 jaar heeft dit gebouw de eerste verbouwing ondergaan, en is de cel van bewaring tot eene gewone kamer ingericht. De zware ijzeren keten met den beugel daaraan bevestigd, is toen ook eerst uit den muur gebroken. Deze beugel werd den gevangene om den middel gedaan en met een slot gesloten, en zoo tevens met de ketting aan den muur geklonken. Van de vroegste eeuwen tot op de helft der zeventiende eeuw werd het landrecht van Ruinerwold op Blijdenstein gehouden, waar ook een jagslot van den heer van Ruinen gestaan heeft. Insgelijks werden de volksvergaderingen, benevens de monsteringen van

COPIA.

Ingevolge commissoriale acte van zijn Hoogh. G. Excellentie van Schellart, Heere tot Ruinen etc. de dato den 25 October 1693 op ons verleent is de wal van Peter Jochems bij ons ondergeschreven in ogeneschijn genomen en van wederzijts parthijen daer present alle gelegenheit eenigsints in consideratie comende aangewezen, waer op wij verders zijn getreden tot amicable voorstellen en conditien om soo doenlijk parthijen in der minne te assopieren, onder anderen, oft niet tot accommodatie van beide en wadersijtse parthijen soo wel die van de Rouwe als de Kaale buurschap en tot voorcominge van alle Longeur van process en kosten en moeilijkheden geraadsaam en agreabel sou sijn, dat deur de geheele Woltstreek van 't oostende daer 't zelve begint tot aan Tweelinger westeinde een bequame sloot en waterleiding wiert doorgegraven, nemende een smallen aanvang van het oosteinde en westwaarts trapsgewijze breder uitlopende, insgelijks oft of niet een waterlossinge ter nootdrufft door middel van een pompe soude kunnen worden gevonden, die van de waterlossing nu bereits sijnde tot aan Peter Jochems landt soude gaen, 't welke alles vruchteloos, ende sortable voorstellen in de wint *geslagen sijnde*, soo ist dat wij ondergetmits desen in conformite commissie gelaudeert en uijtgesproken hebben dat dese Peter Jochems wal worden *opgemaakt* en die daer 't zij door *geweldige attentaten* off andere *bijvallen* ingeslovene en gebrokene *gaten* ten *behoorlijker* gebruik sullen mogen werden gerepareert, en sulks ad interim en bij provisie buiten praesjuditie off intree van de *respe* parthijen, ter tijt en soo *lange als hier* over bij onpartijdig *Regtsgeleerde* aan wie dese saeke is gewezen bij finale sententie zal sijn gedecideert, off binnen korter met een waterleidinge deur 't gansche Wolt te leggen als voren gemelt, dese questie eens en voor, alijt sal sijn weggenomen, hetwelke wij tegenwoordige gecommiteerden in het rap-

de gewapende macht in den Bleeckhoff op Blijdenstein gehouden. Van de volksvergadering zegt het landrecht: *Item die heerlijkheid van Ruinen voers. moegen alle oer lantlieden der woelden voers. twee reisen aan een op boden uitgenomen zee lude ofte die daer van olderdom off (andere) noetsake daer niet comen mogen, als ock oer lantrecht daervan etc.* Op het te wapen roepen luidt Art. 4: *item als openbaer sliche stlandes noet is (soe mach) die heerlijkheid voers. laten roepen mellen zweerde op den wolden voers. te volgen, des anderen daegs den besten man van den huise enz.*

port hier over bij geschrifte te doen, sijn Excell. gedenken op alle manieren serieuselijk te notifiëren.

Actum. RUINERWOLD den 4 Nov. 1693.

(Onder stond):

C. VAN ALTEN. H. W. OLFFEN.
1693. Scholtus.

1693.

H. OLFFEN. R. DE GRAEF.
Schults. FRENS LUIJTGENS.

(Lager stond):

Gehoort het mondelingh rapport van onze aanwezende gecommiteerden met naemens onse Schultessen van Ruinerwolt en Ruinen, Rutger de Graaf en Frens Luijtjes hebben wij als speciaal van onzen E heer geauthoriseert het gebesoigneerde van onse gecommiteerden geapprobeert. Actum op den Huise Ruinen den 15 September 1694.

(Onder stond):

M. G. M. v. BERNSAW,
Gravinne van Schellart.

(Noch lager stond):

Den 29 September en den 1 October 1694 desen invoegen voorsch. aan Jan Arents en Jan Jans Smit geinsinueert, dewelke hieruit naderhand hebben Copije verzocht en genoten Actum Ruinderwolt uit Supra, uijt het relaes van mijn pander Jan Coerts.

H. W. OLFFEN,
Schultes.
1694.

Deze Copie met de principael gecollationcert sijnde, is daarmede accorderende bevonden bij mij.

H. W. OLFFEN,
Scholtes.
1695.

Aan zyn Excellentie Frans Casper des Heiligen Roomschen Rijks grave van Schellart Heer tot Ruinen Bellinckhaven Grimpten etc. Roomsche Keizerlijke Majesteits Camerheer, Geheime Hoffskrijgsraedt Generaal en Extraordinaris gesantsin curfurstelijke doorluchtigh. van Palt. geheime raed en overste Hofmeester etc. etc.

Het heeft U Excellentie belijft volgens neffens gaende interlocutie sub A in copie over de questie van 't possessorium summarissimum van

Peter Jochems wal op Ruinerwolt eenige gecommiteerden te stellen om deselve wal of stouwe in oogenschijn te nemen en dan over de hoogte van deselve te disponeren wat recht is, ingevolge dan van welke commissie die angestelde Heere gecommiteerden den 4 Nov. 1693 een uitsprake hebben gedaan, die den 15 September 1664 bij haer Excellentie als specialijk van U excellentie daartoe geauthoriseert geapprobeert is, als sub B. te sien; welke uitsprake of sententie inzonderheit in hoc possessorio summarissimo ne partes ad arma veniant, tusschen respective parthien als een stalen wet behoorde te werden achtervolgt, en bij Peter Jochems en sijn consorten ten westen van deselve wal gelegen, sancte achtervolgt sijnde, hadden mede verhoopt, dat haere parthijen, namelijk die ten oosten van deselve wal leggen deselve mede souden hebben gehoorzaemt, doch moet de voorsch. Peter Jochems en sijn consorten bewesten deselve gelegen U Hoogh. Graeff Excellentie door desen wederom clachtigh vallen, dat deselve stouwe oft wal tijlrix bij nachte in ongelegen tijt vergraven en verbroken wert, en sulx niet alleen voorleden jaar 1694 maer oock desen tegenwoordige harfst 1695 is geschiet, niet alleen tot groot ongerieff van de voorz. Peter Jochems, die daar door sijn lant niet naar behoren can gebruiken, maer oock tot merkelijke schade en ongerijff van alle de westersche landen, die daardoor werden geinundeert, sijnde volgens acte van besigtinge sub C daer in tegenwoordigh bevonden een gat van acht treden en eene van twee treden lanck. En wanneer de Remonstranten in desen d' autheurs en doorstekers van deselve stouwe daer over laten vragen, soo is 't dat deselve tijlrix den ignorant spelen en sulks soeken te ontkennen, en Remonst. noch daerbeneffens bespotten als bij acte sub D. . . . gebleijckt all 't welcke nergens anders kan toe strecken, als om de salutare en heilsame ordres en sententies van U Excell. te vilipenderen en eluderen, *off Remonst. in desen wederom te nootsaken gewelt met gewelt te stellen, en hare parthije die sich door geen sententien off recht willen doen reguleren, door 't geen haer in soo een cas de nature en 't recht van dien aan de hant geeft in dese hare boosaardige voornemens te beletten en tot redelickheit te brengen, de wijle Remonstr. echter tot dese Extremiteten niet geerne zouden willen treden, zoo lange eenige rechts middelen bij U Excellentie als hare wettige rechter (1) overig zijn, om dezelve intetugelen en de ordres tot weringe van diergelijke boosaardige buitensporigheden uit te*

(1) Men schijnt echter in kerkelijke zaken wel eens twijfelachtig over deze rechtsmacht te zijn geweest, daar bij kerkeradsvergadering

vinden zijn. Zoo gelanght mits dezen Remonstr. onderdanigh versoek ten einde U Excellentie die van de Rouwe buurschap en alle anderen, wie deselve ook soude mogen wesen, bij de hoogste poene van geweld, in corporele correctie gelieve te interdiceren, om die voorschr. Peter Jochems wal en stege volgens hierboven gemelte en bij haer Excellentie geaprobeerde uitsprake niet te mogen verbreken oft vergraven, 't sij bij dage off bij nachte en dat de Schultes van Ruinerwold wel serieuselijk moge werden gelast over het gedane verbreken, de verbrekers van dien te inquireren, en de contraventeurs van dien aan U Excell. bekend te maken ten einde deselve strengelijk en na riguer van rechten daarover mogen werden gecorrigeert.

Quo facto etc.

COPIA.

Hoogh. Geboren Heere Mynheere WelEd. Adriaan Marquis van en Zu Hoensbroeck Vrijheere van Ruijnen, Erdbruggen en Bellinchaven Heer der Voogdie ende des Nederampts Geldre Geheime Raad en Cancillier van Koninklijke Majesteit van Pruissen Hoogh Drossard der stadt Geldre Erfmaarschalk des furstendoms ende des graafschap Zutphen etc. etc. etc. (1)

Geeft met betuiginge van alle onderdanigheit aan U genaade klaaglijk te kennen Geert Claes van Ruinerwolt hoe dat die van de Rauwe buirschap van Ruinerwold uit dezelve Jan Bartels, Egbert Hilberts, Engbert Derks, Gelmer Alberts, Jan Wolters en Jan Hendriks zigh niet hebben ontsien op den 1 Meij laestleden te door graven zijn steege, en daer in sijn acht gaten in dier voegen als U genade uit de anexe attestatie en gerechtsacte sub A en B uijt welke product

van den 15 Mei 1709 te Ruinen aan kerkvoogden werlt opgedragen, om te onderzoeken voor wat richter, 't zij Mynheeren de Staten dezer landschap, of de Heere van Ruinen regt moest worden verzocht, wegens 'tgeld (achterstallig) van waschpact op Kistemans land liggende; niettegenstaande daarbij tegenwoordig waren met goeden raad, de heere Drost R. van Echten tot Echten en de rentmeester van den heer van Ruinen, en uit diens naam Joan Aalsen, die beide door den kerkeraad voor de verleende presentie en goeden raad zijn bedankt.

(1) Willem Adriaan van Hoensbroek, gehuwd met Elisabeth Henrica gravin van Schellard, oudste dochter van Frans Casper Adriaan graaf van Schellard etc. en Margaretha Geertruida Maria van Bernsaw beleend met de heerlijkheid den 18 Jan. 1704, volgens Over-

sub B ook de witte der gaten blijkbaar is, U goedgunstelijk sullen gelieven te vernemen, en waer door Remonstrants leegte landen ten enamael van de wateren van de landen van de Ruwe buirschap komende worden geexponeert en onbruikbaar gemaakt en hij alsoo van 't genot van de vrugt zijner goederen en van diens vrije gebruik gedestruueert hetwelk nog regt nog billijkheid kan toelaten, soo is het dat hij sigh op het ootmoedigste over dezen bij U genade is addresserende met onderdanigst versoeck dat U genade deze opgemelte personen onder sekere stant grijpende breuke willen gelieven te ordoneren om sigh niet in komstigh van diergelijke onregtmattige ondernemingen te odthouden aan Remstr. het gebruik sijner goederen te laten geworden en sijn hier over geledene schade te rembourseren onverkort de breuken U genadens waer in opgemelte personen door dese ondernemingne bereits vervallen zijn.

Quo Facto etc.

Inhererende het appointement heden op de Requeste van die van de Caale buirschap tegens die van de Rouwe buirschap gegeven zijn ge-

ijssels leenregister, als volgt: *Beleent Bernard Kiers landschrijver der landtschap Drenthe als volm. van Willem Adriaan Marquis van en de Zu Hoensbroek Heere van Hoogh. en de Nederambt Gelre Erfmaarschalk van 't Furstendom Geldre en de des Graafschap Zutphen ende van sijne Ehegeminne Elisabeth Henriette Marquisinne van en tot Hoensbroek geboren Gravinne van Schellart Marit Uxor. ingevolge volmagt voor Godefried de Rhode en Johan Aivater leenmannen op den 4 Jan. 1704 op den huize Bellinckhaven (Oldenhove) gepasseert met de heerlijkheid en de gerigte toe Ruinen zoo als voorschr. goederen door dispositie van haar comparantes principalinne heer vader en de vrouwe moeder Frans Casper Adriaan Grave van Schellard Schobbendorff heer van Ruinen Bellinckhaven Grimtinck, Gravinne van Schellard, in leven erfdochter van de heerlijkheid Ruinen en Bellinckhaven, op haar als oudste dochter waren gedevolueert geweest en waarmede comparantsvrouwe principalinne wijlen heer vader en vrouwe moeder voornt. den 28 Julij 1681 laatstmaal mede waren beleend geweest Presentibus als leenmannen Eusebius Borchard Bentinck tot Schoonheten en de Egbert Gelderman, Campen den 18 Jan. 1704, Willen Adriaan was de zoon uit het eerste huwelijk van Arnold Adriaan van Hoensbroek, overleden te Hoensbroek den 27 October 1694, hij zelf overleed op het slot Haag, den 18 Junij 1735. Bernard Kiers hierboven vermeld was vroeger gerichtschrijver der heerlijkheid Ruinen, uit eene Meppeler familie, die ten jare 1500 daar alreeds woonachtig was, ook blijkens een grafzerk voor den predikstoel in de kerk te Meppel met het opschrift: *Anno 1500 Den starft Jan Kijers*, met het wapen dier familie. De heer van Ruinen liet zijn zoon te gelijk met den zoon van den predikant Johannes Camerlinck studeren uit de opkomsten der twee vicarijen te Ruinen, die door hem vergeven werden.*

communiceert partij om hij tegens te berichten op 't spoedigste, deselve gelastende in prejuditie dese niet 't attenteeren op pene van hondert goltguldens sonder prejuditie, en onder reserve nochthans van de poenen ende boete bereits bij partij geincureert. Gegeven op ons sloth Hage bij Gelderden 27 Junij 1721.

(was geteekend)

W. Ad. MARQUIJS HOENSBROEK.

1721, den 5 Julij dit voorschr. request en appointment aan Jan Hendriks in absentie van Jan Wolters an zijn schoonmoeder 'd huisvrouwe van Durk Claes, ook aen de huisvrouwe van Gelmer Alberts in afwezen van Egbert Durks aan de broodvrouwe (2) alsmede in absentie van Engbert Alberts aan de schoonvader Pouwel Jans en Jan Bartels met te huis sijnde oude moeder dezen geinsinueert en hebben eenige dagen daarna door Egbert Alberts en Jan Wolters hier uit late copie versoecken en ontfangen. Actum Ruinerwolt ut supra.

Was geteekend:

H. W. OLFFEN,
Schultes.

1721.

Coll. accord:

H. W. OLFFEN,
Scholtes.

1721.

(2) De naam van *broodvrouwe* wordt heden ten dage nog in deze streken wel eens op een luchtigen toon genoemd; iedere gemeente in 't westelijk Drenthe heeft in sommige zaken nog zijne eigenaardige uitdrukkingen. Het allengsmeer in onbruik rakende mannelijke bovenkleedingstuk, dat op andere plaatsen buis, kamsool genoemd wordt, draagt op Ruinerwold den naam van *Guut*. Wanneer een overledene het doodskleed is aangedaan zegt men in Ruinen: *„hij is verkleet”*, wanneer men in de gemeente Dwingelo iets wil prijzen of goedkeuren zegt men: *„das biester mooi”*. Een Ruinerwoldsche boer zegt, *„t Is schrikkelijk”* of *„verschrikkelijk”* mooi weêr, het woord verschrikkelijk behoort altijd bij het weerpraatje want ook zegt hij: *„t Is verschrikkelijk onwerig”*. Wanneer op een spinmaal een jongeling met een meisje ter zijde of achteruit gaat heet dit: *„Snorre maken”*, het dansen in eene ronden kring op een spinmaal is: *„Rozeblommen.”* (Wij geven voor liefhebbers van oude taalstudien bovenstaande gezegden, omdat enkelen na verloop van tijd tot het verleden zullen behooren.) Iemand die in weemoedige stemming geraakt: *„wordt meuliek.”* *„Konkelfoeselen”*, *„Sollemollen”* en vele andere uitdrukkingen en gezegden zouden wij kunnen mededeelen als ons bestek dit gedoogde.

*Hoogwelgeboren Gestrenge Heer**Mijnheer!*

R. O. van den Clooster Heere tot Rhebruggen medelidt van den Loffelijken Elstoei des Landscaps Drenthe, en wegens Zijn Genaden de H. Marquis van en Su Hoensbroek, (1) Verwalter Heer van Rhuinen en Rhuinerwolt etc. etc.

Vertone met sculdige eerbied en respect die van de Calle buirschap op Rhuinerwolt en enige van de rouwe buirschap welker landerijen gelegen zijn an de westkant van Hendrick Pieters wal wat voegen met de uiterste verwonderinge hebben vernomen dat die van 't Oosteinde van Ruinerwold en de rouwe buirschap of uit deselve Jacob Jacobs, Seinen Jacobs, Warner Claes, de knegt van Jan Harms, Jan Albers Pol, Willem Hilberts, de knegt van Jan Jans, Wolter Coops, Jan Pouwels, Jonge Jan Bartels en Harm Hendrik, zig niet hebben ontzien op den 4 deser des avonts tussen 7 en 8 uren de sogenoemde Hendrick Pieters wal, strekkende om het waeter komende van het Oosteinde van Ruinerwolt te stuiten en op te houden, op dat daar—

(1) Frans Arnold Marquis van en tot Hoensbroek, volgens Overijss. leenregister fol. 48 „56” den 15 Maart 1740 beleend met de vrije heerlijkheid Ruinen en Ruinerwold, 't welk luidt als volgt:

„Godefried Wilhelm de Bretonne, Schepen en oud-Burgemeester der stad Venlo, als hiertoe gesubstitueerd van Docter Hendrik Camerlingh Rentmeester der opkomsten van de vrije heerlijkheid Ruinen en Ruinerwold in qualiteit als volmagtiger van Frans Arnold Marquis van en tot Hoensbroek Erfmaarschalk der Vorstendom Gelre ende Graafschap Zutphen, werkelijken Camerheer van Zijne Keizerlijke en Catolijke Majesteit, heere van de vrije heerlijkheid Ruinen en Ruinerwold Drossaerd van het Opper- en Nederambt Gelre etc. ten behoeve van gemelden Frans Arnold, Markies van en tot Hoensbroek, na doode van deszelfs vader wijlen Willem Adriaan Marquis belheent met de vrije heerlijkheid Ruinen en Ruinerwold, met alle op en dependentiën van dien, zoo en dier voege, als Willem Adriaan Marquis van en tot Hoensbroek voornoemd, daarmede op den 18 Januarij 1704 laatstmaal is beleent geweest, verder wordt terzelver dage aan bovengenoemden comparant gevolmagtigde van Frans Arnold en deszel's Ehegemaalinne vrouwe Sophia van Hoensbroek geboren gravinne van Schonbarn, ten behoeve van deze zijn principalen consent en octroy verleend om boven gedachte leenhoorige heerlijkheid van Ruinen en Ruinerwold met alle op en dependentiën te mogen bezwaren met vijftig duizend guldens Hollandsch.

Bovengenoemde ook Frans Arnold Adriaan Johan Philip, Markgraaf van Hoensbroek genoemd, overleed op den huize Hellenrade bij Roermond den 26 Augustus 1759. Hij was gehuwd met Anna Catha-

door de laege landen van 't Westeinde niet mogten worden benadeelt, op een geweldadige en eigenherige wijze, selfs met allerhande soorten van geweer voorsien sijnde, door te graeven, so als UEd. Hoog Welgeboren Gestrenge uit de nevensgaende attestatiën sub A 1—2—3 gelieve te vernemen, so dat op den 6 deser bij gerigtelijke besigtiging gebleken is dat daar een gat in was 85 voeten lang en nog een leegte van wel 25 voeten lang, waar van de aerde en bos in de sloot was geworpen, waardoor de landerijen ten westen van die wal geheel en al onder waeter zijn geset tot Remonstranten groot nadeel en sulx niet tegenstaende de waeterloop aen die van het Oosteinde toegewesen bij voorgaende sententiën in een behoorlijke staet sijn onderhouden so als uit nevensgaende acte sub B kan geblijken; waar mede als nog niet te vreden zijnde zig laeten verluiden zelf tot Claas Jan Hilberts wal over te gaen en so verders eene nieuwe waeterlossinge te graeven door landerijen van particulieren welke noijt met dijrgelijke servituit sijn beswaert geweest welke eigenherige attentacten niet alleen strekken tot het uiterste nadeel van Remonstranten, also daar door genoodzaekt zouden sijn haere landerijen geduurig door overstrominge van water verdorven en onbruikbaer te zien, maar selfs ook regelrecht strijdende tegen een uitspraeke van den jaere 1631 alhier annex sub C waarbij niet alleen aen de geremonstreerdens een bequaeme waeterlossinge is toe gewesen, maar ook een boete van 50 goltguldens gestatueert tegen diegene die eenige misbruiken of foly direct of indirect daaromtrent zonden begaen met optrekken van schutten, doorsteken van wallen of anders, welke uitspraeke naderhant van tijd tot tijd is geconfirmiert, door verscheiden sententiën en apointementen als onder andere van den 25 October 1693 annex Sub D en sig daer toe en tot andere referende, apointement van den 27 Junij 1721 sub E waarbij de boete tot 100 goltguldens is vergroot. Also nu hijr uit ten genoegte kan geblijken dat de geremonstreerdens tot dijrgelijke attentaten in genendele gereg-

rina Sophia van Schonbarn Sternkruis, dame te Hoensbroek, overleden den 5 Nov. 1760, uit welk huwelijk, behalve verscheidene kinderen, geboren is den 22 Dec. 1722 Lotharius Frans Hijacint Victor, die de laatste Heer van Ruinen en Ruinerwold uit het geslacht der Hoensbroeken is geweest en in 1766 de heerlijkheid verkocht aan C. Winkel, J. van de Wetering en J. Lefferts, en door dezen weder aan de landschap Drenthe is overgedragen, tot dat, bij besluit van de Provisionele Representanten van het volk van Drenthe, van den 16 Feb. 1795, het onderscheid van regten en vrijheden tusschen bewoners van heerlijkheden en koloniën, en van andere ingezetenen der landschap vervallen verklaard werd, en alzoo de heerlijkheid Ruinen en Ruiner-

tigt zijn en de Remonstranten in een continuëel posces van vrijheid over meer als 100 jaeren zijn geweest en selfs daarin door menigvuldige sententiën en apointementen bevestigd, waar in ook verder behoorden te worden gemaintineert tot er tijd de geremonstreerdens ten mogten kunnen aentonen eenig regt van servituit op den Remonstranten landerijen te hebben, zo nemen thans de Remonstr. de vrijheiat zig an U Hoog Welgeboren te adresseren op het ootmoedigste verzoekende:

Ten eijnde U Hoog Welgeboren Gestrenge goedgunstig moge gelieven de geremonstreerdens te interdixeren bij een seker strantgrijpende boete iets dijnkelijk te attenteren, en met eenen te ordonneren de doorgestoken wal in den vorigen staat te herstellen, voorbehoudens derselver actie ten petitoir so deselve mogten vernieuwen haar te competeren: onverkort de breuken en boeten daar op gestatueert.

Remst. nonime geteekend:

A. H. TOPPINGA.

H. GALAMA.

1739.

MEPPEL, den 9 April 1739.

(In margine stond als volgt):

Den inhoud van dit request beneffens geallegeerde bijlagen geexamineert hebben, werd gestelt in handen van de beklaagdens om binnen den tijd van tien dagen na insinuatie dezies hierop te dienen van tegenbericht, ten fine van nadere dispositie en zig ondertusschen van verdere attentaten onthouden.

Actum op den Huijse Rebruggen, den 10 April 1739.

R. O. v. D. CLOOSTER. (2)

wold ook ophield te bestaan. De zoon van bovengenoemden laatsten Heer van Ruinen was Clemens Wenceslaus Johan Baptist, die niet meer als Heer van Ruinen genoemd wordt. Geboren 6 Mei 1776 op den huize Haeg, overleed hij kinderloos te Keulen, 14 Oct. 1844.

(2) Rudolph Otto van den Clooster, gehuwd met Anna Margaretha van Echten, was de eerste verwalter (plaatsbekleeder) van de heerlijkheid Ruinen en Ruinerwold. Na hem is dat geweest Otto Ernst Gelder, Graaf van Limburg Sijrum, die tevens ook de laatste was. De heeren van Ruinen, uit het geslacht der Markiezen van Hoensbroek, vertoefden zelden op den huize Oldenhove, het vroegere verblijf van de heeren der heerlijkheid, maar waren bijna altijd afwezig. De aanleiding hier toe gaf de tegenzin van den Graaf van Schellard tegen het huwelijk

zijner dochter Elisabeth Henrica met Willem Adriaan van Hoensbroek, welken laatsten het dan ook niet vergund was het kasteel Oldenhavre, tijdens het leven van eerstgenoemde, te betreden en waardoor ook de tegenzin van de ingezetenen der heerlijkheid tegen dit geslacht ontstaan is, wat aanleiding gaf dat dezen eene wederkeerige achteloosheid voor hunne bezittingen koesterden, ze met schulden bezwaarden, en eindelijk geheel verkochten.

In 1574 woonde op den huize Rhebruggen ook een Roelof of Rodolph van den Clooster, dewelke met Harmannus van den Burcht, Abt the Dickeninghe van wegen desselven Convents Henrick de Vos van Steenwijk, Johan Ovinck, Matthias Oirt, Drost the wedde en Coert Santick Schults toe Anloe, *dije Alinger gemene platte groenlanden tot dije marckte van Anssen behoorende verdeeld en gescheiden hebben.* Hij was eigenaar van eene erve in Ansen, *Lijenge* genaamd. De gemeene marktgenooten hebben toen ook met hem *eene hoestijcke vruntlijcke ende eendrachtige Ewigge vermoetseuninge ingetreden angaende alsodaene gerechtigten als hie had met sijn swijnen, om deselve van Rhebruggen op Ansen weijde of Meente te moegen weiden, alsoe dij marktgenoten hem daer voer hebben afgepaelt eene stücke lants bij lanck den dijk. In Anser marckte streckende int westen zoo veercant als Reint Vos Maet hijs: 't Welke vs. land dije Ed. Roelof van den Clooster Vrs. voer hem en sijne arfijen daer voer sal behouden in enen Ewigge eygendoem, en daer weder tegens verlaten end vermoetseund zall zijn tot Ewigge tijden voer hem en zijne arfgen. van alle opspraak en gerechliche als hie enichsints om sijn swijnen op Anser Marck te weiden gehad mach hebben, meth geen en rechte daer weder op te 't sprecken geestlijck of warlijck.* Ook is in deze scheiding bepaald, dat door niemand na dit jaar *geen ganssen meer moeg worden gehouden.*

In een willekeur van den 17 December 1678 door de marktgenooten van Ansen gemaakt, om het vergrooten der zanden door het drijven der schapen veroorzaakt, tegen te gaan, komt ook het geslacht de Vos van Steenwijk, benevens dat van Ovinck voor, en wordt door die marktgenooten den wensch uitgesproken dat het *Suijrcene* zal gescheiden worden.

Zoo wel uit bovengenoemde scheiding als laatstvermelden willekeur is blijkbaar, dat het geslacht de Vos van Steenwijk nog eigenaars van het kasteel te Ansen en zij er mede woonachtig waren, wat ook kenbaar is, daar de trekking der Nommers geschiedde *door een onnoozel kind, juffer Johanna de Vos van Steenwijk.* Door het huwelijk van Helena Agnes, baronesse de Vos van Steenwijk, omstreeks 1680 met Christoffel Bernhard Julius, baron van Schwartz, ging de eigendom op dit geslacht over. Laatstgenoemde, die zich Heer tot Ansen en Glinthuis, Gedeputeerde State der Landschap Drenthe noemde, hertrouwde na den dood van Helena Agnes in 1721 met Ernestine Geertruit baronesse van Ittersum, weduwe van wijlen Christoffel, baron van Stippenbach, Heer tot Almalen en Reggen, Generaal Majoor ten dienste der Vereenigde Nederlanden. Zeino Coert, baron van Schwartz, Gedeputeerde der landschap Drenthe, was de laatste eigenaar van de Ridderhofstede te Ansen.

Reeds in 1195 woonde op dit kasteel Volkert, kastelein of slotvoogd van Coevorden, vader van den vermaarden Rudolph van Coeverden,

die den Utrechtschen bisschop Otto de II van der Lippe bij Gramsbergen versloeg, in welken slag genoemde kerkvoogd sneuvelde.

In 1223 verbrandde Bisschop Willebrant van Oldenburg, die Drenthe te gelijk op zes plaatsen binnendrong met de hoofdmagt die hij zelf aanvoerde, Ansen en het kasteel.

Het kasteel of landgoed Rheebruggen, sedert eeuwen in het bezit van de adellijke familie van den Clooster, kwam door het huwelijk van Peter Adam van Holthe met Roelina Gijsbertina van den Clooster, aan laatstgenoemd geslacht. Reeds twee eeuwen vroeger was eene Geertruida van Holthe gehuwd met een Wolter van den Clooster. De zoon van Peter Adam, Rudolph Otto van Holthe huwde den 30 Maart 1802 met Anna Geertruida, baronesse van Echten, en werd alzoo de s'ambvader van het tegenwoordige adellijke geslacht van Holthe van of tot Echten, thans nog eigenaars en bewoners van het oude kasteel of huis Echten. Het huis Echten had in vroegere eeuwen van de heeren van Borculo verschillende eigendommen in leen, hieronder behoorden ook de grove en smalle tienden te ter Arlo en Steenberg, onder de gemeente Zuidwolde, welke in 1659 door de *eigenaren en erfgenamen* van voornoemde markten, van Feijo Sickenge en Sophia van Echten voor de som van zes en dertig duizend Caroli guldens zijn afgekocht, nadat ze twee jaren te voren door Graaf van Styrum, *als leenheer van den leenplicht vrij uit gekocht* waren, en tot allodiael goed gemaakt waren, en bovengenoemde echtelieden dezelve bij contracte en koop van hun zwager en broeder Johan van Echten en diens huisvrouw, in vollen eigendom hadden bekomen. Het thans uitgestorven geslacht van den Clooster was beurtelings of gelijktijdig in het bezit van de kasteelen Rheebruggen, Vledderinge, Havixhorst en het Slot, het eerste en laatstgenoemde zijn afgebroken. Vledderinge onder Meppel dient thans tot industriële ondernemingen; of de onderaardsche keldercellen, in dit huis nog aanwezig, eene hooge oudheid hebben, durven wij niet beslissen. Na het geslacht van den Clooster ging de Havixhorst over aan Evert van Ense, Drost van Coevorden en Drenthe, daarna aan het geslacht van Munster, ten minsten in 1635 woonde er Hopman Jhr. Harmen van Munster, wien op de onteigeningslijst voor de doorgraving der Hoogeveensche vaart, als eigenaar vergoed wordt eene som van 82 gulden. Na dezen in 1641 een Wolter van Munster, die gehuwd was met Anna van Rechteren, die de laatste eigenaar uit dit geslacht was, en na wien de Havixhorst, omstreeks 1660, aan het geslacht de Vos van Steenwijk kwam. Het laatstgenoemd geslacht was eigenaar van de tienden in de Wijk, Overreste, Yrhorst, Blijdenstede en Meppel, die in 1421 en 1432 aan het Klooster Dikninge verkocht zijn. In Meppel waren alle huizen tiendplichtig. De heeren van Ruinen zijn onderscheidene malen met het geslacht de Vos van Steenwijk vermaagschaft geweest; in het laatst der veertiende eeuw was Arant Huijs, Heus of Husekens, Heer van Ruinen, gehuwd met Agnes de Vos van Steenwijk. In 1502 huwde weder een Agnes de Vos van Steenwijk met Hendrik van Munster.

COPIA.

Certificere ick ondergesch. Schults van Ruinerwolt, dat op heden den 15 Mei 1739 nae constume locaal die van het Oosteinde en de Rouwe buurschap op Ruinerwold te samen geroepen (1) sijnde zijn gecompareert, Jan Pouwels, Jan Jans, Wijcher Bartels, Jan Koobs, Egbert Alberts, Jan Everts Jans, Jan Jans, Claas Warners, Hendrik Jans, Hilbert Herms, Roelof Jans, Lucas Alberts, Jan Luigies, Willem Tijmens, Warner Warners, Jacob Jonker, Jan Hopman, Jan Roelofs, Pouwel Hendriks, Jan Snoock, Jacob Jans, Hendrik Alberts, Jan Alberts, Willem Claes, Arent Willems, Coop Arents, Arent Hoekman, Meeuwes Jans, Jan Smit, Wolter Koops, Willem Steenbergen en Jacob Jacobs, welke verklaarden te constitueeren en tot volmagten te maken, gelijk deden mits dezen Wolter Koops, Jan Smit, Willem Steenbergen en Jacob Jacobs, nevens de H.H. Schults en advocaat A. Dannenberg (2) en de advocaat J. Kijmmel, om uit

(1) Zooals wij vroeger aangemerkt hebben, had iedere Kluft zijne volmagten, meestijds twee. Deze waren verplicht de Kluft zamen te roepen in het *boerhuis*. In latere tijden had men dit langom beurten, doch in vroegere tijden, volgens constume locaal, was daartoe een bepaald huis. Dit was in deze jaren in de Kluft Oosteinde bij Claes Willems, die daarvoor jaarlijks 2 gulden en 19 stuivers ontving, blijkens het nog aanwezige boerboek van deze Kluft. Wie niet op deze boervergadering verscheen, verviel in eene boete van zes stuivers, en werd door den pander, in geval van onwilligheid, namens de volmagten van den boer aangepand. Roelof Carsten was de laatste die in 1807 tot betaling dezer boete door den pander is geinsinueert. In dit boerhuis was de boerkist met het boek en de papieren, en hierin werd het geld bewaard dat van de schattingen en leeningen overbleef.

(2) Was Schulte van Meppel. Terwijl wij over de waterkwestie in de gemeente Ruinerwold spreken en den naam Meppel noemen is het voor onze lezers niet onaardig te vermelden, dat ook in Meppel voor ruim drie eeuwen, reeds in 1345 veel krakeel en processen over waterafloop zijn gevoerd, en wel over een terrein, waarvan men zich tegenwoordig geen regt denkbeeld zoude kunnen vormen, de groote markt, vroeger of thans ook nog wel de *Wheeme* genoemd. De oude stadsherg was in de eerste tijden de woning van den pastoor, daarna van den vicaris en was omringd met slooten, terwijl de toegang tot den algemeenen weg plaats had over eene brug, waarop tot afsluiting eene poort stond. Het geheele hart van het tegenwoordige Meppel was vroeger kerkelijk eigendom, zoowel de tegenwoordige groote markt als het Kerkhofsplein en Hoogetin, met de daarop later gebouwde blokken huizen, ook ten minste een gedeelte der nieuwe Markt behoorde tot de pastorale goederen. In het midden der vijftiende eeuw schijnt men

constituanten te samen of ieder van haer geconstitueerdens in het bijbegrepen of de behoefte gevoeld te hebben, dat deze aanzienlijke hoeveelheid gronds in het midden der plaats nuttiger kon besteed worden door daarop woonhuizen te doen timmeren, want in 1454 gaf Rudolph van Diepholt, bisschop van Utrecht, daartoe het noodige verlot aan den tijdelijken pastoor van Meppel, welke acte, zijnde mede een der oudste charters die tot hiertoe over Meppel gevonden zijn, wij hier laten volgen:

„Rudolph, bij den genaden Goedes Biscop Tutrecht, maken kont allen luden dat wij omme erber nutticheit ende verbeteringe der renthen onser kerspelkercken toe Meppelle geoorloft ende consentiert hebben Oerlouen ende consentieren mijt desen onsen breue dat her Roeleff horvoet pastoor der voirschr. kercken voer hem ende sijne nacomelinghen der kercken verpachten en weg doen mach toe ewigen daghen Roeleff Snoek ende sijnen erfijen een stucke landes van den wedemhaue toe Meppelle daer naest gelandet is an die noertsijde Johan Ludekens en ande zeutzijde an den gemenen wech die tusschen den wedemehaue ende dutgers heus van gelegen is, als dat van bijden zijden afgegrauen is ende strecket mijt den westende an den gemenen wech die van Meppel an die kercke gact, alst dat begrauen is ende sall voert bij die wester en die noertsijde van desen voers. wege mijt den haluen grauen sess roden, en mijt der zeutzijde mijt den helen grauen sess roden Omme achte heren punt ende drie oert van enen heren ponde des jaers te betaalen den pastoor in der tijt toe Meppelle jaerlix op sant mijchels dach ende dijt boven voerschr. sullen Roeleff ende sijne erflijken voirs. betijmeren gebruijcken ende daer recht van doen voer kerckgelieken machte alstmen wertlicken geude plecht te doene. Ende Roeleff voirs. ende sijne erflijken sullen allen tijdt mijt den kerckheeren in der tijt de vredinge holden tusschen de wedemhaue en den lande voirs. mijt enen dichten plancken..... ofte.... hecte ende want wij willen dat dese verpachtinge stede en vast bliven sall toe ewijchen daghen soe hebben wij voer ons en onse nacomelinghen biscoppen tot Utrecht onsen segghel an desen breeff doen hangen daer ick Roeleff pastoor voirs. om der meerder vestinisse willen mijn segghel mede an dessen breeff gehangen. Gegeven tot Vollenhoe int jair ons heren Dusent vierhundert vier en vijftich op sant laurents avent.” Uit bovengenoemde acte blijkt dus, dat na dit jaar de aanbouw van huizen tusschen de Wheem of groote markt en de 1ste Hoofdstraat begonnen is. De aanbouw van huizen op het Kerkhof, dat is het blok huizen tusschen het voorge-
melde Kerkhof en het *Hooge tin* dagteekent uit het eerste der 17e eeuw. Den 18 Febr. 1611 gaven Ridderschap en eigenerfden der landschap Drenthe daartoe het noodige verlot aan Schults en twaalve, kerkvoogden en volmagten van Meppel en Oosterbuur, om dezen grond te vererpachten tot betimmeringe, om daar voor eene nieuwe klokke en uurwerk te kunnen aanschaffen.

De huizen aan de wheem of het wheemehof waren meest nog boerderijen en werden de slooten der wheeme dikwijls verontreinigd en verstopt door mestspecijen, die niet alleen een onaangename reuk van zich gaven, maar ook den afloop van water naar de Wetering (thans de Hoo-

sonder waer te nemen als sodanige zaeken als reeds in cas van appel geveensche vaart) verhinderden. Wijcherius Johannes, die een der laatste pastoren van Meppel is geweest, gaf over deze zaak reeds in bovenvermeld jaar 1543 eene geregelijke attestatie, die in later tijd in de jaren 1598 en 1659 toen deze kwestien nog altijd hangende waren in den gerichte vertoond is. Het stuk is in 1657 gecopieërd door den toenmaligen Schulte van Meppel, Philips Herman Schickhart. Drost en 24 Etten der landschap Drenthe gelastten in 1618 aan Jan Pouwels om de sloot tusschen hem en de Wheemehof op te ruimen. Door kerkvoogden verzocht, heeft de Scholte Tijs Ketel met twee getuigen die waren Harm Haegewoldt en Bartelt Haren *die sloot besigtigd en bevonden dat zij nog niet opgeruimt was maar nog zeer veel vuiligheid en stank daar ligt*. Ook in het midden der 17de eeuw procedeerde de advocaat Jan van Altén, als last hebbende van de kerkvoogden van Meppel, tegen Claes Claas Scholten, uithoofde hij achter de Wheeme *op zijn gront mest en vuiligheid legde waarvan de vuiligheid of materie vloede an de wheeme of op desselfs grond, strekkende tot stank en vuiligheid derzelver woninge etc.* In 1676 insinueerde Annigje Bennickers de kerkvoogden van Meppel *om de gote komende uit de Papenstrate bij de kerke na de Wetering op den ouden voet te repareren*. De kerkvoogden weigerden en antwoordden: *dat zij de gote maken door orders en goetvinden van de Schults, twaalve en gecommiteerden van Meppel, so verre derzelver kerkenstrate is strekkende, de anderen trokken tog jaarlijks profijte van de strate tegenover haar gote*. Die gote schijnt de sloot te wezen van 1545 en die toen of vroeger is gedempt, want in de oorconde van dat jaar staat o. a. *dat zij solden holden den waterweg erflijck en ewelijck hen op die Wetering aangezien zij hem den sloot helpen dammen hadden, daer sij oir waeter plegen uut toe halen, want de sloot was de oude Wetering en zijn huis wordt daarmede besuct*. In 1457 was de Wetering verleeld in pandplichtige panden en nu in later tijd de oude gedempt en eene nieuwe, meer zuidelijker, gegraven was, gaf dit aanleiding tot oneenigheden en processen. De oude Wetering liep tusschen het tegenwoordige Hôtel Bontekoe en de groote Markt. Zoo als voor Ruinerwold de Peter Jochems stouw, zoo is voor Meppel de groote Markt of Wheeme het kamp van Mars geweest. De geestelijkheid dulde geen inbreuk op hare eigendomsregten, daarin gesteund door het wereldlijk bestuur van Meppel, welke beide magten in die dagen naauwer met elkaâr verbonden waren als in onze dagen, zoo gaf dit bij den aanbouw van Meppel aanleiding tot botsingen. In de eerste jaren der zeventiende eeuw was dit onder meerderen het geval met een Claes Lenarts wegens het een en een vierde voet te ver timmeren op Wheeme grond. Dit geschil heeft langen tijd geduurd en diende den 4 Mei 1604 op de Goorsprake te Diever, waar Egbert Struick optrad *als volmagt van die van Meppel en beroept zich op de gerechtelijke acten der Schultes, als ook van de Scholte van Havelle Gerard Struick, en de buijren van Coldervenc vertuigen de gerechtelijke acten van de twaalve van Meppel vertoont nopende de besigtiging van 't geestelijk goet enz.* Dit geestelijk goed was afgemuurd, want in de akte van besigtiging van 7 Aug. 1603 door Egbert Struick met

is hangende tusschen de constituenten ter eenre en de Cluft van de

zijne twee getuigen Klaas Hofman en Jan Otten op last van de twaalf van Meppel wordt gezegd: *dat zij een oude muur gevonden hebben waaruit blijkt dat de wedemehof vroeger afgemuurt was.* In deze jaren was dit gedeelte van Meppel geheel anders als nu. Het Kerkhofplein om de kerk diende tot begraafplaats en was nog niet als later bestraat, maar werd verpacht om er hooi of gras af te halen; niemand mogt er op komen zonder consent van den huurder op eene boete van twaalf stuivers, 't geen in die dagen gemakkelijker en minder kostbaar voor kerkvoogden was als in later tijd. Eene eeuw later, toen het geheele plein bestraat was, waren twee personen noodig om het kerkhof in goeden staat te houden, want daartoe was vooreerst een doodgraver noodig *die gehouden was d' aerde in de graven wel te stampen, 'd aerde en steen die te veel is weg te brengen en die te weinig mochten zijn an den annemer verschaffen en bij het graf moeten brengen.* Die aannemer hier vermeld moest voorts na het begraven der dooden *immers denzelfden dag de graven wederom met steen op de kantten bestraten*, en alles op gelijke hoogte houden, *alle steen die te korte kwam* daartoe zelf aanschaffen; als graven inzakten moest hij ze dadelijk ophoogen enz. gewoonlijk had die uitbesteding voor zes jaren plaats. De Wetering, thans Hooogeveensche vaart, was in het begin der 17de eeuw slechts 16 voet wijd en was verdeeld in panden onder verschillende ingezetenen tot onderhoud. De tegenwoordige Kerkhofsbrug was een steenen duiker, in onderhoud aan kerkvoogden behoorrende; Roelof van Echten veranderde dezelve, toen de Wetering bevaarbaar gemaakt was in een houten ophaalbrug, evenwel bleef het onderhoud nog tot den jare 1654 aan de kerkvoogden, die eindelijk aan Ridderschap en eigenerfden verzochten om een stuiver van iedere afkomende geladene praam tot de gedurige reparatie dier brugge te mogen heffen. Dit verzoek toegestaan zijnde, nam echter den 1 Nov. 1654 de heer van Echten de brugge met de verworven rechten van de Scholts en twaalf van Meppel over op conditie, dat de ingezetenen van Meppel en Oosterboer vrije doorvaart zouden hebben van holt, hooi, mest of waar ze altijd van bevrijd geweest waren. Een groot gedeelte der publieke passage was niet bestraat, en zoo als boven merkbaar is, waren verschillende eigendommen met slooten omgeven. De opkomst van Meppel dagteekent eerst uit het laatste der veertiende en eerste der vijftiende eeuw. In eene akte van 1141 bij Driessens, pag. 194 geboekt, wordt het eerst de naam Meppel genoemd. In 1325 woonde hier een Coenradi de Mepple, volgens eene akte in den blaffer van Dikninge geboekt, door Driessens in zijn *Monumenta Groningana* blz. 130 medegedeeld, waaruit men kan opmaken, dat Meppel toen maar bestond uit ééne enkele hoeve; Arnoldus Lansinghe, wiens oom Johan, ten minste sedert 1291 heer van Ruinen was, draagt aan het Klooster te Dikninge de boterpacht over op de landerijen van voornoemden Coenradus liggende; als men aanneemt dat alle landen te Meppel pacht- en tiendpligtig waren, gelijk uit latere akten van 1432, 1438 en 1448 blijkbaar is, en men in die dagen in de Charters alleen het corpus of de Soltstede noemde, als in de akten van 1181, 1207 en meerderen

Cale buirschap en consorten ter andere sijde, over een wal door die bij Driessen vermeld, kunnen wij het bovenvermelde als een gegrond vermoeden aannemen. Enige jaren later bestond Meppel uit vier hoeven. Een kleine eeuw later was dit getal aangegroeid tot negentien, onder dit getal mede begrepen de buiten de tegenwoordige kom der gemeente nog aanwezige landhoeven Vledderinge, Ramhorst, den Bloemen, de Rumpste, de Vaert, Esinge en Dingsté, doch volgens een pachtbrief van 1425 bestond *het dorp* nog meest uit *Coters* (keuterboeren) die allen jaarlijks eene halve gifte boter moesten geven aan de Canoniken te Steenwijk en eene vleemschen aan de kerke te Meppel. In 1437 was het getal hoeven en bewoonde huizen tot 45 geklommen en in 1454 werden, zoo als boven vermeld is, de Kerk- en Pastorie-goedereñ voor den aanbouw van huizen beschikbaar gesteld; echter bleef nog een gedeelte onder den naam van Craelmanskamp tusschen de Woldstraat en de Wetering onbebouwd; in het midden der 17e eeuw is dit terrein eerst geheel betimmerd. In 1422 is de kapel tot parochiale kerk verheven en van Kolderveen gescheiden.

De daarvan aanwezige akten, door den heer J. S. Magnin in zijn Geschiedkundig Overzicht der besturen in Drenthe medegedeeld en overgenomen uit het Registrum Memoriarum der Sint Clemens kerk te Steenwijk, zullen wij laten volgen zoo als het oorspronkelijke stuk in het archief der stad Meppel is berustende, dat slechts weinig met het extract uit bovengenoemd register verschilt:

Ik Johan van Sloten preester Cureijt der kerken van Colderveene maken kont ende kenlic allen luden mit desen openen breue dat ic bij willen ende consente Dekens en Capittles der kerken van Steenwijk welke colla'oerken sinen van der kerken *toe* Colderveen volboirt ende oerloff ghegheven, ende gheven voor mij ende mijnen naecomenden cureijten tot Colderveene vors. dat de buer van Meppelen ende daer omtrent gheseten sint an de Suder zijde van Colderveninghe somer dike ene Kerspel kerke hebben moghen ende alles rechtes daer to hebben dat eenige kerspel kerken toe hoert mit vorwerden hijr nae bescreven. Item dat de buren van Meppel ende de daer to horen vors. mij ende mijnen nacomenden van Colderveen vors. jaerlix uit reijken ende betaelen solen Tijen mudde roggen Colderveninge mate ende to leveren alle jaer des daghes nae meije daghe inde wedeme tot Colderveene. En waert sake dat de beur van Meppel vors. jaerlix de vors. mudde nijet en betaelden als vors. is ic soe mochte ic off mijne naercomende cureijten tot Colderveen vors. off mijnen ghewaerden boden panden off doen panden des darden daeghes daer nae den derden pennic beter sonder weder seggen voertmeer soe moghen de buer van Meppel vors. hoer de tijen mudde roggen jaerlix copen op Colderveene Elven mudden roggen jaerlix ende bewijzen mij de mij ofte mijnen nacomenden cureijten voerschr. over erven en geut dat daer geut voer is bij raede ende toedoen des dekens ende capittels voerschr. daer sal ic off mijne nacomende cureijten vors... de mudde manen en up holden sonder wedersegghen. Voertmeer soe solen de ghemene buer van Meppel vors. de kerke kerctune ende wedeme helpen tijmmen ende holden tot Colderveene ghelijc als sij plagen te done Ende de collacie tot Meppel van der kercken vors. sal hebben ende holden Deken ende Capittel van Steenwijk vors. want se collatoeren sijn van der moder

van de Cale buirschap en consorten verhoogd op het soogenaemde Perkerke tot Coldervene sonder argelist. In verconde der waarheit heb ic Johan praester cureijt vors. voer mij ende mijne nacomenden curejten van Colderveen minen segel an desen breeff ghehangen. Ende want wij deken en capittel van Steenwije vorschreven hier over en an gheweest hebben ende bij onsen willen ende consent gheschreef is ende ons dunket nutte ende orber to wesen omme toe bevorderen den dijenst goedes soe heb wij onzes capittels segel mede an desen breeff ghehangen also veer alstleeff ende wille is onsen ghenedigen heeren van Utrecht Gegheven int jaer ons heren Dusent vierhondert en tweentwintich op onser lieven vrouwen avent visitationis.

De eerste pastoor was Frank Jacobsz geheeten; de tweede Roelof Horvoet, zoodat Johan Woltersz, voortijds pastoor te Koekange, niet (Magn. kl. blz. 144) de tweede maar de derde pastoor is geweest, en in 1508 was het pastoorschap te Meppel zoodanig in aanzien gerezen dat Evert van Cralen, pastoor te Diever en deken des landschaps Drenthe, zijne standplaats naar Meppel overbragt, en van daar het Dekenschap over Drenthe uitoefende. Schoon de bevolking vermeerderde en daardoor aanbouw van nieuwe huizen, was het plaatsje niet welvarende maar de bevolking arm, zoo zelfs, dat de Utrechtsche bisschop, David van Bourgondië hen in den jare 1460 van de verplichting ontsloeg om ter Goorsprake te Diever te gaan en den Diost gelastte daartoe binnen Meppel te komen. Ook gaf genoemde bisschop aan de ingezetenen het regt tot het houden van twee jaarmarkten, om dezelfde redenen als boven gezegd is. Tot de 2400 goudguldens brandschatting die bisschop Philips van Bourgondië in het jaar 1524 uitschreef, stond Meppel op de lijst van 10 ploegen. betalende dus 40 goudguldens, van ieder ploeg 4 goudgl. Als men daarmede vergeelijkt dat Diever op 60, Dwingelo op 92, Havelte 56, Vledder 76, de Wijk 44, Pesse, Echten en Ansen 64, Beilen 240, Norg 44, Westerbork 136, Zweelo 144, Oosterhesselen 80, Dalen 68, Vries 152, Sleen 96, Zuidlaren 98, Emmen 96, Rolde 144, Anlo 178, Gieten 54 en Borger op 108 ploegen waren aangeslagen, is dit een bewijs, dat Meppel nog een tamelijk onbeduidend dorp, in vergelijking met andere Drentsche gemeenten, moet genoemd worden.

Vroeger dan in eenige andere Drentsche gemeente, heeft hier de Hervorming wotwel geschoten. Want in het jaar 1579 bestond hier reeds eene Gereformeerde gemeente, welks armen Johan Hessels Eesinck begiftigde met *een golden gulden des jaers op sunte Michaels dach* verschijnende, en liggende *over Geert Heemijens huis binnen Meppel* 't welk hij *bij transfe voor Godt en menschen* betuigde, dat dit *met vrijen wille* was. De kerk te Meppel was aan de heilige moedermaagd gewijd, want in eene akte van 1543 wordt zij *onzer liever vrouwen karcke* genoemd. In 1560 werd op de bede van de ingezetenen van Meppel de jaarmarkt eenige dagen verzet, omdat ze met Oldemark op ene dag te zamen kwam. De instelling van eene weekmarkt omtrent dezen tijd, die tot 1603 op Zondag is gehouden en toen op Donderdag is gezet, schijnt het begin van nieuwen welvaart te zijn geweest.

De zeventiende eeuw met de door Roelof van Echten ontworpen ko-

ter Jochems landt om daardoor het water van consti'tuanten te verlonisatie Hoogeveen, waartoe de Wetering in een bevaarbaar kanaal werd herschapen en de afvaart van turf door Meppel plaats had, de verrechting en verbetering van het Meppeler diep in 1643 gaven aan het stadje den eersten levensstoot. In den tachtigjarigen oorlog, in het laatst der zestiende eeuw, had het plaatsje veel te lijden door de reizende en verblijfhoudende troepen, zoowel van den vijand als van het Staatsche krijgsvolk en is het, ofschoon geen vesting zijnde, menigmaal veroverd en heroverd. In 1580 werd het omschanst en in staat van verdediging gebragt door Evert van Ense, Spaanschgezind Drost van Drenthe, die in deze dagen eigenaar en bewoner van de Havixhorst was. Deze begon ook weder de herbouw van het gesloopte kasteel *de Kinckhorst*; hij bestuurde zelf den aanleg der werken en had onder zijne bevelen een garnizoen van twee compagniën, benevens eenige Spaanschgezinde Drentsche huislieden, doch hij werd spoedig door de Staatsche bezettingen van Steenwijk en de Schans van Zwartsluis van hier verdreven. Hendrik de Vos van Steenwijk door de ingezetenen van Drenthe tot hun Drost verkozen, vriend van Graaf Lodewijk van Nassau en van de zaak der vrijheid, en die Drenthe tot de Unie van Utrecht bragt, deel van Ense ruimen. Zijn naam moet door iederen Drenthenaar nog met eerbied genoemd worden, daar hij voor dit gewest geleefd, gewerkt, gestreden en geleden heeft. In het volgende jaar, 1581, leverde ook Norrits, komende van de Zwarte Sluizen met een regiment Engelschen, zes en dertig vaandelen voetvolk en drie honderd ruiters, hier verscheidene gevechten met 's vijands leger, waarbij vele voorname helden gesneuveld zijn. Ook de ingezetenen van Meppel toonden bij deze gelegenheden door daden, dat zij de zaak der vrijheid voorstonden, want zij ondersteunden Norrits door gedurige uitvallen, door den vijand uit de vele opgeworpene verschansingen te verdrijven, veroverende twee stukken geschut en het proviand, waarmede de vijand zijn leger wilde provianderen. Wij meenen hieruit nog al weder feiten te ontleenen, om te betoogen, dat de Drenthenaren even goed, als de kans eenigzints gunstig was, de zaak der vrijheid voorstonden, als de bewoners der andere gewesten en dat er geene redenen voorgeweest kunnen hebben, om hun later buiten de Unie te sluiten en als win-gewest te behandelen; of men moet beweren dat het pligt was, dat de opene Drentsche plaas'en en dorpen zich met spade en hooivork tegen de gewapende Spaansche krijgsbenden moesten verzet hebben, of in hun van alle kanten open gewest, zich zoo luidruchtig voor de goede zaak te verklaren dat de vijand uit vraag huis en have en alles kon vernielen. Ieder Drenthenaar gevoelt medelijden met zijn voorgeslacht, dat in die dagen tusschen twee vuren geplaatst was, zoowel door Staatsche als Spaansche krijgsbenden geplunderd en gebrandschat. De vrienden der vrijheid die het hecht in handen hadden, deden zelf het voorstel om alle dorpen en plaatsen te verbranden. Van het landschap, waar de vrijheid zoo oud is als zijn bodem waar reeds in de vroegste eeuwen de eigenerfden het bestuur in handen hadden, toen op vele plaatsen van ons vaderland de inwoners nog onder den druk der adellijken zuchten en *heerendiensten* moesten verrigten. Wij vergeven het den

hinderen en voorts deze sacke ten uiteinde toe te vervolgen, daar in heer J. S. Magnin dat hij in zijn geschiedkundig overzigt der besturen in Drenthe, dit gewest hierover zoo hard is aangevallen en vragen hem of er wel eene provincie van ons Vaderland in den tachtigjarigen oorlog is geweest waar niet een deel van deszelfs bewoners het met den Spanjaard hield. Dat Amsterdam zoolang Spaanschgezind bleef en de burgers vereenigd met het garnizoen de Staatschen onder Hellingh en Ruijchhaver weder de poorte uiddreven, kan daarvoor op geheel Holland een blaam geworpen worden? Waar wordt heden ten dage de zaak der vrijheid *nog* het best gediend? — Het is in het oude landschap Drenthe en de noordelijke provinciën, waaruit mannen naar 's lands vergaderzaal worden afgevaardigd, tegen welke de reactie der zuidelijke gewesten, die ons zoo gaarne onder den vermolmden staf van adel en geestelijkheid willen terug brengen, al hare wapenen scherpt. De heer Magnin houde ons deze uitwijding ten goede, wijl wij geene bezoldigde pen hanteren, om de zaken voor te stellen zooals onze innerlijke overtuiging niet zou zijn. Wij keeren tot Meppel terug. Het tooneel des oorlogs was in deze jaren geheel in deze streken opgesteld. Ook werd in dit jaar Steenwijk belegerd en had het gevecht bij Diever plaats, waarin Rombert Friesma, Grietman van Ooststellingwerf, met vele anderen sneuvelde. Tot bijna het einde dezer eeuw had Meppel met oorlogsrampen te worstelen. Tot die oorlogsrampen heeft veel bijgedragen de stichting van het kasteel *de Kinkhorst* door Roelof van Munster, heer van Ruinen. Om zijne heerlijkheid tegen Overijssel en Friesland te dekken, stichtte hij hier in 1513 een kasteel, dat hij met grachten, bolwerk en poort voorzag, doch nog in hetzelfde jaar werd deze sterkte door de krijgsmagt der drie steden Zwol, Campen en Deventer en den Bisschop van Utrecht veroverd en werden de bolwerken geslecht en de grachten gedempt, doch het kasteel zelf bleef onbeschadigd. In 1622 bragt Hendrik van Barneveld, meestal *magere Hein* genaamd, Scholte van Meppel en Bannerschult van Diever, die een bekwaam krijgsman was, *de Kinkhorst* weder in een geduchte staat van tegenweer. In 1637 werd dit kasteel belegerd door de krijgsmagt van George Schenk, vrijheer van Tautenborgh, des Keizers stadhouder in Friesland, vroeger Drost van Vollenhove. Na eene dappere verdediging, waarin de krijgsmanbekwaamheden van van Barneveld schitterend uitblonken, werd het kasteel ingenomen en werden bevelhebber en bezetting krijgsgevangen gemaakt; alzoo kwam ook Meppel, na met geheel Drenthe vroeger onder den Bisschop van Utrecht en een korten tijd onder den Hertog van Gelderland gestaan te hebben, onder den scepter van den grooten Karel den V, die, in plaats van *magere Hein*, tot Schulte van Meppel benoemde Jan van Assche. Zoo als wij boven vermeld hebben is *de Kinkhorst* voor het laatst herbouwd en versterkt door van Ense, en nadat deze dezelve weder moest opgeven is die voor altijd geslecht en afgebroken, waartoe de ingezetenen van Meppel volijverig medewerkten, zelfs zoo dat de materialen naar elders zijn vervoerd, als de baksteen en het ligste hout naar Coevorden tot versterking van het kasteel aldaar, en het zware hout en de Bentheimersteen naar Zwolle,

alles te doen het geene geconstitueerdens best en raadzaam sullen en alleen van het vroegere kasteel langen tijd de herinering bewaard is, daar op die plaats een molen stond, die *Kinckhorster Molen* genoemd werd, terwijl de straat, die thans naar het terrein der voormalige sterkte loopt, met den naam van *Kinckhorststraat* is gedoopt. Voor den naauwkeurigen opmerker is echter nog een gedeelte der oude verdedigingswerken zichtbaar.

In 1672 en 73 is Meppel ook weder door de krijgsmagt van Bernhard van Galen, Bisschop van Munster bezet, die hier ook weder eenige versterkingen aanlegde. Menigmaal is door krijgskundigen een begeerig oog op Meppel geslagen om hetzelfde in eene vesting te herscheppen, waartegen van Meppeler zijde telkens met kracht gestreden is, vooral aanvoerende *het land vergraven dat op drij tonnen gouds gerekend werd, en het land dat onder water zou gestouwd worden tot geheele ruine van het Dieverder dingspel*, zonder eenig voordeel daarvan te genieten, omdat Meppel geenen *pas sloot, met aanprijzing om op Roeveen een fort te bouwen, en door insmijtinge van greppels in de venen om het water daarin te smoren* enz. Na al wat wij hierboven vermeld hebben, was het geen wonder dat het opkomend stadje niet tot welvaart en bloei kon geraken, schoon het duidelijk is dat het bestuur niets verzuimd heeft om den handel en welvaart door gepaste, schoon niet altijd met onzen tijd overeenstemmende middelen, te bevorderen; daartoe strekten onder anderen de volgende bepalingen: *dat niemand iets op weg mogt opkopen eer het aan de markt gebragt was, op eene boete van veertien stuivers en verbeurdverklaring der gekochte waar aan de armen, de schade en breuke voor den koper; dat er niets gekocht of verkocht mogt worden bij het gewichte of het moest op de stadswaag gewogen worden alles met bevoorrechtiging van den binnenman* (ingezetenen van Meppel) *boven den buitenman* (niet ingezetenen.) Als men de waarheid hulde wil doen, moeten wij verklaren dat bovengenoemd beschermend handelsstelsel bij den handelsstand van Meppel nog niet geheel verdwenen is. Wanneer de landbouwende stand van Meppels omstreken hun hoofdproduct de boter daar niet ter markt bragten, zou de handel van Meppel in het vervolg van weinig beteekenis meer zijn, en juist in dit hoofdproduct is geen vrije, maar een gedwongen ruilhandel, en kan men den vreemden koopman van de markt houden. Men wil hier alles beheeren en reglementeren; als het Provinciaal bestuur den verpligten ijk der botervaten opheft, maakt de koopmansstand zelf verordeningen daartegen, nog niet overtuigd *dat het kwaad zich zelf straft*, en dat de vrijste handel, ontheven van alle bescherming en reglementaire bepalingen, een land of stad tot den grootsten bloei kunnen brengen.

De oprigting van het schippersgilde in 1586, gereorganiseerd in 1607, en dat van het weversgilde in 1634 heeft ook veel bijgedragen tot den handel en bloei van de plaats, terwijl de oprigting van een zilversmidsgilde in het midden der achttiende eeuw bewijst dat de vroegere armoede veel verminderd was en de weelde reeds wortel begon te schieten.

Dat de opkomst en bloei van Meppel in de eerste helft der zeventiende eeuw gepaard ging ook met intellectueele ontwikkeling, bewijst

oordeelen, soowel in als buiten regten, en vervolgens te doen het-

de oprigting eener Latijnsche school, waartoe in het jaar 1619 de eerste grondslagen gelegd werden, doch die in 1755 eerst haar volkomen beslag schijnt gekregen te hebben, daar toen door Drost en Gedeputeerden tot eerste rector dezer school is aangesteld Clustan Gotlieb Schults, conrector te Leeuwarden, op een jaarlijksch tractement van zes honderd gulden, als *f* 500 van de landschap en *f* 100 benevens vrije woning door die van Meppel. De eerste curator dezer school was de secretaris C. Ellens. Onder de schoolboeken behoorden, behalve de classieken, ook Hellenbroek en de Heidelbergsche catechismus. In 1762 was het getal leerlingen dertig en stond naar vermeerdering, waarom dan ook van de erven van den Ette Stigh een bekwaam gebouw voor den tijd van twaalf jaren gehuurd is, nl. het woonhuis van den Ette tot rectorswoning en de brouwerij tot eene school, voor de jaarlijksche som van *f* 100, daarvan *f* 85 door Meppel en *f* 15 door de landschap te betalen.

Niet alleen uit het landschap Drenthe, maar ook uit andere provinciën hebben vele jongelieden hier hunne eerste studiën voltooid. Om trent dezen tijd woonde ook hier de vroegere Groninger hoogleeraar Cornelis Pijnacker, die er twee kaarten van de landschap Drenthe vervaardigde, die in druk verschenen en waarvan nog exemplaren aanwezig zijn, terwijl zijne geschiedkundige bouwstoffen voor eene geschiedenis der landschap Drenthe verloren zijn gegaan, zoodat deze geleerde en bedrijvige man veel heeft bijgedragen tot de aanmoediging van kunst en wetenschap in deze plaats zijner tijdelijke bewoning.

Schoon het onderwerp van dit geschrift niet mede brengt, om eene uitvoerige geschiedenis over Meppel te geven, zal menigeen het echter niet onaardig vinden, dat wij tot afwisseling nog eenige bijzonderheden van onze naburige stad vermelden, schoon wij het bij eene korte schets, of liever eenige grepen uit Meppels geschiedenis zullen laten.

Meppel heeft ook ruimschoots zijn aandeel gehad in oproerige bewegingen en tweespalt der burgerij, zoowel op godsdienstig als burgerlijk gebied, gelijk dit op vele plaatsen van ons vaderland in de 17e en 18e eeuw heeft plaats gehad. Op kerkelijk gebied reeds dadelijk na de Hervorming met haren eersten predikant Simon Johannes Philenus, die door zijne gemeentelieden bij de Classis aangeklaagd is, dat hij twistziek, een leugenaar en lasteraar was, en door de Classis te Beilen in 1601 is afgezet, doch door den invloed van den Stadhouder, Graaf Willem Lodewijk, door de Synode van Groningen den 4 Junij 1602, wederom in zijn ambt hersteld is.

Den 15 Junij 1662, groote opschudding, waarbij eene commissie uit Ridderschap en eigenerfden met steenen en andere voorwerpen door het gemeen onthaald wierd, doch de grootste van alle oproerige bewegingen, die ooit in dit stadje plaats hadden was den 11 Nov. 1785, bij den doortogt van den erfstadhouder, Prins Willem de Vijfde, waarbij de bezembinder Willem Jans Lunseboer door een gewerschot het leven verloor; zoo wel door het stedelijk bestuur van Meppel, als door Drost en Gedeputeerden des landschaps Drenthe, was dit oproer voorzien, en de Drost de Graaf van Heiden was daartoe daags te voren

welke de constituanten present sijnde zouden kunnen, mogen en moete Meppel gekomen, om door zijne tegenwoordigheid de rust en kalmte te bewaren, doch te vergeefs. De weduwe van den ongelukkig omgekomen Lunseboer, Margje Jans, ontving van Ridderschap en eigenerfden eene jaarlijksche gift (Douceur) van vijftig gulden, uit de rantsoenpenningen van genoemd collegie, dat zij zoo lang zou genieten tot haar jongste kind den ouderdom van 18 jaar zou bereikt hebben.

Vele ingezetenen van Ruinerwold hebben volgens eene missive van Ridderschap en eigenerfden aan de Schulte dezer plaats tot deze oproerigheden medegewerkt. In het najaar van 1787 waren de gemoe-deren weder zeer in beweging geraakt, veroorzaakt door het interveni-eren der Pruisen, doch door het wijs beleid en de cordaatheid van eenige notabele ingezetenen, werden de oproerigheden bedwongen, waaraan, zoo als Ridderschap en eigenerfden zich in hunne missive van 29 Sept 1787 uitdrukten, *voor het grootste deel het behoud der plaats te danken is*. Alle oproerige geschriften en pamfletten tegen het stadhouderlijk bestuur vonden hier gretige lezers, waartoe de boekhandelaar M. van Buren Lensink de behulpzame hand bood, die ook als kerkvoogd door Drost en Ged. is afgezet, tengevolge zijner weigering, om het Declaratoir van 30 Dec. 1787 te teekenen. Onder bovengenoemde oproerige geschriften, die hier verspreid werden, behoorde onder anderen een schandschrift, onder den titel van *de pest aan den Nederrhijn*, eerst te Utrecht bij G. F. van Paddenbergh en naderhand te Amsterdam bij H. Keizer uitgegeven, en een libel, getiteld; *de tegenwoordige staat van Drenthe ontmaskerd*. Het was dus geen wonder, dat in een stadje van zoo'n patriottischen geest de intogt der Franschen, met de schoone leus: „vrijheid, gelijkheid en broederschap” door vele ingezetenen uitbundig werd toegejuicht. Men danste en sprong om den vrijheidsboom die op de Kruisstraat geplant stond, als razende bezetenen. Het revolutionair comité, dat het eerste sein gaf tot de verandering der regering in 1795, bestond uit de heeren Wijger Kat, Jan Cremer van Rossen, Arent van Urk Hz. Albert van der Weide, Derk Braspot, Otto Blom, Joh. Radijs, Willem Coops van der Hogt, Wiebe Andries, Albert Bastiaan, Jan Theunis, Peter Stevens, Warner de Jonge, Lambertus Cniphorst, Carel de Vos van Steenwijk en Meeuwes Steenbergen, waaruit duidelijk blijkt, dat Meppel in de voorste gelederen was om eene nieuwe orde van zaken te verkrijgen en dat de tegenstand tegen het stadhouderlijk bestuur nog altijd was blijven bestaan. Doch ook weinig tijd daarna ondervond het nijvere stadje, dat de gulden spreuk: „Vrijheid, gelijkheid en broederschap” niets anders dan begoocheling was, en stroomen bloeds moest kosten om de eer en heerschzucht van een man te bevredigen, die het continaalstelsel invoerde, zoodat ten gevolge hiervan in Meppel de tabakshandelaar zelfs lok van turf en gedroogde boekweitbladeren rookte, en de kruidenier in plaats van koffij, rogge roosterde om daarvan drank te drinken, zoodat men dan in 1813 ook hier gereed was om het Fransche juk af te werpen.

Terwijl de Franschen nog op het stadhuis in en uitliepen, zat in een afgesloten kamertje op hetzelfde stadhuis de kleermaker Berend Olde-

ten doen, schoon tot het een of ander nader last wierde vereischt, kamp, de Nederlandsche driekleur, op last en door de zorg van den Maire van Meppel, J. de Vries Jr., te vervaardigen, die kort daarna door den timmerman J. Times ter Heide, op het berigt, dat de kozakken in aantogt waren, op den toren geplaatst is, hetgeen echter wel eene gewaagde onderneming was, daar de Franschen tot het uiterste hun gezag gehandhaafd hebben, blijkbaar hieruit, dat ze onder de gemeente Havelte, op weg naar Meppel nog deserteurs in het gezigt der kozakken aan de paardestaarten poogden mede te voeren, hetgeen hun echter belet is, daar de gevangenen bevrijd zijn, en een Fransch gendarme het leven er bij inschoot, door spietssteeken der kozakken. In 1825, den 4 Nov. leed Meppel geweldig, tengevolge der doorbraak van den zeedijk tusschen Blokzijl en de Kuinre en liep, behalve op de Kruisstraat, geheel onder water.

In het begin dezer eeuw was er, zoowel als in de voorgaande, veel tweespalt op godsdienstig terrein, die tot op onzen tijd nog voortduurt. Het was in de eerste helft dezer eeuw een burgerman, genaamd Hilbert Moes, die zich door woord en geschrift verzette tegen den al meer vrijzinnigen geest, die zich ook onder de predikanten van Meppel openbaarde. Het was de predikant Alexander de Koning die het meest bij de Oud-Gereformeerde partij in ongunst stond, en wien men het leven zoo verbitterde, dat, toen hij 1827 stierf, hij begeerde dat zijn stoffelijk overschot te Ruinerwold ter aarde zou besteld worden, waaraan dan ook voldaan is. De orthodox godsdienstige zin van Meppels bewoners gaf aanleiding dat men gepoogd heeft anders'enkenden zoolang te weren als immer mogelijk was. Vooral heeft men in de laatste helft der vorige eeuw de nederzetting der Israëlieten getracht te verhinderen. De laatste klagt hierover aan Ridderschap en eigeners, die echter buiten beschikking is gebleven, dagteekent van 1775. De oprichting dier gemeente dagteekent van 1767. Weldra vermeerderde hun aantal dermate dat zij in 1798 hunne eers'e synagoge bouwden. Daar de lijken dier gezindte te Zwartsluis ter aarde moesten besteld worden, zocht men daartoe binnen de gemeente Meppel eene geschikte plaats, doch de geest der bevolking verzette zich hiertegen, en zoo kwam de Israëlitische begraafplaats op verren afstand van Meppel aan den Zomerdijk (thans straatweg) destijds onder de gemeente Nijeveen behorende, waar het gebleven is tot op onzen tijd.

Ook de Afscheidenen moesten het hier als elders van het gemeen ontgelden, daar hunne vergaderingen telkens door het graauw verstoord werden, waarom men dan ook menigmaal tot gemeenschapelijke godsdienstoefening, de afgelegene hoeve Dingsté koos. Echter was men daar wel voor 't graauw maar niet voor de mannen der wet beveiligd. Het was alsof de dagen van Alva en Philips zouden wederkeeren als men zag dat de predikant A. C. van Raalte door de ruwe handen der politie van zijne spreekplaats gesleurd werd. In de tweede helft der negentiende eeuw mogen de van de kom der respectieve gemeenten afgelegene plaatsen *Dingsté* onder Meppel, de *Weerwilliger Bergen* onder Ruinerwold, en de *Waterleusen* onder Ruinen, nog wel eens vermeld worden, omdat in de eerste helft dier

welke bij dezen ook werd gegeven, als met magt van substitutie rati-
habitie indemnissatie etceteris q: Clausulis de jure consultis. Tot

eeuw, het eenvoudigste en minst politieke hoopje onder onze landge-
nooten, daar een schuilplaats moesten zoeken, om God naar hunne
overtuiging te dienen. Bij Koninklijk besluit van den 16 October
1841, No. 82, is het bestaan eener Christelijk Afgescheidene gemeente
erkend, doch de keus van haren eersten leeraar Ananias viel onge-
lukkig uit, wegens de oneenigheid tusschen hem en de leden der ge-
meente, hetwelk zijne verwijdering ten gevolge had.

De stichting eener Roomsch-Katholieke gemeente, den heiligen Ste-
fanus gewijd, in 1861 had dezelfde tegenwerking als de beide andere
gezindten bovengenoemd. Door de onvermoeide pogingen van haren
eersten pastoor, H. W. Teunissen, was men in 1866 zoo ver gevorderd
dat men eene kerk en pastorie door bijdragen van het Rijk en het bis-
dom, benevens door liefdegiften gebouwd had. De kosten van kerk,
pastorie en het terrein bedroegen, zonder dat de toren voltooid was,
de som van f 26000.— terwijl voor ameublement nog f 8000.— be-
noo digd was. Als men nu in aanmerking neemt dat in laatstvermeld
jaar de Katholieke bevolking met nog onderscheidene omliggende ge-
meenten slechts 147 zielen bedroeg, is dit een bewijs wat een vaste
wil en volharding kunnen tot stand brengen. Meerdere bijzonderheden
over Meppel zijn wij genoodzaakt in portefeuille te houden; dewijl ons
bestek geene meerdere uitweiding gedooft. Men heeft wel eens gezegd:
Meppel heeft geene geschiedenis; wij antwoorden hierop: het is moge-
lijk maar moeilijk de geschiedenis van het stadje zamen te stellen.
De inwoners van Meppel zijn bijna allen handelaars, en wetenschappe-
lijke zin wordt er weinig aangetroffen, en daarom heeft geen ingezetenen
het ooit in de gedachte gekregen om bronnen voor deszelfs geschiede-
nis te verzamelen. Wel hebben vreemden hiertoe pogingen aangewend
maar de bronnen bleven voor hen gesloten. Met een medelijdend
schouderophalen en een glimlach op het gezicht, wordt den navorscher be-
duid dat hij aan het verkeerde kantoor is. De vraag of er iets mede
verdiend kan worden is telkens op den voorgrond geplaatst, zoodat
men de moeite niet neemt om de bescheiden, die zoo hier en daar
bij oude familien op zolder of in kasten liggen te vermolmen, voor den
dag te halen en ter inzage te geven.

Schoon de handel van Meppel van jaar tot jaar in omvang toeneemt,
kan de algemeene burgerij toch niet welvarend genoemd worden. Hem
die als maatstaf daarvoor aanneemt de pracht in kleeding en
toilet bij de algemeene burgerij, moeten wij influisteren: „het is ver-
gulde armoede.” De meeste handelsteden breiden zich uit, Meppels
aanbouw is van luttel betekenis, en daarom zijn de huurprijzen hoog.
Het kapitaal voor nieuwen aanbouw ontbreekt bij den algemeenen burger
en de rijke ingezetenen steken hunne kapitalen in de effectentrom;
zoo komt er meer en meer eene wanverhouding tusschen koop- en huur-
prijs. Wanneer de kanker van pracht en weelde niet aan de welvaart
van Meppel knaagde, ging het stadje eene grootsche toekomst
te gemoet

waerheits oirconde hebbe ik Schultis desen eigenhandig getekend en gecachetteerd op Ruinerwold den 15 Mei 1739.

(Was geteekend)

M. H. OLFFEN,

Schults.

1739.

Coll. accord:

M. H. OLFFEN,

Schults.

1739.

COPIA.

Hoog Welgeboren gestrenghe heer mijnheer R. O. van den Clooster heer van Rheebruggen medelit van den loffelijken Etstoel (1) en wegens zijn genaden de Hr. Marquis van en Zu Hoensbroek verwalter heer van Ruijnen en Ruij-nervolt etc.

Vertonen U Hoog Ed. Welgeboren Gestr. in alle onderdanigheid die van het oosteinde en de rouwe buirschap wat voegen deselve van

(1) Was het hoogste regterlijk collegie in de landschap Drenthe, doorgaans, gelijk hier boven, *den loffelijken Etstoel* genoemd, ook wel *de wijsheid van den lande* geheeten. Zij was zamengesteld uit 24 etten, atten of aten genoemd, uit ieder van de zes dingspillen vier met den Drost als voorzitter, geadsisseert door den landsschrijver en een assessor; in burgerlijke zaken moest de Etstoel zaamgesield zijn als boven vermeld, doch in lijfstraffelijke zaken vonnisde de Drost met slechts zes etten uit ieder Dingspel een, terwijl in 't boetstraffelijke de Drost alleen besliste. De zittingen van Drost en Etten, wer-Lottingen geheeten; deze werden gewoonlijk driemaal 's jaars gehouden. In de oudste tijden had dit plaats in de open lucht, zooals te Ballerkuil en misschien andere bosschen of wouden, naar de wijze der oude Germanen; later in de Spijkers te Anlo en Rolde en in sommige kerken of herbergen, totdat ze in het jaar 1688 voor het eerst vergaderde in het kloostergebouw te Assen, tot de oude Etstoel in 1791 plaats moest maken voor het Hof van Justitie. Tot de opruiming van deze oude instelling was een der eerste voorstanders de vroegere Scholtes van Ruinen en gerechtschrijver dier heerlijkheid, de heer Mr. W. H. Erkenswijk. Om het algemeene Drentsche volk niet in het oude eerbiedwaardige te kwetsen, behield dit Hof den alouden naam van

voornemens zijn enige kondschappen te beleggen een waterleijdinge of

Etstoel, doch de bepaling dat men geen regtsgeleerde behoefde te zijn was voor altijd vervallen, daar er een getal van acht rechtsgeleerden voor hun leven aangesteld werden, waarvan de Drost president zoude zijn, en alzoo de eeuwenoude regtspraak uit en door het volk verdwenen was. De verandering van deze wijze van regtspleging is uitvoerig medegedeeld in: de tegenwoordige staat van Drenthe blz. 179 en volgende, waar ook de grieven tegen den ouden Etstoel in officieele stukken zijn medegedeeld, terwijl wij hier nog zullen bijvoegen, dat de zittingen van den ouden Etstoel in het kloostergebouw te Assen zoodanig plaats hadden, dat de etten van ieder dingspel aan eene bijzondere tafel zaten, en de zevende, in het midden staande, bestemd was voor Drost, Landschrijver en Assessor.

Ook de heerlijkheid Ruinen en Ruinerwold had zijne Etstoelen, in ieder Scholtambt *een*, bestaande ieder uit twaalf etten, die door de ingezetenen gekozen werden en met den heer van Ruinen regt spraken; onder dezen Etstoel was in het Scholtambt Ruinerwold ten minste *een lager bank*, waarvan men appelleren kon op de bovenvermelde Etstoel, gelijk wij later uitvoeriger zullen aantoonen; of de volksvergaderingen en zittingen van den Etstoel ook, naar oude Drentsche wijze, in de open lucht hebben plaats gehad, gelooven wij later bevestigend te kunnen beantwoorden, alleen zullen wij dit er van zeggen, dat wij in de voorgaande eeuw daarvan nog een spoor ontdekt hebben, als: dat den 11 Nov. 1747 H. Gomarus, Predikant te Ruinerwold, *de carspelluiden van Ruinerwold in den Bleekhof opgeroepen heeft of hij een stuk land op de wijze van erfpacht mocht verhuren aan Arent Koops, en is dit door de carspelluiden goedgekeurd*. De laatste personen die in den eeuwenouden Etstoel van Ruinen en Ruinerwold dit ambt bekleed hebben waren voor Rninen: Arent Steffens, Roelof Jans Arents, Jan Jacobs Rietbergen, Roelof Hendriks, Jan Jochems Groenewolt, Jan Jans, Hendrik Veurman, Pouwel Coeling, Geert Jans Oosterhuis, Gerrit Cornelis, Jan Arents Keizer, Simon Alberts Zwiers, en voor Ruinerwold, in het Oosteinde: Remmelt Jans, Carst Jacobs, Lucas Preuper; voor de Ruwe Buurschap: Reinder Roelofs, Carst Roelofs, Geert Talen; voor de Kale Buurschap: Jan Pouwels Groenewolt, Hendrik Luchies, Arent Jans; en voor Haakswold: Jan Geuchies, Willem Stelling en Wolter Wolters, terwijl de laatste gerichtsschrijver der heerlijkheid is geweest Mr. Michel Dassen. De heerlijkheid en haar eigen wetboek is bijna bij alle ingezetenen eene vergeten zaak; als men den mannellijken ingezetenen der gemeente verhaalt, dat het landregt van Buddinge en Haakswolde vroeger bepaalde *manspersonen*, die *malkander in haasten moede met bier begieten, of de vuiste slaan, breken den heer een hoen en den alten een plakke (twee cent)* en de schoonen van Ruinerwold bekend maakt met het daarop volgende: *Vrouwspersonen die elkander hoeren noemen of bij het haar trekken* (iets dat thans ook niet meer gebeurt, of waarvoor geene redenen zijn) *te gader vijftien plakken*, zullen zij hartelijk lagchen en nieuwsgierig zijn dit wetboek der vaderen nog eens door te bladeren.

geworpen wal waar over Remonstr. met die van de cale buirschap

Over de Atten zegt het landrecht van Buddinge en Haekswolde Art. 71 Item soe moegen die Meenten deser wolden voerschreven oer Atten zetten bij henselven na oeren landregt die Atten voerschreven keesen ook der Meenten, voerts zweeren sij met den Schultz rigten en moegen eenige breucken uitspreken. Wij meenen dat het niet onaardig zal zijn om hierbij ook de personen te vermelden, die bij de opheffing van den grijzen Etstoel der landschap Drenthe in dezelve zitting hadden, en tevens uit welke personen het nieuwe Hof van Justitie werd zamengesteld, als zijnde eene der gewigtigste veranderingen in de regtspleging van het oude landschap Drenthe.

Het collegie van Drost en 24 Etten, of de loffelijke Etstoel, ook, zoo als boven vermeld is, de wijsheid van den lande geheten, bestond bij deszelfs opheffing uit de navolgende personen:

De Drost, S. P. A. Graaf van Heiden, Voorzitter.

F. O. Baron van Dörnberg Heiden tot ter Bosch, Assessor.

Etten:

Geert Nijsingh.	Egbert Hoben.
Zeino Coert, Baron van Schwartz tot Ansen.	J. S. Zwartwolt.
Roelof Baron van Echten tot Echten.	Jan Baving.
Jan Lamberts.	Hendrik Brouwer.
Roelof Hofsteenge.	Pieter Hoben.
Johan Meijer.	Willem Boelken.
Cornelis Hilbrandts.	Hendrik Stratingh.
Lucas Sissing.	Harm Hiddingh.
J. O. Brunstinge.	Jan Hoving.
Harm Tamminck.	Albert Braams.
Berend Eppinge.	Mr. J. H. Oosting.
R. W. Nysingh.	J. C. Idzinga.
Mr. D. Willinge.	Willem Ramhorst.
W. Steenge.	Roelof Zeegering.
L. Nieuwold.	Barent Homan.

Landschrijver, W. H. Erkenswijk.

Het Hof van Justitie of Etstoel van wege de hooge overheid der landschap Drenthe was zamengesteld uit:

De Drost, S. P. A. Graaf van Heiden, Voorzitter.

Mr. W. H. Erkenswijk.

Mr. J. H. P. van Lier.

Mr. W. Kijmmell.

Mr. H. Vos.

Mr. M. Dassen.

Mr. E. J. Witsenburg.

Mr. L. Oortwijn.

Mr. M. Altling.

Raad- en landsschrijver Mr. J. L. Homan.

Het laatstgemelde hof van justitie, waarvoor de Etstoel moest ruimen, bleef maar 20 jaren bestaan en werd in 1811 vernietigd, om plaats

scheelagtig zijn Edog dat Remonstr. alhier op Ruijnerwolt geen bequaeme cournoten (2) kunnen bekomen om deselve tot haer te houdene gerigtschijn te konnen gebruiken als sijnde deselve voor een

te maken voor een regtbank van eersten aanleg. In 1838 kan men zeggen dat het weder hersteld is, onder den naam van Provinciaal Gerechtshof, dat echter in 1876 weder is opgeheven. Het gebouw waarin het Provinciaal Gerechtshof voor dezen en de Regtbank te Assen thans nog zitting houdt, is in 1839 gebouwd en in Mei 1840 door die regterlijke collegies in gebruik genomen. Drenthe heeft toch nog altijd zijn regtbank te Assen behouden, zoo dat de westelijke Drenthenaar nog altijd tegen zijn beleediger kan zeggen: *Ik zal oe loaten brengen over 't hooge van de Smilde*. Men glijdt echter thans meest over de gladde en effene ijzeren baan naar de stad der justitie, en het is niet noodig, als in het midden der vorige eeuw, om in de herberg van Jan Wijnthjes te Assen, voor vier dagen logerens met paard en wagen drie gulden en vijf stuivers te betalen. Het raderwerk der justitie loopt sneller, de advocaten pleiten korter en krachtiger, de stad is eleganter, en de logementen zijn duurder; en daarom is het zaak voor een gewoon sterveling na afgedane zaken, zich zoo spoedig mogelijk weg te pakken. Heerlijke spoorwegen, ook het twistziek en pleitend publiek erkent uwe waarde.

(2) Coerno'ten, keurnoten, bijzitteren van den Scholtes in het gerichte, als bij rochten, contrarochten, springrochten (getuigenverhooren) volmachten, koopakten enz. Om hiervan een denkbeeld te geven in wat vorm zulke akten in die dagen opgemaakt werden, zullen wij tot variatie drie akten laten volgen als, een koopakte, opgemaakt voor Scholte en koernoten en de andere opgemaakt voor de bureu; alsmede een gerichtschiin of getuigenverhoor, ook rocht genoemd, dat stijl, taal en spelling wedergeeft zoo als vroeger in deze gemeente gesproken en geschreven werd:

„Ick Arent van Westrenen in der tijt Schulte toe Buddijnck wolt bekenne mijt dessen openen brieve dat ijck toe rechte gheseten hebbe in ene ghehegeden gherijchte mijt mijnen koernoten hijer nae beschreven als Roelof lenten ende Johan leunces aldaer voer mij schult ende koernoten voorschr. ghecomen ijt johan tijdens ende bekende aldaer in den selven gherijchte voer hem ende ock als een monber sijn der huisvrouwen dat see mijt vrijen wijllen en de mijt geuder beraede vercoft hebben voer hem ende hoeren arfl. de kerke van Blijndenstede een stucke landes ghelegen an johan tijdes maecten oestwart an de buckstege en an de westersijt an henrijck luners kamp alsoe alst dat nuter tijt besloetet ende begraven ijt noch bekende johan ock innen selven gherijchte dat hij ock de vsrf kerke vercoft heft en lichtpunt des jaers dat hij ende sijn husvrouwe hadden over de karkenhus toe blijnstede mijt dre voet landes van dat hus of in sijn goerden als naemen lijk van dat sullolt of innen goerden ende johan tijdens ende nese sijn echte wijf bedanken de kerkvoegden van wegen der kerken geuder betalijn als naemetlijk Meewes Copes, Jan Talen, Jan Henrijs ende Albert Mewis ende want ick Johan tijdens ende nese alle desse vsrf punten stede

groot gedeelte selfs geïnteresseerden en ook sommige al te na besipt alwaer om deselve sig bij desen aan U Hoog Welgeb. Gestr. adresseeren seer gediensstig versoekende:

Ten einde U Hoog Ed. Welgeb. Gestr. aen de Remonstr. gelieft te accorderen om uijt een of meer nabuירige marken

ende vast hebben willen voer ons ende onsen arfel. ende ick johan vsch seluen ghen segel ende ghebruke soe hebben wij ghebeden den erbaren arent van westrenen in ter tijt schulte tot Buddijnck wolt desen brif toe besegelen dat ick arent schulte vsch ghedaen hebbe om beden willen ende van rechtes wegen soe hebbe ijck mijn segel beneden an dessen brif ghehangen ijnt jaer ons heren Dusent vijf hundert ende achten darthijch op sunte jacobs auent.

¶ Ik henrick schroer en trude mijn echte wijff doen kundich mijt desen openen brieve dat wij vercoft hebben lubbert stellinck oppet wolt twe virendel botteren sjaers erfelick en ewelick daer ons den lesten pennick miteneersten wal van betaelt is welke twe virendel botteren sullen ligghen ouer mijn huis ende over mijn hoeft ende op al mijn geut. En welke twe virendel botteren voirs. wesen landmaete hier heb ik henrick voirs. den stock van gelecht voir den buren hierna beschreven hier weren buren over den stock otte alberts ende henrick leeners ende peter sin. steenbuck ende voert meer buren genoch en van desse twe virendel botteren daer sal dat ene virendel omme godes wille van wesen ende dat sal men van stonden an beuren. En dat eene halve virendel botteren sal wesen toe meppel op dat hilligh cruices altaer en dat ander halve virendel sal wesen toe blidensteden op sunte anthonijs altaer. En als ik henrick voirs. dat die stede en vast wesen sal soe heb ick ghebeden Herman pouwels dat hij desen brief voer ons wil beseghelen als ick herman vorsch. ome bede willen an beiden sijden soe heb ick mijn segel beneden an dessen brief ghehanghen int jaer os heren Dusent vierhondert en neghenen tachtenich des vridaches voer sunte matheus dach. Ende soe langhe als dar gheen sindte anthonijs altaer vr. is soe sal die voirsch. halve virendel botteren wesen toe behoef der kerken soe dat de kerck vagheden dat toebehouden to' sterkten der kerken.

¶ Van wegen des Gestrengen en erberen Heren Henrick van Monster to tijlle here tho Rhuine Johan Bernhard Munsterus schulte to Buddinge wolt bekenne ijn enne . . . disse openbarre ende besegelden gerichtschijn, Dat ick to Rechte geseten hebbe met tweij kornoten Engbert Wolters en Warner Lamberts, war vor mij ende kornoten voersch. verschenen sijnd Peter arents, Jacob Peters, luitges claes alle kerkvogende to Blidens'ene contra Derrick Rolofs en consorten en Harmen Bartels en . . . spraken derselve an ome . . . ende . . . nu vort alle anspraken to te laten ofte nae manier van lantrecht te straffen.

In den eersten angesproken Rolof wolters bij ene pene van vifen twintig gulden, bij eede te verklaren hoe lange hie karkvaghet is geweest.

¶ Rolof wolters mit eede beladen verklaart dat hie vhier jaren karkvaghet is geweest.

een of meer ceurnoten tot 't houden van 't Rogt assumeeren en ten dien fine de Scholtes van Ruinerwolt autoriseren.

Quo facto:

Remonstr. une geteekend bij J. KYMMEL.

RUINERWOLT, den 20 Mije 1739.

1739.

Het versoeck in dezen werd geacordeerd en de Scholtes van Rui-

„Noch denselven angesproken bij voerschrev. pene.

„Dewijle die karkvagede gene anteeeningen vinden ijt karckenboek te verklaren, of men 't meeste gelt ofte roggepachten tot de karcken behoeft vergaederde, ofte niet hebben gevordert.

„Secht dat sije genoegsam gevordert weren vake genoeg ome gaen.

„Noch denselven bij pene voersc. angesproken, angesiehn sij leden to tuignisse gedane ijt Derick Rolofs en Harmen Bartels recht, dat sije van sodanige pachte niet en wisten, wardoer dat zij die pachte niet hebben gemanet nae luit der karcken registers, in der welcken dat ene so wall nae te sien staet, als dat ander.

„Verklaert dat hie alsoech dar van niet en weten, verder hie niet lesen konde noch schrieven.

„Noch angesproken Johan Stellingck, Johan Leners ende Arent van Kralen te samen ofte een ijder bijsonder bij de pene van 25 gg. te verklaren hoe lange sije karkvagede sijndt gewest.

„Dese voersc. mannen verklaren niet egentlick te weten hoe lange sije karkvagen weren gewest.

Noch deselven angesproken bij pene voerschr. of sije oeck dat karken register doergelezen of te doerlezen laten.

Verklaren alle drie eenstelligh dat sijr verblijven te samen bij ohre vorgedane tuighnissen, so even in diesen saeken geschiet weren.

Noch den dreij voerschr. bij pene na landrecht af te fragen, ofte sie oeck gemanet hadden na luit der karckenregisters, en waromme dat sie doe als karkvagede die ene so well niet als die ander hadden angerandet, ende doch verklaert hebben, dat sije van sodanigen pachte niet en weten. Antwoorden dat sije alle bij ohre vorgaende getuighnissen verbleiven want het ene saeke was, sije hadden ohre beste gedaen.

Die karkvagede bedungeden ene ordel. of sije die getuighen niet schuldigh were, ohr tuichnisse daarnaer 't doene te welke sijt mit rechte angesproken wurden ende seggen warome sije den ene so wal niet als den ander angemanet hadden.

Rolof Talen wiset met raad der bureen, welke vor tuichgenissen angesproken worden, dat deselve schuldigh were na landrechte sijn tuichgenisse dar na 't doene, welke weder wolde voor de heren van Rhunen en twaalve.

Arent van Kralen liet de saeke bij sijn vorige verklaringe en tuichgenissen verblijven, wuste dar gene 't doene, Johan Gers en Johan Stellingck en desgelieken, verblijven montlich bij ohre vorige depositien.

Derrick Rolofs et consorten en Harmen Bartels et consorten gaven

nerwold geauthoriseert om keurnoten in dese sake te mogen gebruijken. Actum op den Huijse Rebruggen den 30 Mei 1739.

(t Was get.)

R. O. v. D. CLOOSTER.

1739 den 8 Junius dit beneffens staende en ommestaende req. als bovenstaende appointement door mij ondergesch. an die volmagten van die kale buirschap die processeert waren en an die anderen ten haere

eene oerkonde, dat sije bliven bij ohre voorgaende tuich ijngebrachte documenten en oerkonden ende ohr frie besit, die welke gene minste gedachten ofte wetenschap fartoonden van sodanige gevorderde pachten der karkvogeden.

Ende naedemaell alle diese punten voerschr. vor mij Schultes en Kornoten gerichtlick vorgelesen sijnde, hebbe ik amtsgerichte ende rechtswege te oerkonde der warheit mijn seghel te midden opt spatium dezes gerichtschijn gedruckket, ende mit mijn gewoonlijcke subscription.....”

Aldus ijnt jaer onzes heren sestienhonderd en vierthiene den 28 Junij.

..... ferus sua manus sub
f f

Uit dit Rocht is duidelijc blijkbaar, dat er verduistering van pachten zou plaats gehad hebben, waarvan ook kerkvoogden beschuldigd word en. Wij gelooven en meenen het reeds zeker te weten, dat zoolwel in de gemeente Ruinen als Ruinerwold ten tijde der hervorming, zeer vele inkomsten van de kerken en pastoriën verduisterd zijn, waartoe vooral medewerkte dat Hendrik van Munster de IIde even als zijn vader, de vriend van Alva en Verdugo, de hervorming uiterst vijandig was, en getracht heeft dezelve op allerhande manieren in zijne heerlijkheid tegen te werken. Ook dit gerichtschijn, door den Scholte inferieur van genoemden von Munster, draagt den stempel, dat men er niet zeer over uit was, de zaken tot klaarheid te brengen, dat de toenmalige kerkvoogden hunne eigene verschuldigde pachten verduisterd hebben, is door vergelijking van oude registers en stukken duidelijc blijkbaar. Weinig gemeenten zijn er waar men zoo kerks is als in de gemeente Ruinerwold; de godsdienstoefeningen bij te wonen beschouwt men als pligt of fatsoen, doch zeer vele gemeenten zullen er ook zijn waar men zelfs in de vroegste tijden gepoogd heeft de kerkelijke inkomsten te verduisteren, of onwillig te zijn tot betaling van het verschuldigde aan kerk en pastorie. Reeds in 1277 was er verschil over dit punt tusschen het klooster te Blijdenstede en de inwoners en kerspellieden in de gemeente; in 1332, 1446, 1566 en meerdere jaren voor de hervorming; ook na de hervorming had dit dikwijls plaats, zooals boven is te zien. Het *gehoorsam*, *horsam* of zoo als men het thans noemt *gehoor*, was, en is nog iets, dat met tegenzin door velen betaald wordt; bij de kerkvisi'atie in 1666 klaagde de predikant Deutgenius dat de gemeente zocht te verduisteren het *gehoorsam geldt*; in 1739 was dit weder het geval met den predikant

behuijsinge geëxploiteert welke hier uijt copie versogt hebben. Actum Ruinerwolt ut supra.

(Was get.)
M. H. OLFEN,
Schultes.
1739.

(Coll. Accord):
M. H. OLFEN,
Schultes.
1739.

H. Gomarus, alsmede in nog latere tijden. Schoon wij alreede te ver buiten ons bestek gaan, willen wij alleen dit nog aanmerken „dat het *gehoor geld* even zoo goed zijn oud recht heeft als vele andere kerkelijke inkomsten” als in boven aangehaalde acte van 1277 reeds vermeld, en in eene commissiorale acte van 1566 (dus weinige jaren voor de hervorming) weder bevestigd. Dus als men zich zedelijk en wettig verplicht acht om de andere kerk en pastorie pachten te betalen, men dan ook het gehoorgeld niet moet weigeren. Tot aan de hervorming zijn in de gemeente Ruinerwold een pastoor en een kapelaan geweest. De laatste pastoor was Joannes Christiani, de laatste kapelaan was Geert Johan van Staphorst. Kort voor de hervorming is de kapellanij nog met nieuwe inkomsten begiftigd. Bij eene acte van 1593 op mei avent philippi et Jacobi gaven Jacob en Steven Rotghers en hunne vrouwen aan den kapelaan jaarlijks twintig Caroli guldens of stijchsche butgens, over hunne erve liggende aan de wedeme Lant te Blijdensteen. Bij akte van 1595 werden jaerlijks vijftien olde Deventer of Camper krumsterten aan dezelve toegesegt, insgelijk over een erve op Blijdensteen. Het is opmerkelijk dat door de ingezetenen die 't digst bij den pastoor en kapelaan en in de onmiddelijke nabijheid der kerk en pastorie woonden, de meeste giften en pachten zijn geschonken, zoodat de spreuk *„bij zijn kamerdienaar is niemand een groot man”* of *„die men wil respecteren, daar moet men niet bij verkeeren”* hier niet in toepassing kan gebragt worden, dewijl het blijkt dat de geestelijken te Blijdensteen door hare naaste omgeving in eere zijn gehouden, terwijl het der vermelding niet onwaardig is, dat nog in onzen tijd, dus na verloop van bijna drie eeuwen, de ingezetenen van Kraal, Blijdensteen en Buitenhuizen met de daaraan verwante familiën, de kerkelijke belangen nog steeds met ijver voorstaan, en als het noodig is de tijdelijke predikanten trouw ter zijde staan, wanneer het gevoelen van den geestelijke met het overige gedeelte der gemeente verschilt; of dit nog een overgeërfde karaktertrek is van hunne Roomsche voorouders, om zodoende beter hun eeuwig zielenheil te bevorderen, dan of dit uit politieke kansrekening voortkomt, om met behulp der Clerus alles in de gemeente beter naar hun hand te kunnen zetten, laten wij ter beoordeeling aan onze lezers en tijdgenooten over. Van het woord koernoten is het nog heden ten dage gebruikelijke spreekwoord ontleend, als men iemand wil aanduiden die door zijn aanhangers slaafs gevolgd wordt: *„dat doet hij, of daar was hij oot met zijn kornuten.”*

COPIA.

Actum op het landregt, gehouden tot Ruinerwolt den 26 Augustus 1739.

In zake van die van het Oostende en eenige uijt de Rouwe buirschap appellanten ten eenre en die van de Cale buirschap en eenige uijt Rouwe buirschap geappelleerden ter andere zijden, hebbende die van 't Oosteinde en consorten geappelleert van een appointement van zijn HoogWelgeb. Gestr. de heer R. O. van den Clooster, heer van Rhebruggen, als geauthoriseerde van zijn Excellentie de heere Marquis van en tot Hoensbroek als heer van Ruijnen, in dato den 29 April 1739, gevende appellanten voor redenen van bezwaer dat alhier gedeponceerd is verder als na regte behoorde als sijnde de appellanten het possessor geheel afgesneden en alleen ter petitoir haer actie gereserveerd daer nogtans dese sake hadden behoren te blijven in die staet waerin volgens vorige appointement en interlocutiën als van den 6 Aug. 1692, den 25 Oct. 1693 over het possessorium summa rissimum is gedisponeert waer bij appellanten soo ten possessor als ten petitoir ongeprejudiceert zijn gebleeven en dat Pieter Jochems steege of stouwe sodanig zall worden opgemaakt, dat geen van bejide partijen hier bij prejudicie of voordeel kan hebben, en dat wel omtrent het mennen met die wagen gaan gelijk bij andere steegen en weegen gebruikelijk is en dat dese steege maer alleen tot behoorlijk gebruik soude werden gerepareert en niet verder en alsoo ten uittersten beswaert souden sijn om dat appellanten het posses in het geheel is afgesneden en het nieu gemaakte van partijen daerdoor soude schijnen geaprobeert te werden tegen vorige uijtspraken en sentensiën sijnde evident dat geappelleerde selfs van dit jaar de steege op de vaste grond merkelyk ja selfs op sommige plaetsen een hout (1) voet verhoogt hebben, vermeijnen de appellanten dat in den jaere 1651 hier over al sententie sou sijn gevallen omtrent het Oostersche water in dier voegen, dat het Oostersche water maer drie dagen door een schuttien na vereijsch van saken sal werden opgehouden welke sententie den 12 Oct. 1664 nader sou sijn geconfermeert alsoo volgens de natuir ook moste geschieden, omdat het water van Oosten na het Westen loopt en Ruinerwolt ingevolge wilkeûrs brief 1641 geheel en al in kaa dijken leijden en alsoo van binnen als een komme is welke sake alhier niet hebbende kunnende worden gehoord en gedeceideert

(1) Landregt van Drenthe 1ste Boek Art. 18.

vermits zijn HoogWelgeb. Gestr. de Heer Baron van den Clooster, heer van Rhebruggen als geauthoriseerde van zijn Excellentie de Hoog-Geb. Heer Marquijs van en tot Hoensbroek als Heer van Ruijnen het appointment aquo hebbende afgegeven als nu in cas van appel niet soude kunnen presideeren en ook alle twaiven van Ruinerwolt wegens verwantschap aan de eene of andere van de plajdojeerende partijen daarover niet souden vermogen te oordeelen soo heeft het gerigte op aequ-resiemens van de respective parthijen desen saken decisie gerenvoieert aen den loffelijken Etstoel der landschap Drenthe.

Ter presentie van mij:

(Was Get.)

J. CARSTENS.

1739.

Ter instantie van die van 't Oosteinde en eenige uijt de Rouwe buirschap geappelleerd hebbende van een appointment van zijn Hoog Welgeb. Gest. Heer R. O. van den Clooster, Heer van Rheebruggen geauthoriseerde van zijn Excell. die Hr. Marquis van en Zu Hoensbroek als Heer van Ruijnen (2) en Ruijnerwolt in dato 29 April 1739

(2) De jaarmarkten te Ruinen en Dwingelo waren in vroegere jaren vermaard door een handelsartikel, welks productie in deze omstreken zeer verminderd is en bijna opgehouden heeft; vooral de laatste was de beroemde vlasmarkt; soms meer dan honderd wagens, vooral van Ruinerwold, bragten daar dit product, benevens *grof en kleenspijt* (het geen, na door ijzeren pennen gehaald te zijn, van de vlasvezel afviel) ter markt, waartoe onder meer, vooral uit Friesland, de koopers kwamen opdagen. In de laatste vijf en twintig jaren is deze markt langzamerhand verminderd, zoodat op de herfstjaarmarkt van 1875 een of twee wagens en in het jaar 1876 geen enkele wagen, en zoo wij meenen, ook geen enkel pond van dit product ter markt gepresenteerd is, zoodat de beroemde vlasmarkt van Dwingelo in 1875 is te niet gegaan. Wel is de handel in dit product in de laatste jaren meer naar de Ruiner herfstmarkt overgebracht, doch dit vermindert ook zoodanig dat het te voorzien is, dat dit ook binnen korte jaren geheel zal ophouden.

Men zal in onze dagen niet denken dat in vroegere tijden op de jaarmarkt te Ruinen de kleeding moest aangekocht worden. Wij, die al langzamerhand meer gewend worden om onze kleeding uit prachtige winkels, vooral in het naburige Meppel, te koop en, verwonderen ons dat dit vroeger te Ruinen op boerenwagens was aangevoerd; doch het was eigen product, door de landbouwers en hunne vrouwen, dochters, meiden en knechten zelf gefabriceerd, als mede later ook van de

ingevoelge omstaande Renvooij te citeren op de Lottingh soo tot Assen den 24 November 1739 van de Cale buirschap en eenige uijt de Rouwe buirschap om aldaer de citanten tot vervolg van haer ingediende appel. (3)

wevers uit Meppel aangevoerd, doch het waren geen satijnen, zijden, mousselinnen (of wie kan al die verfranschte of boventaalsche namen noemen) stoffen, maar het was *selfret, want*, zoowel *rood Munstersch* als wit en grijs, alsmede vijfschacht, drieschacht en voerlaken, ook kemelshaar en garen dat ter markt gepresenteerd werd. Onze vaderen waren gesteld op duurzame en warme kleeding, het tegenwoordig geslacht wil, om prachtig gekleed te kunnen gaan, wel koude en honger lijden. In het midden der voorgaande eeuw 1754, toen ook nog de kleeding voor de armen te Ruinerwold op deze markt gekocht werd, was de prijs van grijs want de el 19 stuivers, voor de 3 el rood Munstersch want werd betaald 3 gld. 3 stuivers. Al deze artikelen werden zoowel bij de el als bij *het sleek* verkocht. Voor vijf sleek betaalde men 2 gld. 2 stuivers 8 d. Het wit want schijnt zeer duur geweest te zijn, want op de herfstmarkt van 1725 werd voor Harm Alberts wit want gekocht tot twee broeken, en daarvoor is 19 gulden betaald; in het laatst der vorige eeuw is de markt in deze artikelen cindelijk teniet gegaan.

(3) Dat het komen in hooger beroep bij den Elstoel des landschaps Drenthe eerst in 1654 zijn beslag gekregen heeft, hebben wij op vorige bladzijden vermeld, zoomede den s'rijd die over de invoering van het Drentsche landregt, door de ingezetenen van Buddinge en Haekswolde met den heer van Ruinen is gevoerd; echter hebben de ingezetenen met den heer ook over hof- en huisdiensten een proces gevoerd, terwijl de heer van Ruinen met den landschap Drenthe over het ressort der heerlijkheid overhoop lag; over al deze geschillen is de beslissing van den Raad van State en Hunne Hoogm. Heeren de Staten-Generaal der Vereenigde Nederlanden ingeroepen, blijkens het navolgende stuk :

Extract uijt 't Register der Resolutien van Ho. en de Mo. Heeren Staeten-Generael der Vereenigde Nederlanden,

Lunae den XXen Augustus Anno 1618.

Opte Requeste van de Gedeputeerden des landschaps Drenthe, inhoudende, dat volgende die Resolutie van haere Ho. Mo. op haere eerste Requeste den XVen Februarij XVIc, ende zeventien ghegeven, de saecke tusschen den Heer van Runen ende d'ingesetenen van Buddingewolt ende Haecwolt, over de diensten bij den heer van Runen geeischt, niet en was gheaccondeert geworden, ende dat dienvolghende de voorschreven Inghezetenen continueerden in haer aenghevanghen Processe voor den Raedt van Staten versoekende de van Drenthe alnoch ghelijck bij hare voorighe Requeste, dat zij in haer Privilegie *de non evocando* mochten werden ghemainteneert, ende de aenghevangen

Redenen van beswaer te hooren en sien deduceeren en adstrueren ten fine van decisie.

Nae gewoonlijke ommezegginge door die geswoorens van huijs tot huijs, om te komen aen het gemeente boerhuijs hebbe ick Schultes dese binnenstaende sententie en citatie aen de presente ingesetenen van die Cale

proceduijren voor den Raedt van Staete werden gerenvoijeert voor den Drost ende vierentwintig Etten als ordinaris rechtstoel van de Landschap Drenthe. Gelesen het advijs van den Raedt van State op te zelve zaecke ghenomen, ende ghehoert het rapport van de Heeren Goch, Atsma ende Schaffer tot accommodatie van de saecke ghecommitteert, gelett mede dat tusschen de van Drenthe ende den voorschreven Heer van Runen mede voor den Raedt van Staete sedert vele jaeren een principael proces is hangende alnoch ongedecideert, belanghende het ressort van de heerlicheijdt van Runen, hebben haere Ho. Mo. bij provisie, en sonder prejudicie, so wel de van Drenthe als van den Heer van Runen, midtsgaders de van alle de ghene daer bij eenichsints souden wezen gheinteresseert, tot accommandatie van de saecke, verstaen, ende gheordonneert, dat de processen voor den Raedt van Staete tusschen de van Drenthe, ende den Heer van Runen, belanghende het ressort van de heerlicheijdt Runen, als tusschen den Inghesetenen van Haecwolde ende Buddingewolde, ende den Heer van Ruinen, bij denselven Raedt van Staete sullen verblijven, om ghedecideert te worden. So nae Recht ende redenen bevonden sal worden te behooren. Dan bij aldien geduijrende het voorsz. Proces over het ressort van de heerlicheijdt Runen noch eenighe andere disputen, den Leenheer, ofte den Leengherechte niet concernerende, mochten comen 'tontstaen, 't sij tusschen d'inghesetenen onderlinghe, ofte tusschen den Heere van Runen, ende d' Inghesetenen, dat de selve disputen ter eerster instantie sullen ghebracht worden voor het Gerichte van Runen, ende van daer aen den Drost ende vierentwintich Etten van Drenthe, ten waere eenighe saecken van sulcken natuijre waeren, dat sij ten eerster instantie voor den Drost en vierentwintig Etten mosten comen. Ende dit alles bij provisie, ende ter tijdt toe in de saecke ten principale over het ressort sal zijn ghedecideert. Onderstont, Accordiert met 't voorsz. Register, en gheteekend.

C. AERSSSENS.

Als wij het bovenvermelde, en den twist over de invoering van het Drentsche landrecht in de gemeente Ruinerwold, blz. 31—33, en meerdere feiten, ook in de laats'e jaren zamen nemen, dan komen wij tot de conclusie dat onder de ingezetenen dezer gemeente ten allen tijde een verzet heeft plaats gehad tegen de wettige over hen gestelde autoriteiten, en men niet dan na veel oppositie gemaakt te hebben, voor geweld heeft gebukt. Wij schrijven dit toe aan de welvaart

buirschap geexploiteert en hebben de presente boeren hieruit copie verzogt. Actum Ruinerwolt den 29 November 1739.

(Was Get.)

H. W. OLFFEN,

Schultes.

1739.

Coll. accoord :

H. W. OLFFEN,

Schultes.

1739.

COPIA.

HoogGeboren Heer en Graaf Heer Otto Ernst Gelder, Grave van Limburg Stirum, Heere van het slot enz. enz. enz.

Wegens zijn Exellentie de Heer Marquis van Hoensbroek, verwalter Heere der heerlijkheid Ruinen en Ruinerwold,

Vertrouwen aan U Exellentie in alle onderdanigheid de gezamentlijke ingezetenen van de Cluft van 't Oosteynde op Ruinerwolt, exempt Meeuwes Jans, mede op 't oosteynde woonachtigh, wat voegen bij sententie op laatstledenen Ruinerwoldsche Landregt, den 22 September 1752 en gaan Remestr. nevens gemelde Meeuwes Jans tot den onderhoud van de zoogenaamde Meeuwes Jans wal (1) gecondemneert zijn geworden,

en rijkdom der ingezetenen, aan den eenen, en gebrek aan onderwijs aan den anderen kant. De stelregel is nog heden ten dage dat men met geld alles kan dwingen; men kan de gansche wereld omkopen. Het gezegde van Talleirand: *alles of ieder is te koop, als men den prijs maar weet*, wordt hier echter ongelukkig toegepast, *men schijnt den prijs niet te weten*, want in de meeste zaken delven die geldmannen toch het onderspit. Het verbeterd onderwijs zal echter, hopen wij, ook in deze gemeente de ingezetenen brengen tot de vervulling hunner eerste burgerpligten, *„die in gehoorzaamheid aan de wet en de over hen gestelde magten bestaat,”* iets waartoe de predikanten van Ruinerwold gedurende bijna drie eeuwen niet het minste hebben kunnen aanbrengen.

(1) Als de meening van sommigen waarheid behelst dat het geestrijk eene naklucht speelt van hetgeen in werkelijkheid op 's werelds tooneel op onregtvaardige wijze verrigt is en waar twisten en krakeelen hebben

dewijl nu ten oosten bijlans de wal een sloot loopt die door Meeuwes Jans partikulier alleen onderhouden en ten wijte van twaalf voeten tijdelijk schou vrij moet gemaakt worden, sonder dat Remonstr. met die sloot iets te doen hebben; Edog die sloot tegen die laatste gehoudene schouwe na de walkanten aan door Meeuwes Jans niet sijnde opgemaakt, en even wel de tijt van schouwe van wallen en wa'erleijdinge op santgang wederom nabij schietende, soo is het dat Remonstr. (nevens Meeuwes Jans, te samen ingesetenen van 't oosteijnde en nu

plaats gehad, dan zal ook hier op deze Meeuwes Jans walle, even als op Peter Jochems wal, een digte drom van schimmen zweven. Het zullen allen geen doorstekers of bewakers zijn als op laatstgenoemde, maar er zal misschien een gloeiende walbouwer met vurigen ploeg en paarden, de walle bouwende, op en neder zweven. Satan, die altijd omgaat als een brieschende leeuw, laat het nu maar niet bij Ruinerwoldsche zieltjes, hij zoekt ook het Ruinerwoldsche geld te verslinden en tracht eindelijk hier in de waterkwestie zijn laatsten trek te spelen. Waar de werkwoorden *hebben* en *geven* genoemd worden, is hij veeltijds present om een woordje mede te prevelen. Blijkens No. 1 der door ons medegedeelde stukken is deze walle in 1641 gemaakt om het Ruinerw. water uit het Scholtambt Ruinerwold te keeren. Zij zijn gelegen op het oostelijkste erve der gemeente, aan de grens der gemeente Ruinen. De eigenaars van dat erve schijnen ten allen tijde een tegenzin tegen deze waterkeering gehad te hebben, gelijk blikken kan uit sententiën van 1661 en meerdere jaren, als ook reeds uit de willekeur van 1641.

Als men in den waan verkeert dat in 1641 eerst stouwen om het Scholtambt Ruinerwold zijn gelegd, heeft men een geheel verkeerd denkbeeld. Uit het contract van 1594 en andere stukken is duidelijk blijkbaar, dat er al zeer vroeg omkading heeft plaats gehad. De willekeur van 1641 had meerendeel ten doel de vervallen kaden te herstellen en op het land van Reinder Meeuwes een geheel nieuwe aan te brengen, waaraan toen eerst behoefte gevoeld is. De gesteldheid van het terrein, was zoowel in de gemeente Ruinen aan die kant, als in het Scholtambt Ruinerwold aan de oostelijke zijde geheel anders als nu. Het water uit de Oude vaart en Leisloot drong niet naar de landen aan den Ruinerwoldschen en Ruiner dijk gelegen, maar werd door natuurlijke en kunstmatige bekading zoodanig gekeerd, dat het de Leisloot moest afstroomen en de waterafvoer uit de gemeente Ruinen, van den kant der Blanken- en Narbringerweide had, in vergelijking van latere tijden, weinig te beteekenen. Eerst toen men tot verdeling der laatstgenoemde weide overging, en de waterlossingen verbeterde, deed de behoefte aan eene keerkade op Reinder Meeuwes erve zich gevoelen. Voor dien tijd was dit noordwestelijk gedeelte der gemeente Ruinen, als zoo vele velden in vroeger tijden, in den toestand, dat het water dat de Hemel gaf, door den grond maar moest opgeborgen of ingeslurpt worden. In 1641 en 1661 was die toestand zoodanig veranderd, dat behalve een

nieuws tot den onderhoud van Meeuwes Jans wal aangehouden) wel geinclineert waren om de gemelde wal op en goed te maken, ten eerste dage en vernits die wal veel meer sou hebben te lijden en het opmaken alsmede den onderhoud van deselve meerendeels vrugteloos soude zijn, in gevalle meergemelde Meeuwes Jans van 't oosteinde de gemelde sloot bij langs de op te maken wal strekkende, niet op behoorlijke tijden in gevolge zijn verpligtinge naar inhoud van 't wilkeur anno 1641 en daarop gevolgde sententie van 1661 alsmede ordinatoiren van de jaren 1696 en 1699, op de behoorlijke wijde van 12 voeten wijd opmaken, alsoo de sloot hier of daar verstopt en daardoor 't water in de loop na de Wolt AA belet zijnde, daardoor de te maken wal veel meer te lijden sou hebben van dat opgestopte water tegen de wal aan, als wanneer de sloot opgemaakt sijnde het water niet behoeft te persen tegen de wal en vrije loop kan hebben soo behoort; behalven dat Remonstr. vreesen dat Meeuwes Jans die als een ingesetenen van 't Oost-eijnde p. quota de wal zoowel als Remonstr. moet maken en onderhouden alsoo deselve meermalen heeft af gegeven dat hij geen intressen voor gaf te hebben bij de hoogte van de wal, de wal niet met Remonstr. gelijkierhandt soo hoog sal willen maken dat er winter of somer geen buiten water gevreesd behoeft te worden, soo versoeken de Remonstr.

Ten einde U Excelltie den geremst. Meeuwes Jans nu gelieven te ordonnairen om de gelibelleerde sloot met den eersten

keerkade, ook eene leiding bij die kade is gegraven en onder schouw is gebracht. Deze leiding bestaat aan de zuidzijde van den straatweg nog onder den naam van *Kraak* en is, als zoodanig, nog onder de schouw van de bevoegde magten; aan de noordzijde is zoowel de leiding als de stouw door het gedurig verleggen der laatste, geheel vervallen. Aan de zuidzijde is zoowel de sloot (*Kraak*) als de walle nog op dezelfde plaats waar ze in 1641 gemaakt zijn, en is in het Reglement op het Waterschap Ruinerwold aangeduid onder de benaming van *Benaks stuw dijk*, en die behoefte weinig verhooging te ondergaan om aan het doel van waterkeering, volgens het plan van het Waterschap, te beantwoorden, doch aan de noordzijde van den straatweg is de oude walle van Reinder Meeuwes, later Meeuwes Jans, thans Jan Geuchies Santings stuw dijk geheel vervallen. De vroegere walle lag in dezelfde rigting als de *Benaks stuw dijk*, ook op de grens der gemeente Ruinerwold, doch deze is in de eerste helft dezer eeuw op het daar aangrenzende land van den eigenaar in de gemeente Ruinen verlegd, met gezamenlijk overleg van den eigenaar des lands en de Klufst Oosteinde. Deze verlegging heeft aanleiding gegeven tot ruineering der geheele waterkeering. Het gemeentebestuur van Ruinerwold poogde wel de schouwpligtigheid over de verplaats'te walle te handhaven, doch een vonnis van het Kanton-regert te Meppel besliste, dat het gemeentebestuur geen regt van schouw

op zijne wijtte van 12 voeten wederom te moeten maken en deselve schou vrij onderhouden, buiten beswaar van Remonstr., dat ook deselve q quota de wal voorsch. worden aangehouden nevens Remonstr., soo hoog te maken dat bestandt moge zijn des somers en winters het buiten water uit Ruinerwolt van de oostkant te keeren. (quo Facto Remonstr. ten nove getekent.) Hoo-geveen den 26 September 1752.

(In margine stont geopposs.)

Sij desen gestelt in handen van de geremonstreerde Meeuwes Jans, om hierop binnen den tijt van veertien dagen na insinuatie deses contra te berigten, wordende bij manquement van sulks de Remonstr. en ge-

in eene andere gemeente had. De Kluft Oosteinde, die het servituut op dit erve kon gehandhaafd hebben, bleef in gebreke een regt, door zoovele sententiën en appointementen van den Heer van Ruinen bekrachtigd, te doen gelden, en zoo viel de aanzienlijke watermassa van Ruinen en hooger gelegen plaatsen komende, in de gemeente Ruinerwold en ruineerde de landen. Men moet zeggen, dat de Kale Kluft het servituut van waterkeering op het erf van Peter Jochems, oneindig beter gehandhaafd heeft, dan de Kluft Oosteinde op dat van Reinder Meeuwes. Toen de eigenaar van laatstgemeld erve, de walle van el-kander ploegde en ruineerde, hoorde men wel klaagtoonen, maar er was niemand die het regie middel in de hand durfde nemen om dat te keeren. Men was ook in de laatste tijden gewoon, het toezigt op dezelve aan de aartsvaderlijke zo-g van het gemeentebestuur over te laten. De kracht van dit bestuur was in die dagen gecentraliseerd in een persoon, die ten koste der algemeene zaak, het nepotisme huldigde, en zoo was de zaak van Reinder Meeuwes of Meeuwes Jans walle spoedig dood en begraven. In 1863 toen de zaak van het waterschap ten tooneele kwam, werd eenklaps de nagedachtenis aan de overledene wakker geschud. Maar of men bidt, wenscht of vloekt, of men na zoovele jaren vraagt aan wien de schuld? Er is geen waterkeering, er is geen Meeuwes Jans walle meer; om dezelve weder te verkrijgen, daartoe is klinkende specie noodig, geld, ja misschien veel wordt er toe vereischt om op het lage terrein een stuw dijk aan te leggen die op de meeste punten 1.30 Meter boven de oppervlakte van het gewone terrein zelve zullende die aan het doel beantwoorden, moet verheven zijn, en dat over eene lengte van p. m. 1300 Meters; het is de Westkapelsche zeedijk voor Ruinerwold. Het algemeen publiek wil den ouden walploeger weinig geld voor onteigening toekennen; die algemeene volksgeest oefent invloed uit op het Bestuur van het Waterschap. De eigenaar wil echter graag zeer veel geld voor zijn grond hebben, en wil volstrekt geene oude zonde in rekening gebragt zien, en dus zal het tot een proces van onteigening komen; of nu de Regtbank bij de bepaling der schadevergoeding, erf- of dadelijke zonde, of geheel geen

remonstreerde wedersijts geinjungeert aan de sententie van 't laatsleden landregt te voldoen. Hoogeveen, den 26 September 1752.

Onder stont GRAAF VAN STUIJRUM.

1752, den 4 Octobr., heb ick ondergeschr. voren en bovenstaande request en daar op gegeven appointement aan Meeuwes Jans geïnsinueert, welke copia heeft versogt.

Actum Ruinerwolt ut Supra.

(Coll. Accord):
M. H. OLFFEN,
Schultes.
1752.

(Was get.)
M. H. OLFFEN,
Schultes.
1752.

COPIA.

Wij ondergeschreeven volmagten des Carpels Ruinerwolt hebben over de Aa het volgende willekeur gemaakt: (1)

zonde in rekening zal brengen, is ons onbekend, schoon wij betwijfelen of de regter wel als cathechiseermeester zal optreden; is dit niet het geval, dan kan de toerekening derzelve van de andere zijde, in het officiële aanbod, het Waterschap groote kosten veroorzaken, daar het aanbod slechts f 2000 voor 33 Ares, zijnde pm. een derde van het benoodigde voor de geheele Stouwe, bedraagt en de onteigening over eene lengte van p. m. 1300 ellen, midden door het erf van den eigenaar loopt. De eigenaar van den grond vraagt voor de daarstelling van de geheele stuw, met eenige jaren onderhoud, de kapitale som van f 8600. De algemeene spreekwijs: „de waarheid ligt in het midden” durven wij hier niet als ons gevoelen uitspreken, maar wij zullen de beslissing der regterlijke magt afwachten.

(1) Deze willekeur overgenomen uit het Scholten-protocol van Ruinerwolt fol. 69. Op voorstel van den Scholte C. Kniphorst is ook op dezelfde datum een willekeur op het pad aan de Wolddijk gemaakt, bevattende onder andere bepalingen, *dat dit pad zoo hoog met zand moet worden opgehoogt, dat men er 's winters overal droog langers kan*; het bewijs dat dit ophoogen nog al wat beteekend heeft, kan men ontwaren uit de bepaling: *dat die ophooging binnen drie jaren moest volbragt wezen*. Van willekeuren op het voetpad aan de bewoonde streek van Ruinerwold, is ons tot hertoe niets gebleken, 't geen met onze zienswijze volkomen overeenstemt, als zijnde ons gevoelen (dat wij later met officiële bewijzen zullen trachten te staven) dat het voetpad aan de bewoonde streek van oneindig latere dagteekening is dan het hierboven vermelde pad aan de Wolddijk, dat sedert eeuwen eene publieke passage is geweest, ja zelfs toen die Wolddijk (nu straatweg) nog niet bestond, toen men geen behoefte had om naar Meppel te

10. Dat de Aa van het Oosteinde tot aan de Rijte (1) wijd zal moeten zijn sestien voeten.
20. Van de Rijte tot aan Jan Reinders brugge (2) sestien en een halve voet.

komen, om de eenvoudige reden, dat dit maar bestond uit enkele hoeven en nog geene handelsstad was, en de tegenwoordige kom der gemeente Dijkhuizen in 1566 nog maar bestond uit eenige *Caters bi den dijk* (Keu'ers bij den dijk) en zoo de weg van het klooster Ruinen naar het klooster te Blijdenstein, liggende pm. 1200 ellen meer zuidwaarts naar de kant der Wold-A, de weg voor het algemeen reizend publiek en de ingezetenen der gemeente was.

(1) Een riviertje, dat uit de gemeente Ruinen, tusschen Oldenhave en de Markte van Weerwille zijn loop nemende, in het Westelijk gedeelte der Kluft, Oosteinde, zich aan de Zuidkant in de Wold-A ontlast.

(2) Eene in de vorige eeuw afgebroken burgt, een half uur gaans ten oosten van Meppel, in de Oosterboer, een gehucht onder de gemeente Meppel behorende, op 2 a 300 ellen afstands van de Wold-Aa. In het laatst der 17 eeuw woonde hier een R. van den Clooster, die Heer van 't Slot genoemd werd, en in 1687 den 19 Meert voor een derde en Claas Coops voor het carspel Ruinerwold voor twee derde aangenomen heeft de steenen brugge etc. over de nieuwe doorgraving te Meppel (thans Mallegat genoemd) voor eene som van veertien hondert car guldens, te leggen; leden van deze familie, die aan de van Munsters, Heeren van Ruinen en de Vossen van Steenwijk verwant waren, woonde op Fledderinge, Rheebruggen en de Havixhorst; in het midden der achttiende eeuw, ten minste gedurende eenige jaren, woonde op dit slot Ottho Ernst Gelder, Grave van Limburgh Stierum, die, voor den Marquis van en Zu Hoensbroek, verwalter (plaatsbekleeder) van de heerlijkheid Ruinen en Ruinerwold geweest is, totdat de heerlijkheid in 1766 in andere handen overging. De ingezetenen van het scholtamt Ruinerwold schijnen met zijn bestuur zeer tevreden te zijn geweest; dit blijkt hieruit dat zij voor hem en zijne familie eene bank in de kerk te Blijdenstein beschikbaar stelden, waarvan hij in eene akte van den 27 Jan. 1744 de verklaring gaf als volgt: *De wijle de gesamelijke geerfde buijren van Ruinerwolt hebben kunnen goetvinden an ons en onze dierbare gemalinne te vergunnen een bank in haer kerke, soo is het dat wij niet willende deze hare genegenheit onswaarts misbruiken maar integendeel genegen zijnde om onze erkennisse in allen deelen an haer te betuigen hiermede verklaren wij dat deze an ons en onze gemalinne vergunde plaatse of bank in de kerke vaa Ruinerwolt wederom zal komen ter dispositie en vollen eigendom van de te samen geerfden soo als wij deselve sijn bezittende na ons overlijden en dat van onse gemalinne, sulende langstlevende van ons beiden alleen het gebruik van deselve genieten ons levenslangh zonder dat onze nasaten daarop eenigh regt of prentensie sij zoude kunnen aanmatigen maar gehouden zullen sijn wederom*

30. Van Jan Reinders brugge tot aan de Koekanger Aa agtien voet.
40. Van de Koekanger Aa tot aan den Tweelen twee en twintig voet.
50. Dat deze verwijding van het Westen aan zal beginnen.

de vrintschap van de gesamentlijke geersde buijren te versoeken bij aldien zij genegen mogten zijn deze plaatse of bank wederom te gebruiken. In waerheits oorkonde hebben wij dezen afgegeven en eigenhandig onderteekend en met onzen hoogh angeboornen grafelijken zegel bevestigt en bekrachtigt op onsen huise het Slot genoemd den 27 Januarij 1744.

(Was geteekend):

O. E. GRAAF VAN STIJREN.

Anna Lucia GRAVIN VAN STIJREN
geboren VAN KLINKENBERG.

Bovengenoemde bank is nog langen tijd en misschien nog wel tegenwoordig *de Gravenstoel* genoemd, en daar men wel eens gemeend heeft in vroegeren tijd, dat er nog privaats eigendomsregt op deze bank bestond, hebben wij bovenstaande akte hierboven ingelascht, ook als variatie op het thema: *water*.

In de laatste jaren is deze bank voor eene zitplaats voor HH. Kerkvoogden ingeruimd.

Later woonde bovengenoemde Graaf van Stijrum op het Hoogeveen; zijn zoon die in 1813, met den Graaf van Hoogendorp en van der Duin van Maasdam, onze onafhankelijkheid hielp grondvesten, werd daar geboren. Koning Willem de Derde bezocht in 1873, bij zijn bezoek aan Hoogeveen, de woning waarin de beroemde man het levenslicht aanschouwde.

Terwijl wij over de grafelijke familie van Stijrum spreken en van eenige andere voorname geslachten het een en ander verneld hebben, willen wij thans ook nog opmerken dat onder de landbouwende stand in deze omstreken familien gevonden worden wier stamboom tot drie en vier eeuwen klimt. In den Drentschen Volksalmanak van 1840, blz. 133—152 wordt medegedeeld een testament van *Johannes Cluppel Priester of te Cappellaan der kapellen des Hijlijgen jufferen Sancte catherinen thoe Ruijnen*, aan den voor ons onbekenden schrijver (denkelijk den heer J. S. Magnin) ter inzage gegeven, door een Helprig Waning, wiens voorouders uit Pesse afstamden en Scholten van Ruinen geweest zijn. Een testament van Roeloff Waning, scholte van Ruinen, van het jaar 1428, is althans nog in het Provinciaal archief van Drenthe aanwezig, alsmede een pachtbrief van 1410 bij Magnin kl. blz. 57 vermeld. De familie Waning is nog altijd in Pesse woonachtig, hoewel nu tot den gewonen landbouwenden stand behorende. Het is niet onaardig in verband met bovenstaande hier te laten volgen een contract door bovengenoemden Johannes Cluppel, voor de bureu van

60. Dat so vermoedelick Bartelt van 't Slot (3) sijn aalstal niet 22 voet wijd geliefde te maaken de Carspelluiden door middel van regte hem daartoe sullen weten te needsaken.

Pesse en hunne capelaan Johan Arndz, over de bezoldiging van laatsgenoemde opgemaakt, waarin ook een lid der familie Waninck of Waning, alsmede een lid van het altijd nog aanwezig geslacht Kuiper voorkomt, en dat tevens eene bijdrage levert voor de bezoldigingen der kerkelijke betrekkingen dier dagen in de gehuchten of dorpen van Drenthe. »Ick Johannes Cluppell van pauslijker macht en de Keijserlijke gewalt, openbaer notarius unde tabellio doe kundt openbaer vormijtz ijegenwoerden schijne woe voer mij ende den toegesluijden hijr nae beschreven erschenen sije de beste deel der buren to Pesse geseten ende bekanden voer mij dat se heren Arndt then Bulte, horen oelden cappellaen, de een tijtlanck van hem gewost ende toe campen gewoent heft, nu weder angenomen oer cappelle aldaar toe Pesse nae older gewoenten toe bedeijnen; up hillige dage ende up anderen tijden als he devotie daertoe heft mijsse te doene, des se em jaerlix geven willen des genen se voer hen eme plegen toe geven, nochtans mijt verbetering des testamentz welck zaliger her Johan Waeninck toe der vorsz. cappellen gegeven heft, welck her Arndt vorsz. nu voertan oick jaerlix boeren ende hebben sall. Dan voer de schoene broede dese heren Arndt plegen toe geven sollen ende willen de vorsz. beuren heren Arnde vorsz. jaerlicx enen Philippus gulden geven ende gijne broede meer. Dijt woe vorsz. is an beijden sijden toe halden, hebben mij de vorsz. paerten bejide hantastinge daerop gedaen ende alsulx gelovet toe holden onverbroeckelich. Des ick den vorsz. paerten altijd want ze dat begeren ende 't doene hebben vorder instrumenten van geven wil. Actum toe Runen in bijwesen Johan Diricksz. ende Ro'of Kuijper, tugen hijrtoe geroepen ende gebeden ende meerder leude genoegh. Datum in den jaren onses Heren dusent vijfthundert ende een ende viertich, op sunte Michaelis dach.

Johannes Cluppel ut supra notarius ad modum
prothocolli manu propria subscripsit et delatiori
extensione quatenus opus sit protestatur.

De in dit bovenvermelde stuk genoemde Johan Arndt was in het begin der 16 eeuw vicarius te Ruinen, woonde daar op het goed de Campe en niet in de stad Campen, *Bulte* was een hoeve te Pesse nog daar bekend. De familie Eppinge uit Havelte wordt ook in het jaar 1508 genoemd; in dat jaar verkoopen Hendrik Helmichs, Roelof en Luitger Oostinge, kerckmeesters der kerpels en der karcke van Meppel bij raede en consent des gemenen carpels aan Claes Eppinge toe Hesselte 85 philips gulden jaerlicxe pacht alle jaer te betaelen tot sunt maerten in den wijnter waervan de stock gelegd is voor de erf buren uit Meppel, Johan Claes en Meilof roepert, besegelt door Evert van Cralen, pastoor te Meppel en deken des lands van Drenthe, en de Scholte van Meppel Wolter van Wollinck, op sunte Sijmons en Judas

70. Met dese verwijding zal tegen de stouw schouwe dezes jaars een begin worden gemaakt.
80. Sullende de pander en gesworens in 't vervolg bij de tijdelijke schouwe der Aa agt geven, dat de Aa dese wijde heeft en

avent de twee apostelen. De familiën Snoek, Struuck, Bentum, Borchers, Santing, meest onder de gemeente Havelte gevestigd, waren ook in de gemeenten Ruinerwold, Meppel en Ruinen woonachtig. De drie eersten zijn met elkander vermaagschapt geweest, van daar de vereeniging van geslachtsnamen, als: Borchart-Struick, die rentmeester van het kapittel van St. Pieter was. Het was een Lucas Snoek-Bentum die in 1612 naar Steenwijk de wijk nam, en, om naar Havelte te kunnen terugkeeren, zich daartoe achtereenvolgens tot Rabenhaupt en Prins Maurits wendde. De Struicks bewoonden het kasteel Oversinge te Havelte en hebben in het landschap Drenthe onderscheidene aanzienlijke posten bekleed, waaronder Johan Struick als landschrijver bekend is, die in 1647 eigenaar was van een hoog stuk land, 1½ dagmaat groot, „de Blankenberg” genoemd, onder Havelte gelegen, hetwelk volgens een oud handschrift (Drentsche Volksalmanak 1840 blz. 51 en v. Magnin G. O. 1e stuk blz. 122 en v.) diende tot woonplaats van een der drie gebroeders Lichtenberg, waarvan de beide anderen woonden op Rhebruggen en Wittelte, en kinderloos overleden zijnde, de vierde broeder die proost 't Utrecht St. Petrus was alle goederen erfde, die dezelve later aan het Stift en Capittel voornoemd vermaakt heeft. De Snoecks die in 1454 reeds in Meppel eigendommen bezaten, en wien op Ruinerwold verschillende boerenerven toebehoorden, zijn in laatstgenoemde gemeente voor eenige jaren met Pieter Pieters Snoek uitgestorven, en een andere tak heeft zich verplaatst naar Uffelte, waar vele leden van dit geslacht thans tot den arbeidenden stand behooren. In Meppel is een der oudste geslachten de Hartsuikers, die in het begin der vijftiende eeuw daar reeds woonachtig waren; een lid daarvan, Albert Hartsuiker, was afgevaardigde voor Drenthe in 1580, in het collegie der nader geunieerde Provinciën. Ook de Oestings (Oosting) zijn een oud Meppeler geslacht, reeds in 1508 daar aanwezig, en een advocaat R. Oosting met een Bernhard Kijers waren in 1692 de raadsmanen voor de Kale Kluit of Claes Coops en cs. tegen Jan Arents, Jan Smit cs. of de Kluit Oosteinde. Op Ruinerwold komen de Stellinks al zeer vroeg voor. In eene acte 1511 door Magnin kl. in Drenthe, blz. 94 medegedeeld, houdende vaststelling der bezoldiging van Geert Mulert, pastoor te Ruinen, zoude men kunnen aannemen dat de zeven erven, waaruit zeventien virendel botteren moesten opgebragt worden, in Ruinen waren gelegen; dit is echter in zoover waar dat wel de erven van Lubbert Stellink en Johan Stellink, van Arent Taelen en Johan Arents Taelen in die gemeente pachtpligtig zijn geworden, doch de eigenaars woonden op Ruinerwold en waren vermogende lieden. Iedere leeftijd, gedurende drie eeuwen, hetgeen opmerkenswaard is, gaf opvolgend een Jan of Jan Geerts

anders daarvoor panden na redelijkheid soo als men anders
gewoon is te panden.

Tot vestenisse der waarheid is deese door mij
Schults en de volmagten geteekend.

Ruinerwold, 6 April 1772.

(Get.) C. KNIPHORST.

Schults.

HENDRIK COOBS.

ALBERS JANS POL.

CARST ROELOFS.

REINDER ROELOFS.

HENDRIK LUCHIES,

JACOB JANS.

VREERIK MEEUWES.

ALBERT JANS POWWELS.

Coll. accoord:

C. KNIPHORST.

Schults.

Gepubliceert op Ruinerwolt, 8 Aug. 1772.

(Get.) H. GOMARUS.

Talen en een Geert Talen, zijnde altijd vader en zoon. Op Zuidwolde
zijn de oudste geslachten o. a. van Heuvel en Steenberg; doch ons
register zou te uitvoerig worden als wij meer van dien aard zouden
mededeelen.

SUPPLEMENT.

De gemeente Ruinerwold had in vroegere eeuwen eene veel hoogere grondslag dan tegenwoordig, als niet alleen bestaande uit lage moeras-sige, maar ook uit hoogere veengronden, die voor eeuwen reeds afge-graven zijn, waarvan de bouwakkers ten noorden der bewoonde streek als de overblijfselen moeten beschouwd worden, met het doel, om de-zelve tot bouwgrond te behouden. Op sommige erven heeft men het veen geheel afgegraven, terwijl men op anderen hetzelfde heeft be-houden, hetwelk op sommige erven, op eene aanzienlijke lengte regt-lijnig nevens elkander liggende, een verschil van een Meter hoogte geeft. Overblijfselen van deze verveeningen of afgravingen zijn dik-wijls ontdekt; zelfs naar den kant der Leisloot in de lage vloeilanden, heeft men bij latere verveeningen, onder in het veen, kleine steek-turven aangetroffen. Wanneer die afgravingen hebben plaats gehad, is moeilijk te bepalen. In de eerste tien eeuwen onzer jaartelling vindt men daarvan geene sporen; eerst in eene oorconde van 1113 wordt van het steken van turf uit veen gewag gemaakt, en wel in de provincie Utrecht. Volgens Winsemius cronijk van Vriesland, zijn de Woudlieden van Vriesland of bewoners der Zeven Wouden in 1225 daarmede eerst begonnen. Men zegt dat het geestelijken zijn geweest, die omtrent 1312 de veenen van Giethoorn en omstreken aan den steek gebragt hebben. Als men het gevoelen van den heer F. A. Eb-binge Wubben, in zijne Geschiedkundige herinneringen van Giethoorn aanneemt, (Overijsselsche Alm. van Oudh. en Lett. 1837, blz. 67) dat die bovengenoemde verveeningen hebben bestaan in het afgraven van hoog veen, waaruit hij meent dat Giethoorn bestond, dan is het zeer vermoedelijk, dat ook in de veertiende eeuw de hoge veenen van Buddingewolt (Ruinerwold) ontgonnen of afgegraven zijn, gelijktijdig met Hesselerveene (Nijeveen) en Koekange. Naar ons gevoelen is die afgraving aan de zijde van het Havelter diep begonnen, om dezelve daarop te kunnen afvoeren, en is de Oostersche Leisloot van Voren-wolde (1) naar beneden in het voormelde diep daartoe gegraven, om de turf uit de veenen op het Havelter diep te kunnen brengen. Thans zijn alle overblijfselen van vroegere vergravingen verdwenen, doch voor

(1) Uit gevondene bescheiden is ons gebleken, dat *Vorenwolde* het Oostersche Kluftje van Ruinerwold is geweest p. m. c. 7 huizen tot het zoogenaamde *qlop*.

bijna zeventig jaar was er nog een erve, waarin verschillende ingezetenen *blokken turfland* (eene zeker geregtigheid) bezaten.

Wie zich over bovenstaande beschouwingen verwondert en ongeloovig is, verwijzen wij naar zoovele plaatsen, waar minder sporen van vroegere verveeningen worden aangetroffen, als de heerlijkheid Ese en Nieuwleuzen (1) enz.

De bovengenoemde hooge bouwakkers nemen wij voor een groot gedeelte, als de oorspronkelijke bodem of grondslag der gemeente Ruinerwold aan, in vroegere eeuwen met veel bosch bedekt, waaronder de *grove den* eene voorname plaats bekleedde, gelijk de daarin van tijd tot tijd gevondene zaadknoppen uitwijzen. Menigmaal is door de voorstanders van verbetering van het Waterschap aangevoerd, *dat de Wold Aa op het hoogste en de straatweg op het laagste punt der gemeente loopt*, doch in de beoordeeling van deze schikking door het voorgeslacht moet men rekening houden met het afgraven der veenen, iets waarop wij later uitvoeriger zullen terug komen. Eerst toen de hooge veenen afgegraven waren, ontstond de moeilijkheid om op het Havelter diep of Oudevaart het water te kunnen afvoeren; de bodem was nu te veel gezakt, verzwaaard door de omstandigheid, dat het een bevaarbare stroom was, en soms door schutten, het water werd opgehouden, waarvan er een was geplaatst tegen het midden der Cale buurtschap. Sedert eeuwen was de gemeente al in opgaande erven en door slooten gescheiden, die tevens tot waterafvoer op de bestaande waterlossingen dienden. De erven die nu aan de benedenzijde van bovenvermeld schut lagen, konden meestijds beter uitlossen dan de erven daar boven liggende. Ons oordeel is, de menigvuldige sleuven of sleggen in aanmerking nemende, die allen in westelijke rigting loopen, dat alle erven van een groot deel van het Oosteinde en de Ruwe buurschap, door eene kleine waterlossing beneden dit schut uitlopende, hun water in de Oudevaart hebben gelost, doch dat daar dit bezwaar opleverde voor de benedenste erven, het aanleiding heeft gegeven tot het aanbrengen van de wal op Klaas Jans Hilberts land, ook Wolter Roelofs en Jan Claes wal in sententies van 1631 en 1645 genoemd, zijnde op de landen tegenwoordig *de Keuterhoek* genoemd. In wat jaar die voornoemde wal is opgeworpen, hebben wij tot hertoe niet kunnen ontdekken, wij moeten echter aannemen, dat dit omstreeks het midden der zestiende eeuw, of nog wel vroeger, heeft plaats gehad. Daar in 1594 een contract gemaakt is, waarbij eenige der

(1) Zie hierover Acker Stratingh, aloud st., 1e deel, 1e stuk, blz. 78 en v. Winsemius cronijk van Vriesland blz. 158.

benedenste eigenaren de opruiming van den wal en de doortogt van het bovenwater door hunne landen toestonden, en dit niet door de voornaamste ingezetenen mede gesloten is, moet men aannemen dat er al geruimen tijd over deze zaak strijd geweest is, en men wel de mindere grondeigenaars door omkoopning tot zoo'n contract heeft overgehaald. Dat dit contract, door vele tegenwerking van de voornaamsten aldaar gelegene grondeigenaren, zonder gevolg is gebleven, bewijst, dat in 1651 de zaak door sententie van den Heer van Ruinen is afgedaan, hoewel in ruimer zin als bij contract van 1594 was aangewezen. Dit contract, dat geheel versleten is, hebben wij onmogelijk geheel kunnen ontcijferen, de enkele woorden op sommige brokstukken, hebben ons zooveel licht gegeven, dat het eene overeenkomst was tusschen grondeigenaren van Ruinerwold over deze bovenvermelde zaak, zoodat het voor niemand na onze lezing en behandeling eenige waarde heeft; kon men het bestaan van dit contract niet uit andere acten bewijzen, wij zouden het niet medegedeeld hebben, alleen om niet den schijn op ons te laden, dat wij iets vermelden dat niet bestaat.

Dit contract heeft dus aanleiding gegeven tot alle processen en sententiën, bekend in de stukken tusschen de Oostersche en de Westersche geërfden van Klaas Jans Hilberts land, waartoe moeten gerekend worden, alle ingezetenen of grondeigenaren aan de Westzijde van den tegenwoordigen Keuterhoek, tot aan het Oosteinde. Het was de eisch van de Oosterschen om door de landen in schuinse rigting even aan de Oostzijde van het tegenwoordige *Karst Lucas erve* met hun water in de Oudevaart te komen, doch de locale besigtiging van Hendrik Munster, Wilhelm van Bernsaw in 1651, had ten gevolge, dat hij bij sententie bevolen heeft, om de uitlossing in de Oudevaart vaarwel te zeggen, en de binnenleiding in de Haexwoldiger leislout (ook Wolt-sloot genoemd) door te trekken; om echter de benedenste landen voor mogelijke overstroming van het Oostersche water eenigzins te vrijwaren, beval hij, dat op Klaas Jans Hilberts land (Keuterhoek) in de leiding een vast schutje zou gezet worden, dat gesloten zou worden, als de aanvoer van water uit het Oosterdeel te groot werd. Hierover schijnen weder oneenigheden te zijn ontstaan, zoodat bij sententie van den 12 October 1664 aan iedere partij vergund is, om tot sluiting en ontsluiting van dit schutje een sleutel te mogen hebben, wordende aan de Scholtes opgedragen, om deze uitsprake ter eerste instantie ter uitvoering te brengen.

Het is duidelijk, dat de thans zoogenoemde binnenleiding tot 1651 weinig te beteekenen had, iets dat met onze beschouwing: *dat geheel*

het oostelijk deel van Ruinerwold door sleggen of sleuven naar het westen het water afvoerde, overeenstemt, want ook de waterkeering *Peter Jochems stouw* bestond nog niet; eerst veertig jaren later is de strijd over laatstgenoemde wal ontstaan, omstreeks 1690. In een adres van 1683 van de Oosterschen van de Ruwe buurschap en het Oosteinde, schijnen zij verzocht hebben, dat die sleuve ook zoo opgeruimt mogt worden als van Peter Klaasland westelijk op. In een adres van de Cale buurschap daarentegen, wordt wel van *opruiming* van het stuckien leislout gesproken, maar niet van *walle* zoo als later. Wel wordt van een *dam in kwestie* gesproken, maar hier door moet verstaan worden het einde der binnenleiding, door een dam of stege van het laatst op deze leiding aflossende erf voor de hoogerop liggende gesloten, 't geen wel aanleiding gegeven heeft tot de latere verhooging van die stege of privaten weg. Dat die binnenleiding niet veel te beteekenen had en voor het jaar 1651 maar een sleuve was, blijkt wel uit de sententiën van dit jaar, daar hij toen aan de Oostzijde van Klaas Jans Hilberts land op eene wijde van drie voet moest gebracht worden, en dus voor dien tijd van zoo weinig doorstromingsvermogen was, dat de benaming van slegge of sleuve, zoo als dit tegenwoordig nog hier gebruikelijk is, wanneer men eene digtgegroeide of bijna toegewassen sloot wil aanduiden. Uit dit adres, kan even als uit andere stukken opgemerkt worden, dat de Oudevaart tegenover de Kale buurschap in loop verandering heeft ondergaan.

Den 8 Julij 1692 is de strijd tusschen Ooost en West, of liever zoo als het in de stukken genoemd wordt, tusschen het Oosteinde en de Ruwe buurschap aan de eene zijde en de Kale buurschap en eenige uit de Ruwe buurschap ter andere zijde, voor goed begonnen, die tot op dezen tijd heeft voortgeduurd. In hare verdediging van 1683 boven vermeld, waren het nog de Oostersche geërfdens van Klaas Jans Hilbertslands; doch in het adres van 18 Julij 1693 zijn de beide vroeger tegen elkander procederende partijen vereenigd; uitdrukkelijk worden hierin genoemd: *de Oostersche en Westersche geerfdens van bovengenoemd K. J. Hilbertslandt*. Zoo niet langer, ten minste eene eeuw hebben laatstgenoemde geërfdens tegen elkander gestreden en geprocedeert en eindelijk vereenigd, tegen het Oosteinde en de Ruwe buurschap weder den strijd aanvaard, die nu bijna weder twee eeuwen geduurd heeft. Dat zoo'n groote animositeit zich in deze zaak ontwikkeld heeft, daartoe heeft veel bijgedragen het bij dage en nachte doorsteken van waterkeeringen, dat de meest door het water lijdende partij *juist alleen als er hoog water was* hare vermeende of gegronde aanspraken deed

gelden en in gewone of drooge jaren zich weder rustig hield. Nog heden ten dage ziet men er voorbeelden van dat wanneer er een lage of middelmatige waterstand is, sommige personen zeer weinig of niets ter verbetering willen aanwenden, terwijl wanneer er *hoog water* is, zij door willekeurige doorsteking en groot alarm slaan zich onderscheiden, 't geen altijd animositeit moet voortbrengen. Zoodat hun thermometer wijst, naar mate 't water zakt of rijst.

Uit alle Rochten, Contrarochten, Attestatiën en Sententiën is het duidelijk, dat genoemde Peter Jochems Stouwe zeer langzaam tot eene waterkeering is opgeworpen, en dat men daarmede begonnen is tusschen 1683 en 1692 en dat het eerst het voorkomen had, alsof genoemde Peter Jochems een goeden weg of stege voor zijn vee wenschte, en om met paarden en wagen dien te kunnen gebruiken, schoon duidelijk uit de stukken is te ontwaren dat de geheele Kale buurschap die verhooging ondersteunde of daartoe medewerkte. De heeren van Ruinen hebben over 't fond der zaak nooit eene afdoende beslissing gegeven. Het betrof vooral de vraag aan de eene zijde: of iemand jaar en dag in eene rustige possessie (bezit) zijnde, daarin gehandhaafd moet worden, en ten andere zijde: of iemand eene kade of wal opwerpen mag, om de bovengelegene landen des te meer te bezwaren, anders gezegd: als de gewone waterlossingen het water niet meer kunnen afvoeren, en alzoo eene algemeene overstroming of watervloed de landen bedekt, het natuurlijk regt, dat de benedensten het water van hooger gelegen landen moeten ontvangen in aanmerking nemende, de benedenste landen een kade of wal mogen opwerpen om de hooger gelegene zoo veel te meer te bezwaren. Van de zijde der Ruwe buurschap en het Oosteinde beriep men zich menigmaal, behalve bovengenoemde, op de willekeur van 1641, als *alleen sprekende* van stouwen rondom 't Wolt en dat deze dus niet geduld moest worden. Van de andere zijde voerde men daartegen aan, dat de andere partij van Oosteinde en Ruwe buurschap die willekeur *sel/s* overtreden hadden, door den aanleg van stouwen achter de bouwakkeren.

Men zou zich echter zeer vergissen als men aannam, dat door de willekeur van 1641 de *eerste stouwen* zijn tot stand gekomen: men leest daarin toch *dat er eene stouw op het land van Reinder Meeuwes, om het Ruier water te keeren, zal strekken van de noorder dwarsstouw tot aan de Ruinerlanden*, een bewijs dat er al een noorder dwarsstouw bestond. Uit het contract van 1594 blijkt het bestaan van stuwen alreede, iets wat in het palude que vocatur Buddigwolt (1) door de landei-

(1) Akte van 1086 in de blaffer van Dikninge.

genaren al reeds zeer vroeg, als eene behoefte gevoeld zal zijn.

Ook in No. 1 van de medegedeelde stukken wordt alreeds gesproken van het doorsteken van Wolter Roelofs stege in 1633 of vorige jaren, en van dergeïjken inhoud is in No. 2 vermeld van een Jan Klaas wal. Voor het overige zal de onpartijdige lezer, door de mededeeling van het Register en de oorspronkelijke stukken over deze waterkwestie, wel zoo veel op de hoogte komen, dat wij hier wel niet meer bij hebben te voegen, en zijne conclusie zal zijn: *Het is goed dat die gordiaansche knoop eens eindelijk doorgehakt is.* De hooge waterstand heeft zeer ongunstig op de gemeente Ruinerwold gewerkt, niet alleen op de stoffelijke welvaart, maar ook op zedelijk gebied. De partijen die tegen over elkander stonden in de waterkwestie, hebben ook in andere gemeentelijke zaken elkander fel bestreden, 't geen tot op onzen tijd heeft voortgeduurd. Zoowel in het burgerlijke als kerkelijke heeft men elkander bestreden. In 1778 is zelfs de beslissing van Drost en Gedeputeerden ingeroepen, over de betaling tot onderhoud van de kerk en pastorie, dat altijd Kluftsgewijze geschiedde, doch wat die van Oosteinde en de Ruwe buurschap verlangden dat plaats zou hebben naar de huizen en bedrijven der ingezetenen, daarvoor aanvoerende de vermindering der huizen in de beide Oostersche Kluften, misschien tengevolge van den soms zeer hoogen waterstand. In 1756 verschil tusschen de Kale buurschap en het Oosteinde c. s., over het voorzingen der onderwijzers in de catechesatie, waarin de beslissing der Classis van Meppel is ingeroepen. Wij zouden veel meer voorbeelden van dezen aard kunnen mededeelen, doch het is dunkt ons genoeg om te doen zien, dat men vóór eene eeuw elkander even goed op ieder terrein bestreed, als dit tegenwoordig nog het geval is, hetgeen voor eene gemeente zeer schadelijk moet werken, omdat er zoovele voorbeelden zijn, dat personen, die veel tot bevordering van welvaart in de gemeente konden medewerken, alleen omdat ze in zake de waterkwestie eene andere meening dan de meerderheid zijn toegedaan, zoowel uit kerkelijke als burgerlijke betrekkingen geweerd worden.

Niemand zal den schrijver dezes van pedanterie beschuldigen, als hij ten slotte het woord vraagt om verschooning voor een persoonlijk feit in eene zaak waarin hij dertien jaar de hoofdrol gespeeld heeft; dat feit bestaat hierin: dat hij de ontwerper en verdediger van het plan van de verbetering van het waterschap in de gemeente Ruinerwold is geweest, en dit dertien jaar, ondanks den felsten tegenstand, heeft volgehouden; dat hij, toen vele zijner medestanders achter verschan-singen kropen, zich op de barricade heeft gehandhaafd, en tot mikpunt voor 's vijands grof en klein geschut gediend heeft om de zaak tot

een goed einde te kunnen brengen, *eene zaak* waarvoor het voorgeslacht, zooals in dit geschrift is bewezen, een hartstogtelijken strijd van bijna drie eeuwen gevoerd heeft; en dat hij zich, noch door dreigementen, laster of smaad, noch door vleijende aanbiedingen van posten of klinkende munt, van het voorgestelde doel heeft willen laten afbrengen. Doch genoeg van het feit, waarom hij sedert dertien jaren door zijne tegenstanders met de zwartste kleuren is geteekend en men hem op elk gebied gepoogd heeft te bestrijden, niet denkende dat de grootste krijgslieden in den oorlog gevormd worden. Als ik boven van verschooning sprak, wil ik die vragen omdat ik niet gehandeld heb gelijk mijne meeste mede-burgers in de gemeente Ruinerwold gewoon zijn te doen als het zaken van algemeen belang geldt, namenlijk: om eerst eens over de schouder te kijken en te luisteren wat of *Jan heele ton* of *Jan halve ton* er van zegt, en om, als hun oordeel niet gunstig is, stilletjes af te druipen. Ik heb naar eigen overtuiging gehandeld, en die overtuiging heb ik gehandhaafd omdat ik geene reden zag om mij te schikken naar de oudsten en vroedsten der gemeente, als met mijne zienswijze niet overeenstemmende, en omdat ik het volste regt als burger en vrij man meende te hebben om mijn principe uit te spreken en met alle eerlijke middelen te verdedigen.

Menigmaal is mij, ik beken het eerlijk, ingefluisterd: Gij maakt u gehaat, het algemeen krijgt gij tegen u! doch die zoogenaamde volks-gunst (populariteit) heb ik, wanneer het het opofferen van beginselen gold veracht, steeds gedenkende aan de spreuk van Thorbecke: *„Men wordt niet ligt populair, of men moet de gebreken van het volk gemeen hebben.”* Derhalve ben ik ook, noch op sommigen mijner medestanders, die soms pogingen aangewend hebben om de goede zaak te verraden, noch op mijne tegenstanders die niet alleen de zaak, maar ook mijn persoon bestreden hebben, in het allermint vergramd, maar beiden dankbaar, om dat die omstandigheden mij tot zulk eene groote werkzaamheid en afzondering gebragt hebben, dat haat of gunst mijner medeburgers voor mij onverschillig geworden zijn, zoo ik zelf slechts de overtuiging heb voor eene goede zaak te strijden; terwijl ik dank zeg aan hen die mij tot het einde toe getrouw ondersteund hebben.

Wij besluiten met den wensch, dat bij onze kinderen en kinds-kinderen de waterkwestie zal vergeten zijn, en zij in vrede en eendragt, de welvaart en bloei hunner gemeente, die de schoonste en rijkste van ons gewest kan genoemd worden, zullen bevorderen, en iets beters zullen doen ontstaan dan hunne vaders, die in de laatste jaren, uit hartstogtelijke vasthoudendheid tegen elkander, duizenden verspild hebben, die tot betere doeleinden hadden aangewend kunnen worden.

ERRATA.

Blz.	6	regel	8	van	boven	staat:	van	Gothen,	lees:	van	de	Gothen.
"	"	"	6	"	ond.	"	in	de	noot,	Acker	Strating	Aloud
							B.,	lees;	Acker	Strating	Aloude	St.
"	8	"	3 en 4	"	ond.	"	Hendrik	van	Munster	voor	de	IIde,
							lees:	Hendrik	van	Munster	de	IIde.
"	35	"	17	"	boven	"	quodid,	lees,	quod	id.		
"	36	"	3	"	"	"	Tot	iens,	lees:	Totiens.		
"	37	"	1	"	ond.	"	Boschart	Struik,	lees;	Borchart		
							Struik.					
"	37	"	5	"	"	"	Jan	Vaersnaedt,	lees:	Jan	Vaer-	
							smaadt.					
"	71	"	13	"	boven	en	blz.	75	regel	12	en	13
							staat:	Roe-				
							lof	Horvoet	lees:	Roelof	Homoot.	
"	75	"	2	"	boven	staat:	verconde,	lees:	oerconde.			
"	80	"	23	"	boven	"	pest	aan	den	Nederrhijn,	lees:	
							post	aan	den	Nederrijn.		
"	84	"	12	"	boven	"	den	4	Nov.,	lees:	den	4
							Febr.					
"	89	"	12	"	ond.	"	doch	zeer	vele	gemeenten,	lees:	
							doch	niet	zeer	vele	gemeenten.	
"	96	"	20	"	"	"	om	het	Ruinerw.	water,	lees:	
							om	het	Ruiner	water.		

f2082

then.
aloud
le St.
IIde,
IIde.

chart

Vaer-

Roe-
noet.

lees:

Febr.

lees:

aten.

lees:

